

НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН
ТАМГЫН ГАЗАР

СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ДУНД ХУГАЦААНЫ БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ **2030** ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТЭД
ДЭМЖЛЭГ ҮЗҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

АГУУЛГА

ОРШИЛ	3
Товчилсон үгс.....	4
Сонгинохайрхан дүүрэг-2030 онд.....	5
Сонгинохайрхан дүүргийн тогтвортой хөгжлийн дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг (төсөл)	
1. Бодлогын зорилго.....	7
2. Бодлого боловсруулах үндэслэл, хэрэгцээ	7
3. Хэрэгжүүлэх хугацаа.....	8
4. Бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим.....	9
5. Бодлогын зорилтууд.....	10

ХҮН ТӨВТЭЙ
БОДЛОГО

ХҮН ТӨВТЭЙ БОДЛОГО

Ядуурлыг бууруулах - Зорилт 1.....	11
Эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжтэй үйлчилгээ - Зорилт 2.....	14
Чанартай боловсрол - Зорилт 3.....	17

ОРЧИН ТӨВТЭЙ
ШИЙДЭЛ

ОРЧИН ТӨВТЭЙ ШИЙДЭЛ

Байгальд ээлтэй, амьдрахад таатай орчин - Зорилт 4.....	21
Ундны ус, ариун цэврийн байгууламж - Зорилт 5.....	24
Агаар орчны бохирдол - Зорилт 6	26

ТӨЛӨВЛӨЛТ
ТӨВТЭЙ ХӨГЖИЛ

ТӨЛӨВЛӨЛТ ТӨВТЭЙ ХӨГЖИЛ

Зохистой хөдөлмөр эрхлэлт - Зорилт 7.....	29
Үйлдвэрлэл, бүтээн байгуулалт - Зорилт 8.....	33
Үйлдвэрлэл, инновац - Зорилт 9.....	35

ХОТЫН САЙН
ЗАСАГЛАЛ

ХОТЫН САЙН ЗАСАГЛАЛ

Зорилт 10.....	37
6. Бодлогын зорилт, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх удирдлага, зохион байгуулалт.....	39
7. Бодлогын зорилт, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны санхүүжилт.....	40
7.1. Санхүүжилтийг төвлөрүүлэх стратеги.....	41
7.2. Улс, нийслэл, дүүргийн төсөв, ОНХС.....	42
7.3. Засгийн газрын тусгай сангуудын санхүүжилт.....	44
7.4. Хөгжлийн албан ёсны тусламж буюу гадаадын зээл, тусламж.....	45
7.5. Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт ба зээл, төр хувийн хэвшлийн түншлэл.....	47
7.6. Компанийн хариуцлага, сайн дурын үйл ажиллагаа, иргэдийн оролцоо	48
8. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ	50

ХАВСРАЛТУУД	51

Хавсралт 1. СХД-ийн хүн амын хэтийн тооцоо

Хавсралт 2. СХД-ийн хөгжлийн дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийн бусад баримт бичгүүдтэй уялдсан байдал

Хавсралт 3. СХД-ийн хөгжлийн дунд хугацааны бодлогыг 2020-2028 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (төсөл)

Хавсралт 4. Хэлэлцүүлгийн саналын багц товъёог

Хавсралт 5. СХД-ийн хөгжлийн дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийн нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ

ОРШИЛ

Энэхүү дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийн төслийг НҮБ-ын Хөгжлийн Хөтөлбөр (НҮБХХ)-ийн “Монгол Улсад Тогтвортой хөгжлийн хэрэгжилтэд дэмжлэг үзүүлэх” төслийн хүрээнд ажиллаж буй “Нью Фронтиерс” компанийн зөвлөх баг СХД-ийн Засаг даргын 2020 оны нэгдүгээр сарын 3-ны өдрийн А/02 дугаар захирамжаар байгуулсан ажлын хэсгийн гишүүдээс өгсөн мэдээлэл, дүгнэлт, зөвлөмжийн дэмжлэгтэй боловсруулсан болно.

Тогтвортой хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төслийг боловсруулахын өмнө СХД-ийн хүн ам, нийгмийн хөгжлийн өнөөгийн байдал, хөдөлмөр эрхлэлт, үйлдвэрлэл, дэд бүтцийн хөгжил, эрчим хүч, усан хангамж, зам тээвэр, агаар орчны бохирдлын асуудлууд, хог хаягдал, ногоон байгууламжийн нөхцөл байдал, тулгамдаж буй гол бэрхшээл, сорилтуудыг багцлан тодорхойлсон өнөөгийн байдлын тухай тайлан боловсруулсан. Уг тайланг боловсруулахад дүүргийн ЗДТГ-тай хамтран ажиллаж, мэдээлэл тоо баримтыг цуглуулж, ганцаарчилсан болон бүлгийн уулзалт, ярилцлагууд хийж, зарим хорооны үйл ажиллагаатай нь танилцсан болно.

СХД-т тулгамдаад байгаа гол бэрхшээл, сорилтуудыг шийдвэрлэж, 2030 он гэхэд тогтвортой хөгжлийн зорилгуудыг хангахын тулд дунд хугацаанд (2020-2028 онд) ямар зорилт, үйл ажиллагаануудыг дэвшүүлж, хэрэгжүүлэх талаар энэхүү дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төсөлд тусгалаа.

Тогтвортой хөгжлийн дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийн төсөлд НЗДТГ, түүний харьяа агентлаг, газрууд, СХД-ийн ЗДТГ, ажлын хэсгийн гишүүдээр хэлэлцүүлж, санал авсан. Энэхүү төсөлд дунд хугацааны **10 зорилт** дэвшүүлж, түүнийг хангах **150 үйл ажиллагааг** хэрэгжүүлэхээр санал болгон хэрэгжилтийн үр дүнг үнэлэх **33 шалгуур үзүүлэлтийг** тодорхойлов.

Зөвлөх багийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж, зөвлөгөө мэдээллээр шуурхай хангаж ажилласан ажлын хэсгийн ахлагч СХД-ийн Засаг даргын орлогч А.Оюунчимэг дарга болон дүүргийн ЗДТГ-ын дарга, мэргэжилтнүүд, бодлогын зөвлөмжөөр хангаж ажилласан Нийслэлийн ЗДТГ-ын Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтсийн дарга Н.Отгонбаяр, Бодлогын судалгааны тасгийн дарга С.Мягмаржав болон НҮБХХ-ийн төслийн үндэсний зохицуулагч Б.Мөнхтуул, төслийн зөвлөх Д.Баасанхүү, Ж.Гэрэлмаа нарт талархал илэрхийлье.

Зөвлөх багийн ахлагч Л. Мөнхзул

Хөдөлмөр, нийгмийн бодлогын зөвлөх Ц. Дашдондог

Хүрээлэн буй орчин, хот төлөвлөлтийн бодлогын зөвлөх Ц. Мягмарсүрэн

Эдийн засагч, статистикч Ж. Тэрбиш

ТОВЧИЛСОН ҮГС

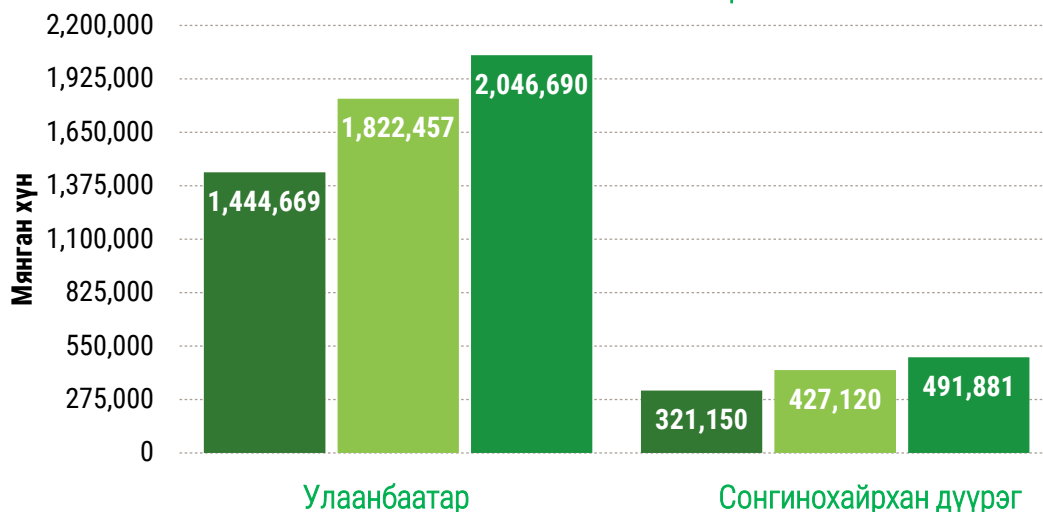
БОАЖЯ	Байгаль орчин, аялал, жуулчлалын яам
ГБХЗХХ	Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн хэлтэс
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
МУ	Монгол Улс
НД	Налайх дүүрэг
НДХ	Нийгмийн даатгалын хэлтэс
НЗДТГ	Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар
НСГ	Нийслэлийн статистикийн газар
НҮБ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
НҮБХХ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн Хөтөлбөр
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
СБД	Сүхбаатар дүүрэг
СӨБ	Сургуулийн өмнөх боловсрол
СХД	Сонгинохайрхан дүүрэг
ТХЗ	Тогтвортой хөгжлийн зорилгууд
ТХБББ	Тогтвортой хөгжлийн бодлогын баримт бичиг
ХАЁТ	Хөгжлийн албан ёсны тусламж
ХУД	Хан-Уул дүүрэг
УБ	Улаанбаатар
УИХ	Улсын Их Хурал
ҮХГ	Үндэсний хөгжлийн газар
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ХНХЯ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам
ХХҮЕГ	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар
ХХҮХ	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний хэлтэс
ЧНД	Чингэлтэй дүүрэг
ЭЕШ	Элсэлтийн ерөнхий шалгалт

СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРЭГ - 2030 ОНД

ДҮҮРГИЙН ХҮН АМЫН ТОО 2030 ОН ГЭХЭД 491.8 МЯНГАД ХҮРЧ, 170.7 МЯНГАН ХҮНЭЭР НЭМЭГДЭНЭ.^[1]

ХҮН АМЫН ХЭТИЙН ТООЦОО

ЯДУУРАЛ БУУРНА.

Ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй хүн амын тоог 2 дахин багасгана. Нийгмийн халамжийг зөвхөн зорилтот бүлэгт олгож, хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай хүний ухамсар, зан төлөв, амьдралын итгэл үнэмшлийг өөрчилж, хөдөлмөрт бэлтгэх замаар ядуурлаас гаргана.

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЧАНАР, ХҮРТЭЭМЖИЙГ САЙЖРУУЛНА.

Эмнэлэг, өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн хүчин чадал, тоног төхөөрөмжийг сайжруулж, хүн амын дундах халдварт ба халдварт бус өвчлөлийг бууруулан эх, хүүхдийн эндэгдэлийг 50 хувиар бууруулна. Иргэдэд эрүүл зөв хооллох, стрессээ удирдах, хөдөлгөөний хомсдолоос сэргийлэх мэдлэг, эрүүл мэндийн боловсрол олгоно.

ЧАНАРТАЙ БОЛОВСРОЛЫГ ХҮҮХЭД БҮРД ОЛГОНО.

Хүүхдийн хөгжлийн бэрхшээл, өрхийн орлогын түвшин, ямар орчинд амьдардгаас үл шалтгаалан хүүхэд бүр чанартай боловсролыг тэгш хүртээмжтэй эзэмших нөхцөлөөр хангагдана. Сургууль, цэцэрлэгийн сургалтын орчин сайжирч, компьютер, сургалтын орчин үеийн тоног төхөөрөмжөөр хангана. СӨБ-д хамрагдалтын түвшнийг 90%-д хүргэнэ.

^[1]Дүүргийн хүн амын хэтийн тооцооллыг хийсэн аргачлалын дэлгэрэнгүйг энэхүү бодлогын баримт бичгийн Хавсралт1-ээс үзнэ үү,

ЗОХИСТОЙ АЖЛЫН БАЙР НЭМЭГДЭНЭ.

Байгальд ээлтэй технологи бүхий үйлдвэрлэл нэмэгдэж, шинээр 20,000 ажлын байр бий болно. Хөнгөн үйлдвэрлэлийн үйлдвэр, технологийн парктэй болж, түүхий эдийн бирж, авто худалдааны төв, жижиглэнгийн болон бөөний худалдааны төвүүд байгуулагдана. Малчин өрхийн 50-иас дээш хувь нь эрчимжсэн мал аж ахуй эрхэлнэ.

ГЭР ХОРООЛЛЫН ДЭД БҮТЦИЙГ ХӨГЖҮҮЛЖ, АМЬДРАХ ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛНА.

Дүүргийн өрхүүдийг 100 хувь цахилгаан эрчим хүчний найдвартай эх үүсвэрт холбож, халаалт, дулааныг төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн байдлаар шийднэ. Сэргээгдэх эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлнэ. Дүүргийн авто замуудыг сайжруулж, нийтийн тээврийн хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ. "Амины ногоон орон сууц" төслийг хэрэгжүүлж, гэр хорооллыг байгальд ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, цэвэр технологи шингэсэн хувийн орон сууц, нам давхрын орон сууц болгон хөгжүүлэх замаар одоогийн гэр хорооллын өрхийн тоог 40 хувиар бууруулна.

УНДНЫ УС, АРИУН ЦЭВРИЙН БАЙГУУЛАМЖИЙГ САЙЖРУУЛНА.

Дүүргийн оршин суугчдыг баталгаат ундны усны эх үүсвэрээр бүрэн хангана. Уламжлалт 58.3 мянган нүхэн жорлонгоос татгалзаж, өрх бүрийг стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжтай болоход санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх ба зохистой хэрэглээний хандлагыг төлөвшүүлж, хаягдал усыг байгаль орчинд ээлтэйгээр дахин боловсруулж ашиглах сургалт, нөлөөллийн ажлыг зохион байгуулна.

АГААР, ОРЧНЫ БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛНА.

Нэг хүнд ногдох ногоон байгууламжийн хэмжээг 5 дахин нэмэгдүүлнэ. Ойн зурвас, ногоон төгөл, цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг барьж байгуулан явган хүний болон дугуйн замуудыг бий болгоно. Нийт үүсэх хог хаягдлын хэмжээг багасган, хог хаягдлыг ангилан ялгаж, дахин боловсруулдаг болно. Хүнсний хог хаягдлыг дахин боловсруулж, бордоо гаргаж ногоон байгууламжид ашиглах төсөл хэрэгжүүлнэ.

ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ЗАСАГЛАЛ

САЙЖИРНА. Дүүргийн төрийн албан хаагчдыг авлигаас ангид, мэргэшсэн, ур чадвартай, тогтвортой ажиллах хүний нөөц болгон хөгжүүлнэ. Төрийн үйлчилгээг иргэдэд түргэн, шуурхай, чирэгдэлгүй хүргэх стандартыг нэвтрүүлж, төрийн үйлчилгээнд мэдээллийн технологийг нэвтрүүлсэн тэргүүлэх дүүрэг болно. Дүүргийн ИТХ-д сонгогдсон эмэгтэй төлөөлөгчдийн тоог 40-өөс доошгүй хувиар нэмэгдүүлнэ. Орон нутгийн төсвийн төсөл, ОНХС-ийн төлөвлөгөөнд иргэний нийгмийн байгууллагуудын саналыг тогтмол авдаг болно.

СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ДУНД ХУГАЦААНЫ БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГ

1. БОДЛОГЫН ЗОРИЛГО

Хүн бүрийг чанартай, тэгш боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээгээр хангаж, амьдрахад таатай, дэд бүтцийн хөгжил сайтай аюулгүй орчныг бүрдүүлж, байгальд ээлтэй, хаягдал бохирдол багатай, үйлдвэрлэл, хэрэглээний соёлтой хөгжсөн дүүрэг болно.

2. БОДЛОГО БОЛОВСРУУЛАХ ҮНДЭСЛЭЛ, ХЭРЭГЦЭЭ

НҮБ-аас 2015 онд зохион байгуулсан Тогтвортой хөгжлийн дээд хэмжээний уулзалтад 193 орны төр, засгийн тэргүүн оролцож, **"Эх дэлхийгээ шинэчилье: Тогтвортой хөгжлийн 2030 хөтөлбөр"**-ийг баталсан. Энэхүү хөтөлбөрт ядуурлыг бууруулах, хүн амын эрүүл, аюулгүй байдлыг хангах, боловсролын чанар хүртээмжийг сайжруулах, байгаль орчныг хамгаалах, уур амьсгалын сөрөг нөлөөллийг бууруулах зэрэг чиглэлээр **17 зорилго, 169 зорилтыг** томъёолж, тэдгээрийг 2030 он хүртэл хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлсон.

Дэлхийн нийт хүн амын 50-с илүү хувь нь хотод амьдарч байгаа учраас **Тогтвортой хөгжлийн зорилгуудыг (ТХЗ)** хэрэгжүүлэхэд хотуудын санаачилга, оролцоо чухал гэж үзэж тогтвортой хөгжлийн зорилго, зорилтуудыг өөрийн хот, орон нутгийн үйл ажиллагааны зорилго, зорилтуудад нутагшуулахыг НҮБХХ-өөс зөвлөмж болгодог. Нийслэл УБ хотын хувьд ТХЗ-г хэрэгжүүлэх бодлого, үйл ажиллагааг тодорхойлох зорилгоор **"НИЙСЛЭЛИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ХЭТИЙН ЗОРИЛТ-2030" ДУНД ХУГАЦААНЫ БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙН ТӨСЛИЙГ** боловсруулж, ИТХ-аараа 2020 оны 2 дугаар сард баталсан.

СХД-т хүн амын суурьшлын бүсийн тэлэлтээс үүдсэн ажилгүйдэл, ядуурал, дэд бүтцийн сул хөгжил, агаар, орчин, хөрсний бохирдол, ундны усны баталгаагүй байдал нь сорилт, бэрхшээл болж байна. Ядуу хүн ам хамгийн ихтэй, дүүргийн өрсөлдөх чадвараараа бусад дүүрэгтэй харьцуулахад сул байгаа нь тус дүүргийг илүү хөгжүүлэх шаардлагатайг илтгэж байна.

СХД-ийг хөгжүүлэхдээ иргэн бүрийг тэгш, хүртээмжтэй боловсрол, эрүүл, аюулгүй байдлаар хангаж, аж ахуй нэгжийн үйлдвэрлэл, өрхийн хэрэглээний хэв маягийг байгальд ээлтэй, нөөцийн хэмнэлттэй, хаягдал, бохирдол багатай болгон өөрчлөх шаардлагатай байна. Иймд СХД-ийг дунд хугацаанд хөгжүүлэх бодлогын баримт бичгийг дэлхийн Тогтвортой хөгжлийн зорилго, **Алсын хараа 2050 Монгол улсын урт хугацааны бодлогын баримт бичиг болон Нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт-2030-тай** уялдуулан боловсруулж, хэрэгжүүлэх хэрэгцээтэй байна.

3. БОДЛОГЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХУГАЦАА

Дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг **2020** ➡ **2028** оны хооронд хэрэгжүүлнэ.

4. БОДЛОГЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД БАРИМТЛАХ ЗАРЧИМ

Энэхүү бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд дараах үндсэн зарчмыг баримтална.

Тэгш, хүртээмжтэй, хэнийг ч орхигдуулахгүй байх;

Хүний хөгжлийг дэмжихдээ хүний эрхийг дээдэлж, үл ялгаварлан гадуурхах, жендэрийн тэгш байдлыг хангах;

Судалгаа, шинжилгээ, нотолгоонд үндэслэсэн байх;

Тогтвортой хөгжлийн зарчим, улс, нийслэлийн бодлоготой уялдаатай, залгамж чанарыг хангасан байх;

Зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн байх;

Байгаль орчинд ээлтэй байх;

Дэд бүтэц, бүтээн байгуулалт нь бүх нийтэд, ялангуяа хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд ээлтэй байх;

Инновац, дэвшилтэт техник, технологийг дэмжсэн байх;

Төр, хувийн хэвшил, олон нийтийн оролцоог хангасан байх.

5. БОДЛОГЫН ЗОРИЛТУУД

- ЗОРИЛТ 1.** Ядуурлыг бууруулж, туйлын ядуу иргэдийг тогтвортой амьжиргаанд хүргэнэ. (ТХЗ 1)
- ЗОРИЛТ 2.** Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, нялхсын эндэгдэлийг бууруулна. (ТХЗ 3, ТХЗ 2)
- ЗОРИЛТ 3.** Охид, хөвгүүдэд чанартай боловсролыг тэгш хүртээмжтэй олгож, насан туршийн боловсролыг дэмжинэ. (ТХЗ 4, ТХЗ 5)

- ЗОРИЛТ 4.** Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төслийг хэрэгжүүлж, байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, дулааны алдагдал багатай хувийн сууц, орон сууцаар хангана. (ТХЗ 7, 9, 11)
- ЗОРИЛТ 5.** Дүүргийн оршин суугчдыг баталгаат ундны усны эх үүсвэр, сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай болгоно. (ТХЗ 6, 11)
- ЗОРИЛТ 6.** Агаар, орчны бохирдлыг бууруулж, экологийн тогтвортой байдлыг ханган, уур амьсгалын өөрчлөлтөд бэлтгэнэ. (ТХЗ 11, 12, 15, 13)

- ЗОРИЛТ 7.** Ажилгүй иргэдийн хандлагыг өөрчлөх, тэдэнд мэргэжил, ур чадвар олгох, давтан сургах замаар зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна. (ТХЗ 8)
- ЗОРИЛТ 8.** Дүүргийн эдийн засгийн өсөлтийг хангах, төсвийн орлогын бүрдүүлэлтийг сайжруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэхийн тулд инновацид суурилсан байгальд ээлтэй технологи бүхий аж үйлдвэрийг хөгжүүлнэ. (ТХЗ 9)

- ЗОРИЛТ 9.** Эрчимжсэн хөдөө аж ахуй, хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлэн малчин айл өрхөд дэмжлэг үзүүлж, малын тэжээл тариалалтыг нэмэгдүүлэх, дэвшилтэт технологи, инновацид үндэслэсэн малын тэжээлийн үйлдвэр байгуулахыг дэмжинэ. (ТХЗ 9, 8)

- ЗОРИЛТ 10.** Төрийн байгууллагуудыг ил тод, хариуцлагатай сайн засаглалтай болгон ажилтнуудыг чадавхижуулж, тогтвортой хөгжлийн төлөөх иргэдийн оролцоотой түншлэлийг бэхжүүлнэ. (ТХЗ 16, 5)

ХҮН ТӨВТЭЙ БОДЛОГО

ЯДУУРЛЫГ БУУРУУЛАХ

ТУЛГАРЧ БУЙ СОРИЛТУУД

СХД-ийн хүн амын тоо 2000 онд 158.6 мянга байсан бол 2018 онд 321.1 мянгад хүрч хүн амын тоо 2 дахин өссөн. Үүнд нөлөөлсөн гол хүчин зүйл нь хөдөө орон нутгаас шилжин ирж, суурьшигчдын тооны өсөлт юм. Хүн амын шилжилт хөдөлгөөн, албан ёсны бүртгэлгүй шилжин ирэгчдийн асуудал дүүргийн хувьд тулгамдсан асуудал болж байна. Шилжин ирэгчид нь дэд бүтэц хөгжөөгүй, баталгаагүй газарт зөвшөөрөлгүй суурьших нь тэдний эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг улам эмзэг болгож байна.

СХД-т ядуу хүн амын тоо их байна. Нийт өрхийн 26.2 хувь буюу 148.6 мянган хүн ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй байгаа нь дүүргийн хүн амын 46 хувь болж байна. Ядуу хүн ам хамгийн ихтэй хороодод 22, 26, 7, 24-р хороод орж байна. Сүүлийн 4 жилийн хугацаанд нийгмийн халамж авагчдын тоо (давхардсан тоогоор) 74 хувиар, халамжийн зардлын хэмжээ 67 хувиар нэмэгджээ. 2019 оны байдлаар нийт хүн амын 45% нь халамжид хамрагдаж, нэг хүнд дунджаар жилд халамжийн 288.5 мянган төгрөг ногдож байна. Гэсэн хэдий ч иргэд бэлэн халамж авах дуртай, ажил хийх сонирхолгүй, хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтад хамрагдахдаа хойрго, ажилд зуучлан оруулдаг боловч тогтвортой ажилладаггүй, төрөөс өгч байгаа халамжид найдаж, ядууралтайгаа эвлэрч амьдрах хандлагатай байна.

Зураг 1. Сонгинохайрхан дүүргийн хүн амын тоо

ЗОРИЛТ 1. Ядуурлыг бууруулж, туйлын ядуу иргэдийг тогтвортой амьжиргаанд хүргэнэ. (ТХЗ 1)

Зорилт 1-ийг хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1** Ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй хүн амын мэдээллийг гаргаж, тэдгээр өрхийг ядуурлаас гаргахын тулд төрийн ба төрийн бус байгууллага, олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээнд хамруулах ажлыг дүүргийн ЗДТГ-тай хамтран зохион байгуулна.
- 2** Ядуу өрхийн хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнд олгох халамжийг багасгаж, ухамсар, зан төлөв, хандлага, амьдралын итгэл үнэмшлийг өөрчлөх хөтөлбөрт хамруулж, хөдөлмөр эрхлэхэд бэлтгэнэ.
- 3** Нэн ядуу өрх, иргэнийг 24-36 сарын хугацаанд ядуурлаас гаргах “төгсөлтийн аргачлал”-д үндэслэсэн дүүргийн дэд хөтөлбөрийг Дэлхийн зөн ОУ-ын байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 4** Ядуу өрхийн боловсролын түвшин доогуур ажил эрхэлдэггүй өрхийн тэргүүлэгч, насанд хүрсэн гишүүдийг суурь боловсрол, мэргэжлийн боловсрол болон мэргэжил эзэмшүүлэх, ур чадварыг ахиулах сургалтад хамруулна.
- 5** Нэн ядуу өрх, иргэнийг халамжийн зохих үйл ажиллагаанд хамруулах, хүнсний эрхийн бичгийг зөвхөн зорилтот бүлэгт олгоход Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн тавих хяналт, хариуцлагыг сайжруулна.
- 6** Байгалийн болон нийтийг хамарсан гамшгийн эрсдэлийг бууруулах талаарх эмзэг бүлгийн өрх иргэдийн ойлголт, мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, эрсдэлд өртсөн ядуу, зорилтот өрхийн хүн амд тусламж, дэмжлэг үзүүлэх, хохирлыг арилгах бодлогын төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.
- 7** Хүн амын тоо ихтэй, ядуурал ихтэй хороонд халамжийн мэргэжилтний орон тоог нэмэгдүүлэх төдийгүй иргэдийн болон сайн дурын ажилтнуудын оролцоог хангана.
- 8** Хорооны гэр бүлийн хөгжил, нийгмийн халамжийн асуудал хариуцсан нийгмийн ажилтнуудад жендэрийн мэдрэмжтэй зөвлөх үйлчилгээний арга зүйг эзэмшүүлнэ.
- 9** Хорооны нийгмийн халамжийн мэргэжилтнийг тогтвортой ажиллуулж, халамжийн туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай зорилтот бүлгийн иргэдэд үзүүлэх нийгмийн халамжийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ.
- 10** Нийгмийн үйлчилгээний байгууллагуудын үйл ажиллагааг хорооны түвшинд уялдуулж, ядуу өрх, иргэний эрэлт, хэрэгцээнд нь үндэслэсэн цогц тусламж, хөтөлбөрт хамруулна.
- 11** Ядуу өрхийн ЕБС-д суралцдаг хүүхдийг ном, сурах бичгээр бүрэн хангах эргэлтийн сан бүрдүүлэх, сурагчийн дүрэмт хувцсанд үнийн хөнгөлөлт үзүүлдэг болно.

- 12 Зорилтот бүлэгт чиглэсэн сайн дурын ажлыг дэмжих, урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 13 Компанийн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд ядуу өрх, иргэнийг орон нутагт ажлын байраар хангасан ажил олгогчийг дэмжих, халамжийн байгууллагаас ядуу өрх, иргэнийг компанитай холбон зуучилдаг тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- 14 Ядуу өрх, иргэний орлогыг бодитоор нэмэгдүүлж, ядуурлаас гаргахад тусалсан төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоо, компани, хувь хүнийг алдаршуулан сайн туршлагыг нь дэлгэрүүлэх, харилцан уялдаатай хамтын ажиллагааг дэмжих тогтолцоотой болно.
- 15 Ядуу, зорилтот бүлгийн өрхийг хүнсний ногоо тариалахад сургаж, санхүүгийн дэмжлэг, шаардлагатай багаж, хэрэгслээр хангаж, өрхийн хүнсний хэрэглээг баяжуулна.
- 16 Ядуу өрх, иргэний оролцоог хангах албан ба албан бус нийгмийн сүлжээнд хамруулах замаар өрхийн орлого, зарлагаа зөв тооцож сурах, санхүүгийн мэдлэг дадалд сургана.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	Ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй хүн амын тоо (Орлогыг орлуулан тооцох аргачлалаар тооцсон)	мянган хүн	148.6	100.0	75.0
2	Амьжиргаа нь дээшилсэн өрхийн тоо	тоо	-	2000	5000
3	Нийгмийн халамжид хамрагдсан хүн амын эзлэх хувь	хувь	45	35	30

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЧАНАР, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Тулгарч буй сорилтууд

Хүн амын өсөлттэй холбоотойгоор эмнэлгийн байгууллага, эмч, ажилтнуудын ачаалал нэмэгдсэн. Эмч мэргэжилтнүүд чадавхжуулах сургалтад бага хамрагддаг, тэдний нийгмийн хамгааллын асуудал шийдэгдээгүй, эмч, сувилагч, ажилтнуудын 69% нь гэр хороолол болон түрээсийн орон сууцад амьдардаг байна.

Халдварт өвчний гаралт/дэгдэлт 2015-2017 онд өндөр байсан байна. Тухайлбал, 2015 онд улаан бурхан, 2016 онд гар хөл амны өвчин, шинээр илэрсэн сүрьеэ, 2017 онд салхин цэцэг, 2018 онд цусан суулга хамгийн их гарсан байна. УБ хотод 2018 онд шинээр бүртгэгдсэн сүрьеэгийн нийт тохиолдлын хамгийн өндөр тоотой тохиолдол СХД-т буюу 530 өвчлөл бүртгэгджээ. Дүүргийн хэмжээнд халдварт өвчний дэгдэлт их байгаад нэг талаас агаар, орчны бохирдол, ундны ус ариун цэврийн байгууламжийн баталгаагүй байдал, халуун усны газрын хүрэлцээгүй байдал, халдварын дэгдэлтийн үечлэл нөлөөлсөн бол нөгөө талаас иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролын хангалтгүй байдал, хувь хүний хариуцлага сул, ядуурал их байгаатай холбоотой байна.

Нас баралтын голлох шалтгаанд цусны эргэлтийн тогтолцооны өвчлөл, хавдар, хоол боловсруулах замын өвчин, амьсгалын эрхтэн тогтолцооны өвчлөл орж байна. Нас баралтын коэффициентоос харахад нялхсын нас баралт 2018 онд 1000 хүүхэд тутамд 12 болж, 2010 оноос 5 дахин, 2015 оноос 3-аар буурсан байна. Дүүргийн хэмжээнд 1-5 насны хүүхдийн нас баралт буурч байгаа боловч эх, хүүхдийн эндэгдлийн түвшин бусад дүүргүүдтэй харьцуулахад өндөр хэвээр байна. Үүнд оношилгооны тоног төхөөрөмжийн хангалт дутмаг, эмч, сувилагч, ажилтнуудын тогтворгүй байдал, эхчүүдийн эрүүл мэндийн боловсрол муу нь нөлөөлж байна. Мөн 1-5 насны хүүхдийн эндэгдлийн шалтгаанд бусдад зодуулах, гэмтэх, түлэгдэх шалтгаанууд орж байгаа нь эцэг, эхийн хүүхдээ үл хайхрах байдал, ядуурал, амьдралын буруу хэвшил их байгаатай холбоотой байна.

ЗОРИЛТ 2. Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, нялхсын эндэгдэлийг бууруулна. (ТХЗ 3, ТХЗ 2)

Зорилт 2-ыг хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Дүүргийн эрүүл мэндийн төв, нэгдсэн эмнэлэг, өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх замаар ачааллыг бууруулж, стандартад нийцсэн, орчин үеийн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, хэрэгслээр бүрэн хангана.
- 2 Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн тусламж, үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах, дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 3 Хүн амын дунд зонхилон тохиолдож байгаа өвчлөл, эндэгдлийг бууруулахад чиглэсэн урьдчилан сэргийлэх, оношлох тусламж, үйлчилгээний хамралтыг жил бүр нэмэгдүүлнэ.
- 4 Эрэгтэйчүүдийн дундах халдварт бус өвчлөлийг бууруулж, дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд тэдний хооллолт, таргалалт, дасгал хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээтэй холбоотой буруу хэвшил, зан үйлийг нь өөрчлөх нөлөөллийн ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 5 Шинээр шилжин суурьшигчид, албан ёсны бүртгэлгүй хүн амд эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж, үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулна.
- 6 Эрүүл мэндийн даатгалаас зардлыг нь хариуцан жил бүр зохион байгуулдаг урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд тухайн хамрагдвал зохих нас хүйсийн иргэдийг бүрэн хамруулна.
- 7 Дүүргийн иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх, зөвлөгөө, мэдээллээр хангах нийгмийн эрүүл мэндийн төвийн үйл ажиллагааг өргөтгөж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.
- 8 Сүрьеэгийн эрт илрүүлэлт, тандалт судалгааг зохион байгуулж, оношилгоо эмчилгээг сайжруулна.
- 9 Хүн амын дундах ДОХ/ХДХВ/БЗДХ-ыг эрт илрүүлэх, оношлох, эмчлэх ажлыг эрчимжүүлэх, өсвөр үе, залуучуудын бэлгийн боловсролыг дээшлүүлнэ.
- 10 Өсвөр үе, залуучууд, гэрлээгүй эмэгтэйчүүдийн жирэмслэлтээс сэргийлэх арга хэрэгслийн хэрэгцээг хангахад чиглэсэн зорилтот хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

- 11 Эсэн мэнд амаржихуйн цогц ойлголт (үүнд ургийн гажиг, нярайн шарлалтын хор уршгийн тухай зэрэг)-ыг жирэмсэн эх, ялангуяа ажилгүй, оюутан, халамж хүртэгч зорилтот өрхийн эхчүүд, тэдний гэр бүлийн гишүүдэд өгч, үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 12 Эрүүл мэндийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлж, орлого багатай ядуу өрхийн гишүүдийг эрүүл мэндийн даатгалд бүрэн хамруулна.
- 13 Хүн амын амьдралын зөв дадал хэвшлийг дэмжих, архи, мансууруулах бодис, цахим тоглоом болон бусад бүх төрлийн донтолтоос урьдчилан сэргийлэх, эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх судалгаа, мэдээлэл, сургалт, нөлөөллийн ажлыг төрийн ба төрийн бус байгууллага, олон нийтийн үйл ажиллагаагаар дамжуулан хэрэгжүүлнэ.
- 14 Монгол хүний зохистой хооллолтын зөвлөмжийн дагуу, хүн амын хоол тэжээлийн талаарх боловсролыг дээшлүүлэх сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулна.
- 15 Эрүүл зөв хооллох, стрессээ удирдах, хөдөлгөөний хомсдолоос сэргийлэх, бие бялдраа хөгжүүлэх дасгал хөдөлгөөн, иог, бүжгээр хичээллүүлэх “Эрүүл чийрэг бие, идэвхтэй амьдрал”-ын жижиг төвүүдийг хороо бүрд ажиллуулна.
- 16 5 хүртэлх насны өсөлтийн хоцролттой, хоол тэжээлийн дутагдалтай хүүхдэд нэмэлт аминдэм өгч, эх, эцэгт хүүхдийн хоол тэжээлийн талаарх боловсрол олгох сургалтад хамруулна.
- 17 Ядуу, зорилтот өрхийн жирэмсэн болон хөхүүл эхчүүдийг нэмэлт аминдэмд хамруулдаг болно.
- 18 Эмнэлгийн мэргэжилтний мэргэжлийн ёс зүй болон хандлагыг өөрчлөх, цалин урамшууллыг нэмэгдүүлэх, орон сууц, нийгмийн хамгааллын асуудлыг шийдвэрлэхэд онцгой анхаарна.
- 19 Иргэд, олон нийтийн биеийн тамир, спортоор хичээллэх орчныг бүрдүүлсэн сагсан бөмбөг, хөл бөмбөгийн талбай, ногоон байгууламж бүхий цэцэрлэгт хүрээлэн бий болгоно.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	Эхийн эндэгдлийн харьцаа (100 000 амьд төрөлтөд ногдох)	просантимиль	13.9	12.0	8.0
2	5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд ногдох)	промилль	14.9	12.5	10.1
3	Сүрьеэ өвчний тохиолдлын түвшин (10 000 хүн амд ногдох)	продецимилль	15	12	10
4	Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (10 000 хүн амд)	продецимилль	1.4	1.01	0.82
5	Архины хордлогын улмаас нас барсан хүн	тоо	116	84	60
6	Нийт жирэмсэн эмэгтэйчүүдэд цус багадалттай жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь	хувь	4.6	3.0	1.5
7	Өсвөр насны 1000 охид тутамд ногдох төрөлтийн түвшин	промилль	14.9	9.0	6.0

ХҮН ТӨВТЭЙ БОДЛОГО

ЧАНАРТАЙ БОЛОВСРОЛ

Тулгарч буй сорилтууд

СХД-т байрлах төрийн өмчийн 51 цэцэрлэгийн орны хүчин чадлын багтаамж 10915 хүүхдийнх боловч 19340 хүүхэд хүмүүжиж байна. СХД-т 1958-2019 онд ашиглалтад орсон төрийн өмчийн нийт 20 ЕБС байгаа боловч бүх сургууль өөрийн хүчин чадлаас 2-3 дахин хэтрэлттэй сургалтын үйл ажиллагаа явуулж байна. Хэдийгээр сургуулиуд 3 ээлжээр хичээллэхгүй байгаа боловч ЕБС-ийн анги танхимын дүүргэлт их, нэг ангид олон хүүхэд хичээллэдэг учраас багшийн ачаалал нэмэгдэж, сургалтын чанарт сөргөөр нөлөөлдөг байна.

Дүүргийн нутаг дэвсгэр дэх суурьшлын бүс тэлсэн учраас хүүхдийн гэрээс сургууль хүртэл зорчих зай 3 км ба түүнээс их байх тохиолдол байна. Ингэж холоос зорчих үед хүүхэд зам тээврийн осолд өртөх эрсдэлтэй төдийгүй захын гэр хорооллын суралцагчдыг төвийн байшин хорооллын үе тэнгийн суралцагчид ялгаварлах, дээрэлхэх үзэгдэл элбэг тохиолддог байна.

СХД-ийн ЕБС төгсөгчдийн ЭЕШ-ын оноо улсын 21 аймаг, 9 дүүргээс 28 дугаар байранд орж байгаа нь хүүхдүүдийн цаашдын амьдралын чанарт нь сөргөөр нөлөөлж байна. Боловсролын чанар муу байгаа нь багшлах боловсон хүчний мэдлэг, ур чадвар, ажлын байрны тогтвор суурьшил, ажлын ачаалал, цалин хөлс болон эцэг эхийн хүүхдэдээ тавих анхаарал, амьдралын нөхцөл байдалтай холбоотой асуудал болж байна.

Дүүргийн хүн амын дунд ядуурал, ажилгүйдэл, архидалт их байгаатай холбоотойгоор хүүхдийн эрх зөрчигдөх асуудлууд багагүй гарч байна. Улаан чулуутын хогийн цэг дээр хөдөлмөр эрхэлж буй хүүхдүүд эрсдэлтэй нөхцөлд хүнд, тэвчишгүй хэлбэрийн хөдөлмөр эрхэлж, эрүүл мэндийн хувьд эрсдэлд өртөж, сургуулиас завсарддаг.

ЗОРИЛТ 3. Охид, хөвгүүдэд чанартай боловсролыг тэгш хүртээмжтэй олгож, насан туршийн боловсролыг дэмжинэ. (ТХЗ 4, ТХЗ 5)

Зорилт 3-ыг хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн барилгыг шинээр барьж байгуулах, өргөтгөх замаар хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартад хүргэнэ.
- 2 ЕБС, цэцэрлэгийн сургалтын орчин, тоног төхөөрөмжийг сайжруулж, барилга, байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, засвар хийхдээ камержуулалд, гэрэлтүүлэг, авто болон явган зам, тэмдэг тэмдэглэгээ зэргийг бүрэн хангахаас гадна хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд хүртээмжтэй байхаар шинэчилнэ.
- 3 Сурагчдын гэрээс сургууль хүртэлх дундаж зайг богиносгох, шаардлагатай сургуулиудыг хүүхдийн автобустай болгоно.
- 4 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн хөгжлийн хоцрогдол, бэрхшээлийг эрт илрүүлж, эцэг, эх асран хамгаалагчдыг мэдээлэлжүүлж, бүх шатны боловсролд тэгш хамруулна.
- 5 ЕБС, цэцэрлэгийн багш нарыг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах арга зүй, сургалт, мэдээлэл, гарын авлагаар хангана.
- 6 Багшлах боловсон хүчнийг мэдлэг боловсролоо тасралтгүй дээшлүүлэхийг урамшуулж, гадаад хамтын ажиллагааны хүрээнд гадаад оронд дадлага, туршлага эзэмшүүлнэ.
- 7 Хүүхдийн боловсролыг дэмжихэд эцэг, эх, асран хамгаалагчдын оролцоо, үүрэг хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилгоор дүүргийн хэмжээнд сурагчдын эцэг, эхийн зөвлөл байгуулж, үйл ажиллагааг нь дэмжинэ.
- 8 Хүүхдийн хөгжил, оролцооны байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжиж, хүүхдийн амьдрах ур чадварыг хөгжүүлнэ.
- 9 Сургуулийн өмнөх насны болон сургуулийн насны хүүхдийг байгаль орчноо хамгаалах, байгалийн нөөцийг хэмнэлттэй хэрэглэх, түүх соёлын өв, үндэсний зан заншлыг дээдлэх, хотын соёл зэрэг тогтвортой хөгжлийг дэмжихэд шаардлагатай мэдлэг, боловсролтой, зөв дадал, эерэг хандлагатай иргэн болгож төлөвшүүлэх дэд хөтөлбөрийг дүүргийн хэмжээнд хэрэгжүүлнэ.
- 10 Боловсролын орчинд цахим болон үе тэнгийн дарамтыг устгах хөтөлбөр хэрэгжүүлж, хүүхэд, өсвөр үеийнхний суралцах найрсаг, соёлтой орчныг бүрдүүлнэ.
- 11 ЕБС, цэцэрлэгийн номын сан болон дүүргийн номын сангийн фондыг нэмэгдүүлж, хүрэлцээ бага номыг цахим хэлбэрт шилжүүлж, зарим хороонд номын сан шинээр байгуулна.
- 12 Дүүргийн ЕБС-д суралцагчдыг эрүүл, шим тэжээллэг, аюулгүй хоол, хүнсээр хангана.

- 13 Хотын соёлд иргэнийг төлөвшүүлэх зорилгоор бүх шатны боловсролын байгууллага, олон нийтийн байгууллага, иргэд, ялангуяа шилжин ирэгчдэд чиглэсэн сургалт, нөлөөллийн үйл ажиллагааг төрийн болон төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаагаар дамжуулан хэрэгжүүлнэ.
- 14 Орлого багатай өрхийн хүүхдүүдэд шаардлагатай дүрэмт хувцас, хичээлийн хэрэгсэл, уран зураг, хөгжмийн зэмсэг зэргийг нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хандивлах хувь хүн, аж ахуйн нэгж, ТББ-уудын үйл ажиллагааг дэмжин, жил бүр аян зохион байгуулж, тусламж шаардлагатай бүлэгт хүрч ажиллана.
- 15 Сургуулиас завсардсан хүүхдүүдэд нөхөн боловсрол олгоход анхаарч, цаашид хэвийн сурч боловсрох нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.
- 16 Насан туршийн боловсролыг дэмжихийн зэрэгцээ ЕБС төгсөөгүй насанд хүрэгчдэд зориулсан онлайн болон бусад сургалтыг нэмэгдүүлж, төгсөгчдийг дараагийн шатны сургалт, дадлагын ажил, ажлын байранд холбон зуучлах тогтолцоог бий болгоно.
- 17 Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлтэй тэмцэж, хүүхдийг үл хайхрах, дарамт, хүчирхийлэл, мөлжлөгийн бүх хэлбэрт өртөхөөс хамгаалах урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг төрийн ба төрийн бус байгууллага, олон нийттэй хамтран зохион байгуулж, хэрэгжилтэд хяналт тавина.
- 18 Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэлтэд хяналт тавьж, хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг зогсооно.
- 19 Эрэгтэй, эмэгтэй хүний гэр бүл, нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, оролцооны талаарх хэвшмэл ойлголтыг өөрчлөхөд чиглэсэн жендэрийн боловсролыг бүх нийтэд олгох сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлыг өрнүүлж, чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 20 Хүүхэд залуучуудад цэрэг, эх оронч үзлийг төлөвшүүлнэ.
- 21 Хүн амд сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг дэмжинэ.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	СӨБ-ын хамран сургалтын бохир жин	хувь	67.8	80	90
2	1 бүлэгт ногдох цэцэрлэгийн хүүхдийн дундаж тоо	тоо		35	30
3	Суурь боловсролын хамран сургалтын бохир жин (1-9-р анги)	хувь	82.1	90	100
4	1 бүлэгт ногдох ЕБС-ийн хүүхдийн дундаж тоо	тоо	35.7	33	30
5	ЕБС төгсөгчдийн ЭЕШ-ын хэмжээст онооны дундаж оноо	оноо	485.3	500	510
6	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй орчин бүрдүүлсэн сургууль цэцэрлэгийн эзлэх хувь	хувь	10	30	50
7	Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих үйлчилгээнд хамрагдсан хүүхдийн тоо	мянган хүүхэд	0.096	5000	10000

БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ, АМЬДРАХАД ТААТАЙ ОРЧИН

Тулгарч буй сорилтууд

СХД-т хот төлөвлөлтийн ерөнхий бодлого, төлөвлөлтгүйгээр иргэдэд хашааны газар ихээр олгосноор шинээр дэд бүтэц тавих, бүтээн байгуулалт хийх сул чөлөөтэй газаргүй болж, иргэдээс нөхөх олговортойгоор газрыг эргүүлэн авах хүндрэлтэй асуудал үүсдэг. Дүүргийн дэд бүтцийн хөгжил сул, асуудлыг цогцоор шийдвэрлэхэд томоохон хөрөнгө оруулалт шаардлагатай байна.

2019 оны байдлаар дүүргийн хэмжээнд 1249 өрх цахилгаан эрчим хүчний хомсдолд байгаагаас 537 өрх нь огт цахилгааны эх үүсвэргүй бол 712 өрх хүчдэлийн уналттай байна. Дүүргийн нутаг дэвсгэрийн зөвхөн 30 орчим хувь нь гэрэлтүүлэгтэй. Гэр хорооллын болон нийтийн эзэмшлийн зам, талбайн гэрэлтүүлэг муу байдгаас үүдэж гэмт хэрэг, осол гэмтэлд өртөх зэргээр иргэдийн аюулгүй байдалд сөрөг нөлөө учирч байна.

Гэр хороололд амьдарч байгаа 58.3 мянган өрх гэр болон байшин сууцаа галлаж халааж байна. Дүүргийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын 80 хувь нь төвийн дулааны шугамаас 500-аас дээш м зайд байрлаж байгаа тул тэдгээрийг төвлөрсөн шугамд холбоход хүндрэлтэй байна.

Орон сууц болон гэр хороолол доторх авто замын засварын ажлууд хангалттай бус, ялангуяа гэр хорооллын дундах шороон замын асуудал хүндрэлтэй хэвээр байна. Алслагдсан хороод болон гэр хорооллын хороодод нийтийн тээвэр хүртээмжгүй байна. Гэр хорооллын гудамж дунд хувийн тээврийн хэрэгслээр иргэдэд үйлчилж байгаа нь цаг, багтаамжийн хувьд хязгаартай, хол зайд зорчвол үнэ төлбөр нь нэмэгдэх, аюулгүйн баталгаа муу зэрэг сөрөг талтай байна.

ЗОРИЛТ 4. Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төслийг хэрэгжүүлж, байгаль орчинд ээлтэй, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, дулааны алдагдал багатай хувийн сууц, орон сууцаар хангана. (ТХЗ 7, 9, 11)

Зорилт 4-ийг хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Дүүргийн Засаг даргын харьяа газар зохион байгуулах алба нь нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг барьж байгуулахад ашиглах газрыг чөлөөлөхтэй холбоотой нөхөн олговрын талаар шийдвэр гаргах, шаардагдах төсөвтэй байх асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- 2 Орон сууц, дэд бүтцийн барилга байгууламжийг хүүхэд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй байх стандартад нийцүүлэх, үүнд тавих хяналтыг тогтмол, чанартай болгоно.
- 3 Гэр хорооллын төвийн бүсэд газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төсөл хэрэгжүүлж, өндөр давхрын орон сууцны хороолол, үйлчилгээний барилга байгууламж барина.
- 4 Агаарын бохирдол ихтэй дундын бүсийн гэр хорооллын өрхүүдийг холбох хэсэгчилсэн дэд бүтцийн төвүүдийг барьж, нам давхрын орон сууцыг хөгжүүлнэ.
- 5 Гэр хорооллын захын бүсэд байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, бие даасан инженерийн дэд бүтцэд холбон, амины орон сууцны хорооллыг хөгжүүлж, үүнд иргэдийн оролцоог хангана.
- 6 “Орлогод нийцсэн орон сууц”, “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 7 “Амины ногоон орон сууц” төслийг хэрэгжүүлж, байгальд ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, цэвэр технологи шингэсэн орон сууцны хотхон байдлаар төлөвлөж, хувийн хэвшил, иргэдийн оролцоотойгоор хөгжүүлнэ.
- 8 Ашиглалтын шаардлага хангахгүй хуучирсан орон сууцуудыг дахин төлөвлөж, барилгажуулна.
- 9 Эрчим хүчний төвлөрсөн эх үүсвэрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, найдвартай ажиллагааг ханган гэр хорооллын өрхийг 2.5 кВт хүчин чадалтай цахилгаан халаагуураар халаах техникийн боломжийг бүрдүүлнэ.
- 10 Зөвшөөрөгдсөн бүсэд оршин сууж буй гэрэл, цахилгаангүй өрхүүдийг эрчим хүчээр бүрэн хангаж, хүчдэлийн уналттай болон шинэ суурьшлын бүсэд цахилгааны дэд станц барина.
- 11 Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэр (нар, салхи, газрын гүний ус, дулаан)-ийн технологийн судалгааг дэмжиж, алслагдсан хороодын дулаан, гэрэлтүүлэг, халуун усны хэрэглээг байгальд ээлтэй, үр ашигтай, дэвшилтэт технологиор шийдэхийг дэмжинэ.
- 12 Нийтийн эзэмшлийн гудамж талбай, гэр хорооллын гудамжнуудыг бүрэн гэрэлтүүлэг, камертай болгоно.

- 13 Халаалтын зуухнуудыг үе шаттайгаар буулгаж, хэрэглэгчдийг төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн эх үүсвэрт холбоно.
- 14 Агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн өрхөд сайжруулсан түлшийг бүрэн түгээж, нөөц бий болгоно.
- 15 Био, шахмал түлшний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, айл өрхөд нийлүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
- 16 Хуучин угсармал орон сууцны болон сургууль, цэцэрлэгийн дулаан алдагдлыг бууруулах төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 17 Гэр болон байшин сууцны дулаалга хийхэд дэмжлэг үзүүлэх, оршин суугчдыг сургах, мэдлэг олгох ажлыг зохион байгуулна.
- 18 Зам, замын байгууламжуудыг сайжруулж, нийтийн тээврийн үйлчилгээний стандартад нийцсэн зогсоол, буудал, нийтийн ариун цэврийн байгууламж, тэмдэг, тэмдэглэгээ, тэдгээрийн арчлалт хамгаалалтыг бий болгоно.
- 19 Шинэ суурьшлын болон төвөөс алслагдсан бүсэд нийтийн тээврийн үйлчилгээний чиглэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 20 Такси үйлчилгээг орчин үеийн шаардлагад нийцсэн, аюулгүй, хүртээмжтэй болгоход хувийн хэвшилтэй хамтарч ажиллана.
- 21 Гудамж, замын нэвтрэх чадварыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Саппоро, Таван шар, 21 дүгээр хорооллын уулзварууд, Хархорин захын орчимд нүхэн болон гүүрэн гарц байгуулах, зам, тээврийн дэвшилтэт олон төрлийг хөгжүүлэх зэрэг бүтээн байгуулалтыг хэрэгжүүлнэ.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	Гэр хороололд амьдарч буй өрхийн эзлэх хувь	хувь	73.4	46.6	42.3
2	Цахилгаан эрчим хүчний найдвартай эх үүсвэрээр хангагдсан өрхийн эзлэх хувь	хувь	98	100	100

УНДНЫ УС, АРИУН ЦЭВРИЙН БАЙГУУЛАМЖ

Тулгарч буй сорилтууд

Ундны ус түгээх цэгийн тоогоороо СХД нь нийслэлийн бусад дүүргүүдээс хамгийн өндөр байгаа бөгөөд 1000 өрхөд 2.5 ус түгээх цэгийн тоо ногдож байна. Энэ нь хамгийн их өрхтэй БЗД-тэй харьцуулахад 1.6 дахин өндөр байна. Гэхдээ дүүргийн зарим хороонд гуу, жалга их байдагтай холбоотойгоор өрхөөс ус түгээх цэгт хүрэх зай зарим хороодын айл өрхын хувьд алслагдсан байна.

Сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжид хамрагдаагүй өрхийн тоогоороо СХД нь бусад дүүргүүдээс хамгийн өндөр байгаа буюу нийт өрхийн 76.9% нь уламжлалт нүхэн жорлонтой байна. Айл өрхүүд намагтай газар болон үерийн эрсдэлтэй гуу жалганд амьдрах явдал их байна. Үргэлжлэн орсон борооны улмаас үерийн далан, гуу жалга сэтрэх, ус ундардаг намагтай газруудад иргэд усанд автах эрсдэлтэй нөхцөлийг үүсгэж байна.

ЗОРИЛТ 5. Дүүргийн оршин суугчдыг баталгаат ундны усны эх үүсвэр, сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай болгоно. (ТХЗ 6, 11)

Зорилт 5-ыг хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Ундны усны эх үүсвэрийн чанар, аюулгүй байдлын суурь судалгааг хийж, дүүргийн "Ундны усны аюулгүй байдлын төлөвлөгөө" боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.
- 2 Усан хангамжийн шугам сүлжээнд айл өрхийг холбож, аюулгүй, баталгаат ундны усаар хангана.
- 3 Хүн амын тоо, газар зүйн байршлын онцлогт нийцүүлэн гүний худаг, зөөврийн усан санг барина.

- 4 Ус түгээх байруудын ус нөөцлөх савыг шаардлагад нийцсэн материалаар бүрэн шинэчилж, ухаалаг худгуудын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 5 Ундны усны эх үүсвэрүүдийг хамгаалалтад бүрэн авч, ашиглалтыг сайжруулна.
- 6 Ариутгах татуургын төвлөрсөн шугам сүлжээ, барилга байгууламжийн найдвартай ажиллагааг ханган өргөтгөн шинэчилнэ.
- 7 Бага оврын хэсэгчилсэн ариун цэврийн байгууламжийн эх үүсвэрийг алслагдсан хороодод бий болгоно.
- 8 Гэр хороололд стандартын шаардлагад нийцсэн, инновац нэвтрүүлсэн ариун цэврийн байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нүхэн жорлонг өөрчилж, экосан бордоожуулах ариун цэврийн байгууламжийг түлхүү ашиглах, үүнд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж, зорилтот өрхөд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлнэ.
- 9 Сургууль, цэцэрлэгийн ариун цэврийн байгууламжийг хүүхдэд ээлтэй, стандартад нийцүүлэн шинэчлэх төсөл хэрэгжүүлэх, эмнэлэг болон бусад үйлчилгээний байгууллагуудын ариун цэврийн байгууламжийг стандартад нийцүүлэхэд хяналт тавина.
- 10 Ариун цэврийн байгууламжийн зохистой хэрэглээний хандлагыг бий болгох, бохир усыг байгаль орчинд ээлтэй аргаар дахин боловсруулж ашиглах, дадал зуршлыг өөрчлөх сургалт, арга хэмжээг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 11 Инженерийн бэлтгэл арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулан үерийн усны хамгаалалтын далан суваг, хөрсний усны шүүлтүүр байгууламжийг эрсдэл бүхий газруудад барин, засвар үйлчилгээ шинэчлэлтийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	Аюулгүй, баталгаат ундны усны эх үүсвэрээр хангагдсан өрхийн эзлэх хувь	хувь	100	100	100
2	Нийт өрхөд зөөврийн ус хэрэглэдэг өрхийн эзлэх хувь	хувь	76.9	43.9	36.7
3	Сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжид хамрагдаагүй өрх	хувь	76.9	40	10

АГААР, ОРЧНЫ БОХИРДОЛ

Тулгарч буй сорилтууд

Төв цэвэрлэх байгууламжаас үүдэлтэй агаарын болон хөрсний бохирдол нь СХД-ийн иргэд, оршин суугчдын эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлд сөрөг нөлөө учруулж байна. СХД-т агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд хамаарагдах 35 хороо байна.

Хог хаягдлын хэмжээ нь бусад дүүргээс хамгийн өндөр байгаа нь хүн ам, өрхийн тоо ихтэй холбоотой ч айл, өрхөөс тээвэрлэсэн хог хаягдлын хэмжээ нь хамгийн их өрхтэй БЗД-тэй харьцуулахад 41.2 хувь дээгүүр байна. СХД-т хог ангилан ялгалт хийдэггүй, хог тээвэрлэлтийн машины хүртээмж муу, иргэд, оршин суугчид хог хаягдлаа ил задгай хаядаг нь тулгамдсан асуудал хэвээр байна.

Хяналтгүй гэр хорооллын суурьшлаас үүдсэн ногоон байгууламж хомсдолтой, хотын хөгжлийн индексийн үзүүлэлтээр нэг хүнд ногдох ногоон байгууламжийн хэмжээ бусад дүүрэгтэй харьцуулахад маш багад тооцогдож байна. Улс, нийслэл, ОНХС-ийн төсвийн хөрөнгөөр тохижилт, сүүдрэвч, тоглоомын талбай, ногоон байгууламжийг шинээр нэмж байгуулж байгаа боловч тэдгээрийн арчлалт хамгаалалт сул, иргэдийн ухамсар муугаас шалтгаалан хөрөнгө оруулалт хийснээс 1-2 жилийн дараа хөрөнгө эвдэрч, үргүй зардал болох тохиолдол их байна.

ЗОРИЛТ 6. Агаар, орчны бохирдлыг бууруулж, экологийн тогтвортой байдлыг ханган, уур амьсгалын өөрчлөлтөд бэлтгэнэ. (ТХЗ 11, 12, 15, 13)

Зорилт 6-г хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Гэр хорооллын дахин төлөвлөлт хийгдэх газруудад хот суурин газрын ногоон бүсийн барилгын стандарт, нормыг баримтлан ногоон байгууламжийг төлөвлөнө.
- 2 Онцгой болон аюултай бүсэд зөвшөөрөлгүй суурьшсан, дүүргийн харьяалалгүй өрхийн судалгааг гаргаж, нүүлгэн шилжүүлнэ.

- 3 Дүүргийн гамшгийн менежментийн хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулан чадавхаа бэхжүүлнэ.
- 4 21 дүгээр хороонд Гал түймэр унтраах, аврах анги барьж, байгуулан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлөөр хангана.
- 5 Агаар, орчныг бохирдуулж байгаа эх үүсвэр, хаягдлын тооллого хийж, бүртгэл мэдээллийн санг шинэчлэн бүрдүүлнэ.
- 6 Гэр хорооллын нутаг дэвсгэрт агаарын бохирдлын хяналт явуулж, хог хаягдал шатаах явдлыг зогсоож, энэ чиглэлээр зорилтот бүлэгт дэмжлэг үзүүлнэ.
- 7 Агаар, орчны чанарын хяналтыг нэмэгдүүлж энэ чиглэлийн хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлнэ.
- 8 Гэр хорооллын дундах тохижилтыг сонгогдсон байршлуудад жишиг загвараар хийж, оршин суугчдыг гудамж, орчноо тохижуулахад нь дэмжлэг үзүүлнэ.
- 9 Дүүргийн нутаг дэвсгэр дэх түүхэн дурсгалт хөшөө, байшин барилга, дурсгалт газруудыг сэргээн засварлан, хамгаалж, соёлын аялал жуулчлалын эргэлтэд оруулна.
- 10 Нийтийн эзэмшлийн гудамж, талбайн сул шороон хөрсийг хатуу хучилттай болгож, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн, арчилгааны ажлыг тогтмолжуулж арчлалтад байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 11 Баянхошуу уул, Сонгинохайрхан уулын бэл, Улаанчулуут, Монгол наадам цогцолбор орчимд ойн зурвас, ногоон төгөл, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулж, амралт зугаалгын бүсээр хөгжүүлнэ.
- 12 Орон сууц, гэр хорооллын нийтийн эзэмшлийн талбайд бичил цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулна.
- 13 Ногоон байгууламжийн усалгаанд борооны ус, гадаргын ус цуглуулж, авто замын болон үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийн бохирдолтой усыг дахин боловсруулж, ашиглах бүх нийтийн хөдөлгөөн өрнүүлнэ.

- 14 Сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн дотоод агаарын чанарыг сайжруулах арга хэмжээг төр, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, хандивлагч ОУ-ын байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.
- 15 Орчны тохижилтод иргэдийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлж, хөрөнгийн арчлалт, хамгаалалттай холбоотой урсгал зардлыг төсөвт тогтмол тусгадаг болно.
- 16 Орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг нэмэгдүүлж, экосистемийг хадгалан хамгаалах, доройтсон ой, хөрсийг нөхөн сэргээх, моджуулах ажлыг иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын оролцоотой хэрэгжүүлнэ.
- 17 Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуул, олборлолтыг суурьшлын бүсэд хязгаарлан, биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлын чанар гүйцэтгэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 18 Хог хаягдлыг багасгах, дахин боловсруулах-дахин ашиглах санаачилгыг дэмжин, ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах, тээвэрлэх зэрэг менежментийн шинэ тогтолцоог хэрэгжүүлж, үүнд төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, иргэдийн оролцоог хангана.
- 19 Гэр хорооллын өрхийн үнс, хатуу хог хаягдлыг ангилан ялгах, цуглуулах, тээвэрлэх бага оврын дундын байгууламж барьж, машин механизмыг хүртээмжтэй болгоно.
- 20 Айл өрхийн болон сургууль, цэцэрлэгийн хүнсний хаягдлыг дахин боловсруулж бордоо гарган ногоон байгууламждаа ашиглах жишиг төсөл хэрэгжүүлнэ.
- 21 Эмээлтэд малын гаралтай хог хаягдлыг ачиж цуглуулах, тээвэрлэх, ангилан ялгах, дахин боловсруулах, устгах систем нэвтрүүлнэ.
- 22 Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн үйл ажиллагааг дэмжин, Нарангийн энгэр дэх төвлөрсөн хогийн цэгт эко парк байгуулна.
- 23 Нарангийн энгэр дэх төвлөрсөн хогийн цэгийг хаахтай холбоотойгоор хог хаягдал булж дарсан талбайд нөхөн сэргээлт хийж, ойжуулна.
- 24 Боломжит бүх байршилд гадаргын ус хуримтлуулах хөв цөөрөм, усан сан байгуулж, усны нөөцийн тогтвортой менежментийг хэрэгжүүлнэ.
- 25 Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг чанд мөрдүүлж, барилгажихаас сэргийлэн, ус шингээх чадварыг хэвээр нь хадгалах замаар үерийн эрсдэлийг бууруулна.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	Нэг хүнд ногдох ногоон байгууламжийн хэмжээ	м2	3.7	13.3	20.4
2	Агаарын чанарын үзүүлэлт	(тухайн оны 12-р сарын дундаж утга)			(стандарт хэмжээ)
	Үүнд: Хүхэрлэг хий	мкг/м3	92	53	50
	Тоосжилт (PM10)	мкг/м3	265	118	100
	Тоосжилт (PM2.5)	мкг/м3	178	90	50

ТӨЛӨВЛӨЛТ ТӨВТЭЙ ХӨГЖИЛ

ЗОХИСТОЙ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Тулгарч буй сорилтууд

СХД-ийн нийт хүн ам 2018 оны эцсийн байдлаар 321.2 мянга байгаагийн 38.4% нь эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам, 33.6% нь эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 2018 онд 48,1% байгаа нь Улаанбаатар хотын дундаж түвшнээс харьцангуй доогуур бөгөөд уг үзүүлэлтэд сүүлийн 7 жилийн хугацаанд огцом өөрчлөлт гараагүй байна.

Ажилгүйдлийн түвшин 2018 оны байдлаар 9.9 хувь байгаа нь ажилгүйдлийн түвшин өндөртэй 3 дахь дүүрэг болж байна. СХД-т шилжилт хөдөлгөөн их, түр оршин суугч, хөдөө орон нутгийн хаягтай иргэд олон байгаа нь ажилгүйдлийн тоог нэмэгдүүлж байна. ХХҮХ-т ажлын байрын захиалга ирдэг боловч ажил хайгч иргэдийн ур чадвар, мэргэжлийн дадлага, туршлага нь захиалгад тохирдоггүй, иргэд тогтвортой ажиллах хүсэлгүй, ажлын байрны нөхцөл, цалин хөлсийг голдог, ажлын ачаалал даах чадваргүй, бэлэн халамж авах илүү сонирхолтой байдаг байна.

Түүнчлэн зарим ажил олгогчоос иргэдийнцалин хөлсийг туршилтын хугацаа нэрээр бүрэн олгодоггүй, ажлын байрны хөдөлмөрийн нөхцөлийг сайжруулах чиглэлээр анхаардаггүй зэрэг зөрчил гардаг нь иргэдийн ажил, хөдөлмөр эрхлэх сонирхолд сөргөөр нөлөөлж байна.

Өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, хүүхдээ гэртээ асрамжлах шаардлагын улмаас бүтэн цагаар ажиллах боломжгүй эхчүүд цагийн хөдөлмөр эрхлэх хүсэлтэй байдаг боловч ийм төрлийн ажлын байр, цагийн ажлын хөлсний үнэлгээний систем хөгжөөгүй байна. Энэ нь эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин бага байхад нөлөөлж байна.

ЗОРИЛТ 7. Ажилгүй иргэдийн хандлагыг өөрчлөх, тэдэнд мэргэжил, ур чадвар олгох, давтан сургах замаар зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна. (ТХЗ 8)

Зорилт 7-г хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Өрхийн хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай боловч хөдөлмөр эрхлээгүй иргэний судалгааг тогтмол гаргаж, иргэдийн хөдөлмөр эрхлэх хүсэл сонирхол, сургалтын хэрэгцээний мэдээлэл бүхий цахим мэдээллийн санг бий болгож, тэдэнд төрөөс үзүүлэх хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ, арга хэмжээг сурталчилдаг болно.
- 2 Ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй иргэдийн хандлагыг өөрчлөх, дүүргийн түвшинд шинээр бий болох ажлын байранд шаардлагатай мэргэжлээр бэлтгэх, шинээр мэргэжил эзэмшүүлэх, давтан сургах арга хэмжээг МСҮТ-үүдтэй хамтран ХХҮХ-ээс зохион байгуулна.
- 3 Ядуу, зорилтот өрхийг өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх сургалтад хамруулж, мэргэшлийн сертификат, батламж олгох, үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнээ зах зээлд гарган борлуулахад бүхий л талаар дэмжлэг үзүүлнэ.
- 4 Аж ахуй эрхлэх бүтээлч сэтгэлгээтэй, санаачилгатай, өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэх хүсэлтэй ажилгүй, зорилтот бүлгийн иргэдийг санхүүгийн болон олон талт хэлбэрээр дэмжин, тэдний хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 5 Шинэ мэдлэг, шинэ санаа, шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх инновацын суурь нь орон нутгийн онцлог, хэрэгцээ, сонирхолд тулгуурлан доороос дээш чиглэх тул дүүргийн түвшинд залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг сайжруулах, байгальд ээлтэй жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх чиглэлээр тэдний оролцоонд тулгуурласан аян өрнүүлэх, нөхөрлөл, хоршоо, гэр бүлээрээ болон хувиараа бизнес эрхлэхэд нь санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, шууд худалдаалах борлуулалтын сүлжээ бий болгох ажлыг зохион байгуулна.

- 6 Гадаадаас ажиллах хүч авч ажиллуулж тус дүүрэгт харъяалалтай дүүргийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудтай хамтран ажиллаж дүүргийн ажилгүй иргэдийг сургалтад хамруулж, мэргэшүүлэх замаар хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 7 ЕБС-д суралцагчдад ирээдүйн ажил мэргэжлээ зөв сонгоход туслах зөвлөгөө мэдээллийн төв байгуулж, ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох сургалтуудыг зохион байгуулна.
- 8 Өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, бага насны хүүхдээ гэрээр асарч буйн улмаас бүтэн цагийн хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байгаа эмэгтэйчүүдийг хагас цагаар ажиллуулах боломжийг бүрдүүлэх ажлыг дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.
- 9 Ажил эрхлэх сонирхолтой иргэдийг сувилахуйн чиглэлээр мэргэжил олгох сургалтад хамруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 10 Дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад СХД-ийн иргэнийг ажиллуулах хөшүүргийг бий болгоно.
- 11 Дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй аялал жуулчлалын байршуулах үйлчилгээний газар (зочид буудал, дэн буудал, амралтын газар, жуулчны бааз, гэр буудал)-ын ажилтнуудыг зочлох үйлчилгээний мэргэшүүлэх сургалтад хамруулж, дүүргийн иргэдээс боловсон хүчнээ авахад нь дэмжлэг үзүүлнэ.
- 12 Дүүргийн түвшинд аялал, жуулчлалын маршрут бий болгож, дотоод гадаадын аялал жуулчлалыг дэмжинэ.
- 13 Суурь боловсрол эзэмшээгүй насанд хүрэгчдийг ерөнхий боловсрол олгох Албан бус боловсролын төв, МСҮТ-д суралцуулах зорилтот хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

- 14 Бүх насны иргэдэд компьютер дээр болон Интернэтийн орчинд ажиллах мэдлэг, ур чадвар олгох сургалтын төвүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих, зорилтот бүлгийн иргэдийг сургалтын төлбөрөөс чөлөөлнө.
- 15 Хөдөө орон нутаг руу шилжиж мал аж ахуй эрхлэх хүсэлтэй өрхийг дэмжих бодлого баримталж, гэрээт малчны хөтөлбөрт хамруулан нүүх болон гэртэй болох зардлыг нь хариуцдаг болно.
- 16 Хөдөө орон нутгаас шилжин суурьшсан албан ёсны бүртгэлгүй айл өрхийн судалгааг гарган хаягийн бүртгэлийн зөрчлийг арилгуулах, хотын соёлд сургах, шаардлагатай сургалтад хамруулах, хөдөлмөр эрхлэлтийн хөтөлбөр, арга хэмжээнд хамруулна.
- 17 Захиргааны болон урамшууллын аргыг хослуулан хөдөлмөрийн насны хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөдөлмөр эрхлэлтэд хамруулах зармаар тэдний хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшнийг нэмэгдүүлнэ.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин	хувь	53.4	60	65
2	Ажилгүйдлийн түвшин	хувь	9.9	8.5	7.0
3	Нийт хөгжлийн бэрхшээлтэй хөдөлмөрлөх насны иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин	хувь	8.1	12	15

ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

Тулгарч буй сорилтууд

Мэргэжил сургалт, үйлдвэрлэлийн төвүүдтэй хамтран хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтэд нийцсэн болон дүүрэгт шинээр бий болох бүтээн байгуулалт, аж үйлдвэр, эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлэхэд шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх, ур чадвар ахиулах, давтан сургах хүрээнд түншлэл, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх шаардлагатай байна.

СХД-ийн аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл болон борлуулалтын гол өсөлтийг хүнсний салбарын өсөлт хангаж байна. 2018 онд өмнөх оныхоос үйлдвэрлэлийн хэмжээ 57%-иар, борлуулалтын хэмжээ 40%-иар өссөн үзүүлэлттэй байна. Дүүргийн хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, мах, загас, жимс ногоо, өөх тос боловсруулалт, үр тарианы гурил, малын тэжээлийн үйлдвэрлэл голлох байр суурийг эзэлж байна. Тус дүүргийн нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулдаг өндөр болон дундаж орлоготой аж ахуйн нэгжүүд дүүргийн төсөвт орлого бүрдүүлдэггүй. СХД нь төсвийн татаас авдаг цөөхөн дүүргийн нэг учраас санхүүгийн хязгаарлагдмал нөөцийн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулж байна.

ЗОРИЛТ 8. Дүүргийн эдийн засгийн өсөлтийг хангах, төсвийн орлогын бүрдүүлэлтийг сайжруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэхийн тулд инновацад суурилсан байгальд ээлтэй технологи бүхий аж үйлдвэрийг хөгжүүлнэ.
(ТХЗ 9)

Зорилт 8-г хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Байгальд ээлтэй технологи ашиглан арьс шир, ноос, ноолуурын үйлдвэрлэл эрхлэх чиглэлээр Эмээлтийн хөнгөн үйлдвэрийн үйлдвэрлэл, технологийн паркийн зураг төсөл, газрын зөвшөөрөл, дэд бүтэц, хөрөнгө оруулалтын асуудлыг шийдвэрлүүлэн, барьж байгуулна.
- 2 Хүй долоон худагт “Монгол наадам” цогцолбор, аялал жуулчлалын төвийг бүтээн байгуулна.

- 3 Олон улсын худалдаа, логистикийн төв буюу авто худалдааны цогцолбор байгуулах төслийг хэрэгжүүлж, ашиглалтад оруулна.
- 4 Дүүргийн нутаг дэвсгэрт хийгдэх бүтээн байгуулалтад шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх, ур чадвар эзэмшүүлэх, давтан сургах үйл ажиллагааг МСҮТ-үүд, хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтын байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 5 Дүүрэгт байрлаж буй гурил, ноос, ноолуур, мах, сүүний үйлдвэрүүдийг түшиглэсэн төрөлжсөн худалдааг нэмэгдүүлнэ.
- 6 Хөрш орнуудын болон гадаадын бусад ижил төстэй арьс шир, ноос ноолуурын чиглэлийн үйлдвэрт дадлагажигчаар иргэдийг сургаж бэлтгэх, шилдэг технологи, инновацыг судлуулах зорилгоор инженер техникийн ажилтныг ажиллуулах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 7 Түүхий эд бэлтгэлийн бирж, агуулах байгуулах хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.
- 8 Дүүргийн бөөний болон жижиглэн худалдааны төвүүдийг оршин суугчид ихээр төвлөрсөн хороодод бий болгоно.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 он	2028 он
1	Бүтээн байгуулалтын үр дүнд шинээр бий болсон ажлын байрны тоо	мянган хүн		10000	20000
2	МСҮТ төгсөгчдийн ажлын байраар хангагдсан хувь	хувь		50	80

ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ИННОВАЦ

Тулгарч буй сорилтууд

СХД нь бусад дүүрэгтэй харьцуулахад эдийн засгийн өсөлтийг хангах стратегийн ач холбогдол бүхий аж үйлдвэр, инновацыг хөгжүүлэх, үйлдвэрлэлийн зориулалттай барилга байгууламж барих газар нутгийн нөөцтэй давуу талтай байна.

Түүнчлэн мах, сүүний чиглэлийн эрчимжсэн мал аж ахуйн фермерийг дэмжих бодлогыг Засаг даргын үйл ажиллагааны 2016-2020 оны төлөвлөгөөнд тусгасан боловч энэ талаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний цар хүрээ, үр дүн хязгаарлагдмал байна. Цаашид эрчимжсэн мал аж ахуйн фермерийг хөгжүүлэх, малын тэжээл, үр тариа, хүлэмжийн үйлдвэрлэл, хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийн зориулалтаар газар олголтыг иргэн, аж ахуйн нэгжүүдэд оновчтой хуваарилах замаар эдийн засгийг тэлэх, төсвийн орлогын бааз сууриа өргөтгөх шаардлагатай байна.

ЗОРИЛТ 9. Эрчимжсэн хөдөө аж ахуй, хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлэн малчин айл өрхөд дэмжлэг үзүүлж, малын тэжээл тариалалтыг нэмэгдүүлэх, дэвшилтэт технологи, инновацад үндэслэсэн малын тэжээлийн үйлдвэр байгуулахыг дэмжинэ. (ТХЗ 9, 8)

Зорилт 9-ийг хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэхийн ач холбогдол, малын үүлдэрлэг байдал, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зорилтот сургалтууд зохион байгуулж, мэдээлэл хүргэнэ.
- 2 Нийслэлийн иргэдийн хүнсний ногооны хангамжийг сайжруулах, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангах бодлогын хүрээнд дөрвөн улиралд ажиллах хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлнэ.

- 3 Залуу малчдыг мал маллах арга ухаанд сургах, малын үржил, үүлдэрлэг байдал, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх зорилгоор мах, сүүний чиглэлийн өндөр ашиг шимтэй мал худалдан авахад дэмжлэг үзүүлж, зуучлах ажлыг зохион байгуулна.
- 4 Саалийн үнээний эрчимжсэн аж ахуйн технологийн түвшнийг сайжруулан, гойд ашиг шимт үхрийн тоог нэмэгдүүлэх, зохиомол хээлтүүлгийн цогц үйлчилгээг бий болгоно.
- 5 Ажлын байр нэмэгдүүлсэн мал аж ахуйн фермерийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаанд санхүү, хөнгөлөлттэй зээл, сургалт, мэдээллийн дэмжлэг үзүүлнэ.
- 6 Малыг эрүүлжүүлэх, мал эмнэлгийн үзлэг, тарилгад хамруулах, малын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг малчидтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 7 Малын тэжээл тариалах малчид, аж ахуйн нэгжид газар олгох, хөрөнгө оруулагчдыг судалж, зуучлах, хамтран ажиллах, гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлээс хамгаалах зорилгоор малын болон тариалангийн даатгалд хамруулах боломжийг бүрдүүлнэ.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 ОН	2028 ОН
1	Мах, сүүний чиглэлийн эрчимжсэн аж ахуй эрхлэгчдийн эзлэх хувь	хувь	13.3	30	50
2	Малын тэжээл тариалсан талбайн хэмжээ	га	143.5	200	300

Тулгарч буй сорилтууд

Хотжилтын үр нөлөөг үнэлэх зорилготой Улаанбаатар хотын дүүргүүдийн өрсөлдөх чадварын судалгааны үр дүнгээр СХД өрсөлдөх чадвар сул буюу индекс 0.462 оноогоор үнэлэгдсэн байна. Улаанбаатар хотын өрсөлдөх чадварын ерөнхий индекс 0.557 оноотой үнэлэгдсэн бөгөөд ХУД, БГД, БЗД тэргүүлж, алслагдсан дүүргүүд доогуур үзүүлэлттэй гарсан байна. СХД-ийн хувьд амьдрах орчин (0.409) болон засаглалын үзүүлэлт (0.411) хамгийн бага байна. Үүнээс “дүүрэг, хорооны хүнд суртал” бусад дүүрэгтэй харьцуулахад бага байгаа ч “үйл ажиллагааны ил тод байдал, мэдээлэл, иргэдийн оролцоог хангах” асуудал дутагдалтай байна. Энэ нь оршин суугчдын төвлөрөл ихтэйн хэрээр тэдэнд хүрч ажиллахад ачаалал өндөр байдагтай холбоотой байна.

Дүүргийн төсвийн орлого 2018 онд 21.6 тэрбум төгрөг болсны 61.4 хувийг татварын орлогоор бүрдүүлсэн бол, төсвийн зарлага 16.2 тэрбум төгрөг болсны 22.6 хувийг цалин, урамшуулал, нэмэгдэлд зарцуулсан. СХД нь нийслэлээс татаас авдаг учир дүүргийн урсгал зардлыг хамгийн бага хэмжээгээр хянаж, төсөвлөдөг, зөвхөн дүүргийн ОНХС-д шилжүүлгээр 1.7 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө 2019 онд орж ирсэн. Энэ хөрөнгийг хороо бүрд хуваарилахад нэг хороонд 40 орчим сая төгрөг ногдохоор байгаа нь дорвитой бүтээн байгуулалт хийх боломж олгохгүй байна.

ЗОРИЛТ 10. Төрийн байгууллагуудыг ил тод, хариуцлагатай сайн засаглалтай болгон ажилтнуудыг чадавхижуулж, тогтвортой хөгжлийн төлөөх иргэдийн оролцоотой түншлэлийг бэхжүүлнэ. (ТХЗ 16, 5)

Зорилт 10-ыг хангахын тулд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

- 1 Нутгийн удирдлагын төв байрыг барьж иргэдэд хүргэх төрийн үйлчилгээг нэг доор төвлөрүүлэн, чирэгдэлгүй, шуурхай, хүртээмжтэй болгоно.
- 2 Дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлэх чадавх бүхий авлигаас ангид, мэргэшсэн, туршлага, ур чадвартай, тогтвортой хүний нөөцийг төлөвшүүлнэ.

- 3 Дүүргийн бүх шатны байгууллагын төлөвлөлт, тайлагналтын үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн оролцоог хангаж, иргэдийн мэдээлэл олж авах сувгийг нээлттэй, хүртээмжтэй, ил тод болгон, хүүхдүүд, ялангуяа эрсдэлт нөхцөлд амьдарч байгаа хүүхдүүдийг оролцуулж, дуу хоолойг нь сонсож, хэрэгжүүлдэг соёлыг нэвтрүүлнэ.
- 4 Дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал болон дүүргийн засаг захиргааны удирдах албан тушаалд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 5 Чанарын менежментийн тогтолцоо ISO9001 стандартыг төрийн үйлчилгээндээ нэвтрүүлж, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.
- 6 Төрийн үйлчилгээний мэдээллийн техник, технологийг сайжруулж, иргэдэд хүргэх мэдээллийн хүртээмж, хурдыг нэмэгдүүлнэ.
- 7 Орон нутгийн төсвийн төсөл, ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө боловсруулах явцад иргэний нийгмийн байгууллагууд болон иргэдээс албан ёсоор санал авах арга хэмжээг тогтмолжуулж, үр дүнг эргэж мэдээлдэг болно.
- 8 Бодлого, хөтөлбөр, үйл ажиллагаанд жендэрийн дүн шинжилгээ хийж, жендэрийн мэдрэмжтэй бодлого, төлөвлөлт, төсөвтэй болно.
- 9 Жендэрт суурилсан хүчирхийллийг бууруулж, хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдийн зан үйлд нөлөөлөх сайн дурын сургалтыг тогтмолжуулна.
- 10 Дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхэлж буй хувийн хэвшлийн байгууллагуудаас хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалт татах боломжийг эрэлхийлж, татварынхаа тодорхой хувийг дүүргийн төсөвт төвлөрүүлдэг болгох талаас нь хамтарч ажиллана.
- 11 Тогтвортой хөгжлийг хангахад төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагууд, иргэн хоорондын түншлэлийг дэмжин хөгжүүлж, үйл явцад бүх талуудын оролцоог хангана.
- 12 Цахим засаглалын технологийг бүх түвшинд нэвтрүүлж, иргэдэд төрийн үйлчилгээг цахимаар цогц байдлаар хүргэх тогтолцоог бий болгож хэрэгжүүлнэ.
- 13 Байгууллагын нийгмийн хариуцлагыг дээшлүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд үйлчилгээ үзүүлэх орчныг бүрэн хангана.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтүүд:

No	ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХЭМЖИХ НЭГЖ	СУУРЬ ТҮВШИН (2018)	ЗОРИЛТОТ ТҮВШИН	
				2024 ОН	2028 ОН
1	Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн үнэлгээ	оноо	3.2	3.9	4.5
2	Дүүргийн ИТХ-д сонгогдсон гишүүдэд эмэгтэй гишүүдийн эзлэх хувь	Хувь	28.7	35	40

6. БОДЛОГЫН ЗОРИЛТ, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

6.1. Дунд хугацааны хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх төрийн болон төрийн бус байгууллага, судалгаа, шинжилгээний байгууллага, олон улсын байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэний хамтын үйл ажиллагааг уялдуулах, санхүүжилтийг шийдвэрлүүлэх, удирдлага зохицуулалтаар хангах, төлөвлөх, хуваарилах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих чиг үүргийг “Тогтвортой хөгжлийн зөвлөл” хариуцна. Зөвлөлийн дарга нь дүүргийн Засаг дарга байх бөгөөд зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг Засаг дарга томилно. Тогтвортой хөгжлийн зөвлөлийн байнгын ажиллагааг хангах, зохицуулах, бичиг баримт бэлтгэх үүргийг нарийн бичгийн дарга хариуцна. Тогтвортой хөгжлийн зөвлөл нь үйл ажиллагаагаа дүүргийн ИТХ-д тайлагнана. Тогтвортой хөгжлийн зөвлөл нь “Ядуурлыг бууруулах, нийгмийн хөгжлийг хангах”, “Хөдөлмөр эрхлэлт, эдийн засгийн хөгжил”, агаар, орчны бохирдлыг бууруулах” гэсэн 3 дэд зөвлөлтэй байна. Дэд зөвлөлийн хариуцах асуудал, гишүүдийн эрх, үүрэг, ажлын хүрээг тодорхойлсон удирдамжтай байна.

6.2. Дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын хэрэгжилтийг зохион байгуулж, хэрэгжүүлэх үүргийг дүүргийн Засаг даргын тамгын газар, Засаг даргын дэргэдэх байгууллагууд болох Ахмадын хороо, Боловсролын хэлтэс, Биеийн тамир спортын хороо, Газрын алба, Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн хэлтэс, Дотоод аудитын алба, Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих төв, Замын цагдаагийн тасаг, Мэргэжлийн хяналтын хэлтэс, Нийгмийн даатгалын хэлтэс, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний хэлтэс, Онцгой байдлын хэлтэс, Статистикийн хэлтэс, Татварын хэлтэс, Худалдан авах ажиллагааны алба, Усан спорт сургалтын төв, Эрүүл мэндийн төв, Нэгдсэн эмнэлэг, Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүд хариуцна.

6.3. Анхан шатны түвшинд бодлогын хэрэгжилтийг удирдан зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих үүргийг Хорооны Засаг дарга холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтран гүйцэтгэнэ.

7. БОДЛОГЫН ЗОРИЛТ, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САНХҮҮЖИЛТ

Тулгамдаж буй сорилт

Дүүргийн татварын орлогын төсвийн орлогод эзлэх хувь 2010-2018 онд харилцан адилгүй байсан. Төсвийн орлого 2018 онд 21.6 тэрбум төгрөг болсны 61.4 хувийг татварын орлогоор бүрдүүлсэн бол, төсвийн зарлага 16.2 тэрбум төгрөг болсны 22.6 хувийг цалин, урамшуулал, нэмэгдэлд зарцуулжээ. Сүүлийн 2 жилийн хугацаанд дүүргийн татварын орлого багагүй хувиар нэмэгдсэн.

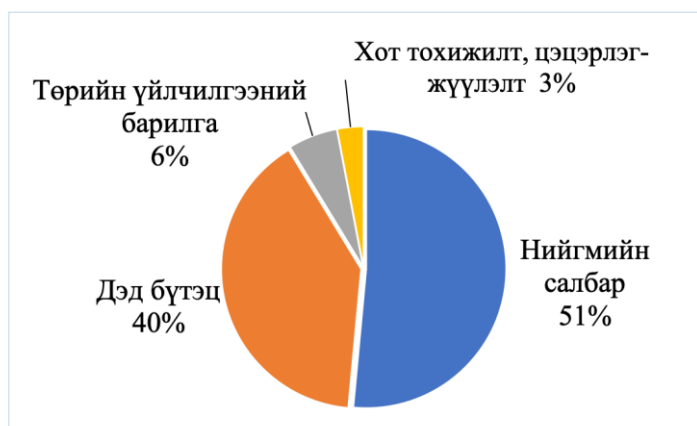
ХҮСНЭГТ 2. СХД-ИЙН ТӨСВИЙН ОРЛОГО, ЗАРЛАГА (САЯ ТӨГРӨГ)

Үзүүлэлт	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Нийт орлого	2582.2	3599.4	6601.0	7096.4	12249.0	11770.1	11764.5	14976.9	21598.6
Татварын орлого	1406.2	1048.3	1509.9	5322.1	9658.7	5951.3	5805.2	7426.1	13275.2
Нийт зарлага	2149.9	3747.6	5903.3	27029.8	15230.0	14575.3	14000.2	14234.5	16247.4
Цалин, урамшуулал нэмэгдэл	998.9	1201.0	1663.2	17109.8	3070.2	3492.7	4058.5	4733.6	3668.8

Эх үүсвэр: СХД-ийн Статистикийн хэлтэс, динамик мэдээлэл

Нийслэлийн өмч, хөрөнгө 2019 онд хуримтлагдсан элэгдлийг хасаж тооцсон дүнгээр 3823.2 тэрбум төгрөг болжээ. Нийт хөрөнгийн 15.8 хувийг эргэлтийн хөрөнгө, 84.2 хувийг эргэлтийн бус хөрөнгийн дүн эзэлж байна. Нийслэлийн өмчийн 7.9 хувь нь СХД-т байршиж байна.

СХД-ийн хувьд тулгамдсан гол сорилт өөрийн төвлөрүүлсэн орлогоор зарлагаа санхүүжүүлж хүрэлцдэггүй учраас улсын төсөв, нийслэлээс татаас авч үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтаа шийдвэрлэдэг явдал юм. Төсвийн эх үүсвэр дутагдалтай учраас дүүргийн зардлыг хамгийн багаар хянадаг байна. 2019 онд дүүргийн ОНХС-д шилжүүлгээр 1.7 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө орж ирсэн ба үүнийг хороо бүрд хуваарилж тооцоход нэг хороонд 40 орчим сая төгрөг ногдож байгаа нь дорвитой бүтээн байгуулалт хийх боломж олгохгүй байна.

ЗУРАГ 2. СХД-Т ХУВААРИЛАГДСАН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ, САЛБАРААР /ХУВЬ/, 2017-2020 ОН

2017-2020 онд батлагдсан улс, нийслэлийн төсвийн нийт хөрөнгө оруулалт 300.8 тэрбум төгрөг байгаагаас хамгийн их хөрөнгийг буюу 68.7 тэрбум төгрөгийг сургууль шинээр барих, өргөтгөхөд, 48.5 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийг авто зам барихад, 40.9 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийг хүүхдийн цэцэрлэг барихад зарцуулсан байна. Нийслэлийн ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалт 2017-2018 онд 1.1-1.4 тэрбум төгрөг байсан бол 2019-2020 онд 3.6 тэрбум төгрөг болж нэмэгдсэн нь хороодод тохижилт, камержуулалт хийх, хүүхдийн тоглоомын талбай, авто зогсоол байгуулах, хөрсний ус зайлуулах, хороолол доторх зам засаж сайжруулах зэрэг ажлуудыг хэрэгжүүлэхэд хувь нэмэр болжээ.

Цаашид дүүргийн нутаг дэвсгэр дэх суурьшлын бүсэд амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэх, гэр хорооллыг барилгажуулах, дэд бүтцийг бүтээн байгуулах, зам барих, өргөтгөх төдийгүй хүн амын хөгжлийг хангах, сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн ачааллыг бууруулж, тоног, төхөөрөмжийг сайжруулах, үйлдвэрлэл, бүтээн байгуулалтыг дэмжих зэрэгт хөрөнгө оруулалт их шаардагдахаар байна.

7.1. САНХҮҮЖИЛТИЙГ ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ СТРАТЕГИ

Дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилт, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгийн тооцоо, санхүүгийн боломжит эх үүсвэрүүд, механизмыг тодорхойлох **"Санхүүжилт төвлөрүүлэх стратеги"**-ийг энэхүү бодлогын баримт бичгийн 6.1-д заасан "Тогтвортой хөгжлийн зөвлөл" боловсруулж, батлан хэрэгжүүлнэ. Санхүүжилт төвлөрүүлэх стратеги нь дүүргийн дунд хугацааны тогтвортой хөгжлийн бодлогыг төсөв, санхүүгийн бодлоготойгоо уялдуулах баримт бичиг байна.

ТХБББ-т тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаануудыг 2020-2024, 2024-2028 онд хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн зардлын тооцоог хийж Санхүүжилт төвлөрүүлэх стратегид тусгана. Санхүүжилт төвлөрүүлэх стратегид тогтвортой хөгжлийн бодлогын баримт бичигт хэрэгжүүлэхээр тусгасан үйл ажиллагаануудыг ач холбогдлоор эрэмбэлэн хэрэгжүүлэх хугацааг илүү тодорхой тогтоож, хэрэгжилтэд шаардагдах хөрөнгийг улсын төсвийн болон хувийн хэвшлийн санхүүгийн эх үүсвэрээр бүрдүүлэх боломжуудыг тодорхойлно.

Зорилт, үйл ажиллагаануудыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг олон төрлийн эх үүсвэрээс буюу төр, хувийн хэвшил, гадаад, дотоодоос хөрөнгө босгох замаар санхүүжилтийн нэгдсэн бодлого баримтлан шийдвэрлэнэ. Тухайлбал, дүүргийн ТХБББ-ийн зорилтуудыг хангах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг дараах санхүүгийн эх үүсвэрүүдээс бүрдүүлэх боломжтой.

Үйл ажиллагааны хэрэгжилт, ялангуяа санхүүжилтийн үр дүнд тогтмол хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийж, тогтвортой хөгжлийн зорилтуудад хүрэхээр тавьсан шалгуур үзүүлэлтэд ахиц гарч байгаа эсэхийг хянах нь санхүүжилтийг үр дүнтэй болгоход гол нөлөөтэй юм.

Оролцогч талууд, ялангуяа санхүүжүүлэгч талуудад үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг ил тод байлгаж, ИТХ-ийн хяналт тавих бололцоог бүрдүүлэх, талуудын оролцоог хангахаар зохицуулалт хийх нь хөрөнгийн эх үүсвэрийг үр дүнтэй зарцуулахад чухал үүрэгтэй юм.

7.2. УЛС, НИЙСЛЭЛ, ДҮҮРГИЙН ТӨСӨВ, ОНХС

Сүүлийн жилүүдэд улс, нийслэлийн төсвөөс СХД-т хийсэн хөрөнгө оруулалтын хэмжээ бараг 2 дахин нэмэгдсэнийг дээр дурдсан. Хэдийгээр хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нэмэгдэж байгаа ч энэхүү дунд хугацааны тогтвортой хөгжлийн бодлогын баримт бичиг (ТХБББ)-т тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаануудыг хэрэгжүүлэхэд цаашид нэмэлт санхүүжилт, хөрөнгө оруулалт шаардлагатай болно. Иймд улс, нийслэлийн төсвийн дэмжлэгээр хийж гүйцэтгэсэн хөрөнгө оруулалтын ажлуудад үнэлгээ хийж, цаашид төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь зүйтэй.

Дүүргийн ТХБББ-т тусгагдсан үйл ажиллагаануудыг ач холбогдлоор эрэмбэлэн томоохон хөрөнгө оруулалт шаардлагатай бүтээн байгуулалтын ажлуудыг улсын төсвөөс санхүүжүүлэхээр төлөвлөж, улсын хөрөнгө оруулалтын нэгдсэн бодлогын хэрэгжилттэй уялдуулах чиглэл баримталбал зохино.

Жишээ нь, СХД-ийн дунд хугацааны ТХБББ-ийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгасан *жмадуГ”, замын нэвтрэх чадварыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Саппоро, Таван шар, 21 дүгээр хорооллын уулзварууд, Хархорин захын орчимд нүхэн болон гүүрэн гарц байгуулах” болон “21 дүгээр хороонд Гал түймэр унтраах, аврах анги барьж, байгуулан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлөөр хангах”* зэрэг үйл ажиллагаануудыг улс, нийслэлийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөгөө боловсруулж болно. Хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг боловсруулахдаа ТЭЗҮ-г боловсруулж, зургийн даалгавар хийгдсэн байх, зураг, төсөв, экспертний дүгнэлт хийсэн байх, геодезийн зураглал хийсэн байх, инженер, геологийн дүгнэлт гарсан байх, тусгай зөвшөөрлийн шаардлага хангасан байх, газрын зөвшөөрөл авсан байх зэрэг нөхцөлүүдийг хангаж, нийслэлийн эсхүл улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтад тусгуулахаар дээд шатны байгууллагад санал хүргүүлж, хамтарч ажиллана.

Иргэдийн оролцоотойгоор тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийг шийдвэрлэх чухал арга хэрэгсэл бол ОНХС юм. Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан (ОНХНС)-ийн эх үүсвэрийг НӨАТ, газрын тосны нөөц ашигласны төлбөрийн орлого, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр, хайгуул хийх, олборлолт хийх тусгай зөвшөөрлийн орлого зэрэг төсвийн орлогын тодорхой хувиар тооцож бүрдүүлдэг. Засгийн газрын 2017 оны 8 дугаар сарын 17-ний өдрийн 230 дугаар тогтоолоор баталсан аргачлалын дагуу ОНХНС-ийн хөрөнгийг аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт жил бүр хуваарилдаг. 2013-2020 онд нийт 1 их наяд 137 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийг орон нутгийн ОНХС-уудад хуваарилсан байна.

ОНХС-ийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг иргэдтэй хамтран төлөвлөж хэрэгжүүлдэг. Тус сангийн хөрөнгөөр орон нутгийн дэд бүтцийг сайжруулах, нийтийн эзэмшлийн талбайн тохижилт, гэрэлтүүлгийг сайжруулах, камержуулах, хүүхдийн тоглоомын талбай байгуулах, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх зэрэг иргэдийн амьдрах орчныг сайжруулах чиглэлээр олон чухал арга хэмжээг санхүүжүүлж байна. Иймд энэхүү ТХБББ-т тусгагдсан зарим арга хэмжээнүүдийг, тухайлбал, *“Нийтийн эзэмшлийн гудамж талбай, гэр хорооллын гудамжнуудыг бүрэн гэрэлтүүлэг, камертай болгох”, “Ус түгээх байруудын ус нөөцлөх савыг шаардлагад нийцсэн материалаар бүрэн шинэчилж, ухаалаг худгуудын тоог нэмэгдүүлэх”, “Гэр хорооллын дундах тохижилтыг сонгогдсон байршлуудад жишиг загвараар хийж, оршин суугчдыг гудамж, орчноо тохижуулахад нь дэмжлэг үзүүлэх”* зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг ОНХС-аас санхүүжүүлэх боломжтой юм. ОНХС бол иргэдийн саналд тулгуурлан зарцуулагддаг төсөв. Хорооны Засаг дарга нь иргэдээс ОНХС-ийг юунд зарцуулах талаар санал авах үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулж, хорооны Иргэдийн нийтийн хурал нь иргэдийн саналыг эрэмбэлэх, батлах үүрэгтэй. Түүнчлэн нийслэл хотод 2020 оноос эхлэн Smart UB гар утасны аппликэйшнд ОНХС-ийн санал авах цэсийг суулгасан бөгөөд иргэдээс цахимаар санал авах боломж бүрдээд байна.

Иймд иргэдэд амьдрах орчныг нь сайжруулах чиглэлээр хэрэгжүүлж болох арга хэмжээний талаар мэдээлэл өгөх, мэдлэг олгох, ОНХС-ийн зарцуулалтад санал өгөх талаар идэвхжүүлэх нь зүйтэй юм.

7.3. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУСГАЙ САНГУУДЫН САНХҮҮЖИЛТ

Засгийн газрын тусгай сангуудын хөрөнгөөр хөтөлбөр, арга хэмжээг дүүргийн түвшинд хэрэгжүүлдэг. Гэхдээ Засгийн газрын тусгай сангуудаас зарцуулалт хийх эрх мэдэл дүүргийн Засаг даргад байхгүй боловч дүүргийн дэргэдэх байгууллагуудад ийм эрх мэдэл, боломж бий. Тухайлбал, дүүргийн ХХҮХ нь Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, Нийгмийн халамжийн сан, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтыг дэмжих сангийн санхүүжилтээр холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах эрхтэй байдаг.

Жишээ нь, ТХБББ-ийн Зорилт 1 буюу ядуурлыг бууруулах зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэхээр дэвшүүлсэн *“Ядуу өрхийн хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнд олгох халамжийг багасгаж, ухамсар, зан төлөв, хандлага, амьдралын итгэл үнэмшлийг өөрчлөх арга хэмжээнд хамруулж, хөдөлмөр эрхлэхэд бэлтгэх”* нолоб Ядуу, зорилтот бүлгийн өрхийг хашаандаа хүнсний ногоо тариалахад сургаж, санхүүгийн дэмжлэг, шаардлагатай багаж, хэрэгслээр хангаж, өрхийн хүнсний хэрэглээг баяжуулах” гэсэн арга хэмжээнүүдийг Нийгмийн халамжийн сангаас санхүүжүүлэх Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээний зардлаас буюу хамт олны бүлэг бүрдүүлэх, орлогын эх үүсвэртэй болгох төсөл хэрэгжүүлэх гэсэн зардлаас санхүүжүүлэх боломжтой юм. Иймд дүүргийн ЗДТГ болон ХХҮХ-ээс санаачлан холбогдох зардлын тооцоог хийж, хамрагдах зорилтот хүрээг тодорхойлж, зардлын төсвийн саналаа ХХҮЕГ-т болон ХНХЯ-нд хүргүүлж ажиллах хэрэгтэй.

Түүнчлэн хөдөө орон нутагт мал маллаж амьдарч байгаад хотод шилжиж ирсэн боловч ажил олдохгүй, амьжиргаагаа залгуулахад хүндрэлтэй байгаа учраас нутагтаа буцаж очих хүсэлтэй иргэд СХД-т амьдардаг тухайн дүүргийн ЗДТГ-ын мэргэжилтэнтэй уулзалт хийх үеэр бидэнд дурдсан. Гэхдээ иргэд нутагтаа буцаж нүүж очих зардалгүй, очоод орон байр, гэргүй, малгүй учраас буцах бололцоогүй байдаг байна. Энэ шалтгаанаар орлогогүй, ядуу амьдарч байгаа өрхийг ядуурлаас гаргах, тогтмол орлоготой болгох хөтөлбөр бол хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас хэрэгжүүлдэг “Гэрээт малчин” хөтөлбөр юм. Уг хөтөлбөрийн хүрээнд хот, сууринаас хөдөөд шилжин суурьшиж, мал маллах хүсэлтэй өрхийн 2 гишүүнийг сарын ХХДХ-нээс багагүй хэмжээгээр цалинжуулж, 2-оос доошгүй жил ажиллуулах арга хэмжээ юм. Ингэхдээ ажил олгогч малчин нь бог малд шилжүүлснээр 600 ба дээш тооны толгой малтай байж, гэрээт малчин өрхтэй ажил гүйцэтгэх, хөлсөөр ажиллах гэрээ байгуулж ажиллана.

Иймд СХД-ийн ЗДТГ-аас хороо, хэсгийн ахлагчдаар дамжуулан нутагтаа болон хөдөө орон нутагт буцаж очиж мал маллах хүсэлтэй өрхүүдийн судалгааг гаргаж, дээрх хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийн тоог тодорхойлон ХХҮЕГ-т хүргүүлэх хэрэгтэй юм. Энэ хөтөлбөр нэн хэрэгцээтэй чухал хөтөлбөр боловч уг хөтөлбөрийн талаар иргэд мэдээлэл муутай байдаг байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас хэрэгжүүлдэг өөр чухал арга хэмжээний нэг бол зохион байгуулалттай ажлын байрыг дэмжих арга хэмжээ юм. Уг арга хэмжээний хүрээнд хороонд бүртгэлтэй ажилгүй иргэдээс 3-5 хүнтэй баг бүрдүүлж зохион байгуулалттайгаар хөдөлмөр эрхэлж, орлого олон дундын сан, хуримтлал үүсгэхэд зориулж нэг удаад 3 хүртэл сая төгрөгийн багаж, тоног төхөөрөмж авах дэмжлэг үзүүлдэг. Багт нийгмийн халамжийн дэмжлэг, туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай ядуу, зорилтот бүлгийн 1 иргэнийг оруулдаг. Иймд энэ арга хэмжээнд хамрагдах иргэдийг оновчтой тодорхойлж, холбогдох зардлыг дүүргийн ХХҮХ-т хуваарилагдах хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн төсөвт суулгуулах ажлыг санаачлан хэрэгжүүлэх нь чухал билээ.

Түүнчлэн жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан, эрүүл мэндийн даатгалын сан, байгаль орчин, уур амьсгалын сангийн санхүүжилтээр дүүргийн ТХБББ-т тусгагдсан үйл ажиллагаануудыг санхүүжүүлэх боломжийг эрэлхийлж, уг сангуудын үйл ажиллагааг хариуцдаг нийслэл, дүүргийн харьяа агентлаг, хэлтэстэй хамтран ажиллаж, тэдний бодлого төлөвлөлтөд саналаа тусгуулах нь зүйтэй юм.

СХД-т жижиг, дунд үйлдвэр (ЖДҮ)-ийг хөгжүүлэх нь ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, хүн амын амьжиргааг сайжруулахад чухал нөлөөтэй юм. ЖДҮ-үүд нь үндсэндээ хамгийн том ажил олгогч болдог. Тэдэнд бизнесийн орчинд тулгарч буй хамгийн их саад тотгор нь санхүүгийн эх үүсвэр дутагдах явдал бөгөөд хөнгөлөлттэй хүүтэй зээлийн хүртээмж хангалтгүй байдаг. Тэдний ихэнх нь банкнаас өндөр хүүтэй зээл авдаг нь өсөж дэмжихэд нь хүндрэл болдог. Иймд дүүргийн ЖДҮ эрхлэгчид болон гарааны бизнесээ эхлүүлж байгаа иргэдэд олгох жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас олгох зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр холбогдох яам, байгууллагатай хамтран ажиллах шаардлагатай юм.

7.4. ХӨГЖЛИЙН АЛБАН ЁСНЫ ТУСЛАМЖ БУЮУ ГАДААДЫН ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖ

Олон улсын валютын сан, Дэлхийн банк, Азийн хөгжлийн банк, Европын хөрөнгө оруулалтын банк зэрэг олон улсын санхүүгийн байгууллагууд, НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллагууд, Япон Улс, БНХАУ, ХБНГУ зэрэг орны хөтөлбөр, төсөл, зээл тусламж манай орны эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд чухал ач холбогдолтой байдаг.

Нийт хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламж буюу улсын салбарт олгох ХАЕТ-ын хэмжээний ДНБ-д эзлэх хувь 2007 онд 8 хувьтай байсан бол 2014 онд 3 хувь хүртэл буурч 2016 онд 4 хувь хүрч нэмэгдсэн байна. Өнгөрсөн 20 гаруй жилийн хугацаанд эдгээр олон улсын санхүүгийн байгууллагууд болон хандивлагч орнуудаас Засгийн газрын шугамаар авсан зээл тусламжийн хүрээнд Улаанбаатар хотын хөрөнгө оруулалтын олон чухал төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээ амжилттай хэрэгжүүлсэн. Улаанбаатар хотын цахилгаан болон дулаан, цэвэр усны хангамжийн хүрэлцээ, хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, өргөтгөх, орон сууцны хорооллуудыг барих, зам гүүр шинээр барих, шинэчлэх, явган гарцыг өргөтгөх, нийтийн тээврийг хөгжүүлэх зэрэгт Засгийн газрын шугамаар авсан зээл, тусламж онцгой үүрэг гүйцэтгэж байна.

5 Монгол Улсын хөгжлийн санхүүжилтийн үнэлгээ. Тогтвортой хөгжлийн санхүүжилтийг төрөлжүүлэх нь" НҮБХХ, 2018 он
6 "Улаанбаатар хотын хөгжлийн санхүүжилтийн өнөөгийн байдал, санхүүжилтийн стратеги" тайлан, 2017 он УБ Аудит ХХК

2017 онд Дэлхийн банкнаас Улаанбаатар хотын цэвэр агаар төслийн хүрээнд 3,5 тэрбум төгрөг, Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-с Улаанбаатар хотын гэр хорооллыг хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих төсөл, Нийслэлийн нийтийн тээврийг хөгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр, төслүүдэд 10 тэрбум төгрөг, БНХАУ-аас Яармагийн шинэ гүүр барих, хуучин гүүрийг засварлах, Туул гол дээгүүр Баянзүрхийн 288 у/м болон Сонсголонгийн 289.4 у/м төмөр бетон гүүр барих 2 төсөлд нийт 14 тэрбум төгрөг, Австри улсаас Улаанбаатар хотын цэвэр, бохир усны хоолойг шинэчлэх технологи нэвтрүүлэх төсөлд 6 тэрбум төгрөг тус тус хөрөнгө оруулалтын санхүүжилт олгосон байна.

Тодруулбал, АХБ-ны хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжиж буй “Гэр хорооллыг хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих хөтөлбөр” төслийн хүрээнд СХД-ийн 6 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрт 9.97 км дулаан дамжуулах сүлжээ, 26.6 м Вт-ын хүчин чадалтай олон улсын стандартад нийцсэн дулааны станц, 6.7 км авто зам, 2.4 км үерийн хамгаалалтын суваг, 3.01 га газарт ногоон байгууламж, 6.01 км усан хангамжийн шугам сүлжээ, 9.77 км хорооллын доторх бохир усны шугам, бизнес инкубатор, МСҮТ, 240 хүүхдийн ортой цэцэрлэг барих зэрэг томоохон бүтээн байгуулалтын ажлыг хийж энэ 2020 онд ашиглалтад оруулах юм. Энэ дулааны станц ашиглалтад орсноор СХД-ийн 11000 айл өрхийг төвлөрсөн шугамд холбох, халуун хүйтэн усаар хангах боломж бүрдэнэ.

Иймд энэхүү ТХБББ-т тусгагдсан Орчин төвтэй шийдлийг хангах зорилт 4-6-д тусгагдсан үйл ажиллагаануудыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах томоохон хөрөнгийг гадаадын зээл, тусламжийн хүрээнд шийдвэрлэх боломжийг судалж, хэрэгжүүлэх нь зүйтэй. Тухайлбал, *“Агаарын бохирдол ихтэй дундын бүсийн гэр хорооллын өрхүүдийг холбох хэсэгчилсэн дэд бүтцийн төвүүдийг барьж, нам давхрын орон сууцыг хөгжүүлэхн болон Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэр (нар, салхи, газрын гүний ус, дулаан)-ийн технологийн судалгааг дэмжиж, алслагдсан хороодын дулаан, гэрэлтүүлэг, халуун усны хэрэглээг байгальд ээлтэй, үр ашигтай, дэвшилтэт технологиор шийдэхийг дэмжих”* зэрэг үйл ажиллагаануудыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг хөгжлийн албан ёсны тусламжийн хүрээнд шийдэх саналыг нийслэл болон холбогдох яамдад хүргүүлж, хамтран ажиллах замаар шийдвэрлүүлэхийг чармайх хэрэгтэй.

Түүнчлэн гадаад орон, олон улсын байгууллагуудаас олгох буцалтгүй тусламжийн эх үүсвэрийг дүүргийн тогтвортой хөгжлийн зорилтыг хангахад нэгдмэл байдлаар чиглүүлж, үр дүнтэй ашиглахад анхаарах ёстой. Жишээ нь, АХБ-ны буцалтгүй тусламжаар хэрэгжиж буй *“Гэр хорооллын ариун цэврийн байгууламжийг сайжруулах замаар хөрсний бохирдлыг бууруулах”* 2.8 сая ам.долларын өртөгтэй төслийн хүрээнд СХД, БЗД-ийн гэр хорооллын зарим өрхөд сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжийг нэвтрүүлж, хүний хаягдал ялгадсаар үүдэлтэй хөрсний бохирдлыг бууруулах загвар үйл ажиллагаануудыг туршин хэрэгжүүлэх юм. 2020 онд СХД-ийн 7 ба 40 дүгээр хорооны 1100 өрхийг бохирыг бордоо болгох сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжаар хангахаар төлөвлөсөн. Цаашид уг үйл ажиллагааг дэлгэрүүлж, бусад төрлийн буцалтгүй тусламж, банкны хөнгөлөлттэй зээл, хувийн хэвшлийн оролцоо, иргэдийн дэмжлэгт тулгуурласан хэрэгжүүлэх том алхам болж байна.

Сэргээгдэх эрчим хүч, байгаль орчны болон цаг уурын өөрчлөлтөд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хоёр талын уламжлалт болон олон талт хөгжлийн албан ёсны тусламж, даян дэлхийн сангуудаас санхүүжилт татах илүү боломжтой. Жишээлбэл, нэг хүнд ногдох хорт хийн хэмжээ өндөр, уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөнд хүчтэй орсон орны хувьд уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицоход тулгарч болох сорилтуудыг даван туулах, арилгах арга хэмжээ авахад зориулж санхүүжилт авах боломжтой юм.

7.5. ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ БА ЗЭЭЛ, ТӨР ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН ТҮНШЛЭЛ

Монгол Улсын зээлийн зах зээлд арилжааны банк давамгайлдаг бөгөөд эдгээр нь нийт активын 95 хувийг эзэмшдэг. Одоогийн байдлаар Голомт, Хас, Худалдаа хөгжлийн банк, ХААН гэсэн 4 банк нийт активын ойролцоогоор 80 хувийг эзэлдэг байна. Улаанбаатар хотын хөрөнгө оруулалтын хэрэгцээг хангахад төр болон хувийн хэвшлийн түншлэл (концесс) чухал ач холбогдолтой юм. 2012-2016 оны хооронд нийслэлд концессын нийт 148 төсөл хэрэгжихээр батлагдсанаас 2016 оны байдлаар 19 төсөлд концессын гэрээ байгуулагдаж, нийт 464 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.

2016 онд нийт 4.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртгөөр СХД-ийн 22 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрт 100 хүүхдийн цэцэрлэг, 21 дүгээр хорооны 121 дүгээр сургуулийн 100 хүүхдийн дотуур байр, 18 дугаар хорооны 41 дүгээр цэцэрлэгийн 100 хүүхдийн өргөтгөлийг концессын гэрээ байгуулах замаар хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлжээ.

Гэхдээ улсын хэмжээнд концессын гэрээтэй холбоотой санхүүгийн зөрчлийн асуудлууд ихээр гарснаас болж, энэ төрлийн санхүүжилтээр хийгдэх ажлын тоо 2017-2020 онд эрс багассан байна. Иймд цаашид төр, иргэн, хувийн хэвшлийн оролцоог хөрөнгө оруулалт, төсвийн бодлогыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэхэд хяналт тавих үйл ажиллагаанд идэвхтэй хангах нь аливаа хөрөнгө оруулалтын төслийг сонгох, хэрэгжүүлэх, үр ашиг, үр дүнг дээшлүүлэхэд нэн чухал ач холбогдолтой.

Хөрөнгө оруулалтын төслүүдийг ерөнхийд нь мөнгөн орлогын урсгал, эдийн засгийн өгөөж бий болох боломжтой эсвэл боломжгүй төсөл гэж ангилж болно. Мөнгөн орлогын урсгал бий болох боломжтой төслүүдэд хувийн хэвшлийг оролцуулах олон хувилбарууд байдаг. Жишээ нь, хог тээвэрлэх, хог устгах ажлыг хувийн компани гүйцэтгэн, хог боловсруулах үйлдвэрлэлээс ашиг хүртэж болно. Мөн ийм төрлийн төслүүдэд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн замаар эсвэл ирээдүйд олох ашгийн тооцоололд үндэслэн дотоодын болон гадаадын зээл, өрийн бичгээр санхүүжилт татаж болно.

Түүнчлэн хувийн хэвшлээс хийгдэж байгаа үйлдвэрлэл, бүтээн байгуулалтын хөрөнгө оруулалтыг үр ашигтай болгох, илүү шинэлэг, байгальд ээлтэй технологи ашиглах бололцоог олгох, төрөөс энэ чиглэлийн мэдээлэл, мэдлэг олгох ажлыг зохион байгуулах нь тогтвортой хөгжлийн зорилтод хүрэх бас нэг арга зам болно.

Аль ч улс орны хотуудын ихээхэн хөрөнгө оруулалт шаардсан, чухал ач холбогдолтой, хөгжлийнн томоохон төслүүдийн сайн туршлагаас харахад иргэд, хувийн хэвшлүүдээс хөрөнгө оруулалт татсанаар амжилттай хэрэгжүүлсэн байна. Мөн тасралтгүй явагддаг, байнгын хөрөнгө оруулалт шаарддаг төслүүдийг ч иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийн хөрөнгө оруулалтаар шийддэг хандлага улам дэлгэрч байна. Үүний тулд нийслэл, дүүргийн засаг захиргаа болон иргэд, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх, холбогдох төслийн үйл ажиллагааг олон нийтэд бүрэн ил тод болгох, иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг төслийн үйл ажиллагаанд тодорхой хэмжээнд оролцох эрхийг бий болгох, төр ба иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийн дунд итгэлцлийг бий болгох шаардлагатай юм. Түүнчлэн хамтран ажилласан иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд төслийн үр шимийг хүртэх эсвэл холбогдох хуулиар давуу хөнгөлөлт эдлэх боломжийг ч олгож болно.

7.6. КОМПАНИЙН ХАРИУЦЛАГА, САЙН ДУРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

Үндэстэн дамнасан компаниуд, дотоодын компани, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын үйл ажиллагаа өргөжиж, ашиг орлого нь нэмэгдэхийн хэрээр компанийн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд нийгэмд тустай үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулалт хийж, хувь нэмрээ оруулах явдал манай оронд түгээмэл болж байна. Үүний нэг жишээ бол Оюу Толгой ХХК үйл ажиллагаа явуулж байгаа аймаг, сумын орон нутгийн засаг захиргаатай гэрээ байгуулж, Өмнөговь аймагт тогтвортой хөгжлийн хангахад чиглэсэн төслүүдэд жил бүр 5 сая ам.долларыг шилжүүлдэг байна. Өөр нэг жишээ бол Энержи ресурс компанийн Ухаа худаг нүүрсний уурхай бөгөөд тус компани нь орон сууцны хороололдоо хүүхдийн цэцэрлэг, сургуулийн цогцолбор байгуулсан байна. Мобиком корпорац, МАК Групп, MCS Групп зэрэг томоохон компаниуд нийгмийн хариуцлагын хүрээнд ХБИ-дэд зориулсан асрамжийн газрын байр барих, ядуу өрхүүдэд тусламж үзүүлэх, хүүхдийн цэцэрлэг, сургууль, эмнэлэг тохижуулах, ногоон байгууламж бий болгох олон бүтээн байгуулалт хийсэн.

Иймд СХД-ийн засаг захиргааны зүгээс компаниудтай хамтран ажиллаж, дүүргийн хүн амд хэрэгцээтэй боловч санхүүжилт байхгүйн улмаас хэрэгжүүлэх боломжгүй байгаа жижиг, дунд хэмжээний төслүүдэд нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хөрөнгө оруулах боломж олгож, нээлттэй мэдээллээр хангах нь зүйтэй юм. Тухайлбал, ТХБББ-т тусгасан *"Компанийн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд ядуу өрх, иргэнийг ажлын байраар хангасан ажил олгогчийг дэмжих, халамжийн байгууллагаас ядуу өрх, иргэнийг компанитай холбон зуучилдаг болох"*, *"Ядуу өрх, иргэний орлогыг бодитоор нэмэгдүүлж, ядуурлаас гаргахад тусалсан төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоо, компани, хувь хүнийг алдаршуулан бусад холбогдох дэмжлэг үзүүлэх тогтолцоотой болох"* болон *"Орлого багатай өрхийн хүүхдэд шаардлагатай дүрэмт хувцас, хичээлийн хэрэгсэл, уран зураг, хөгжмийн зэмсэг зэргийг нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хандивлах хувь хүн, аж ахуйн нэгж, ТББ-удын үйл ажиллагааг дэмжин, жил бүр аян зохион байгуулж, тусламж шаардлагатай бүлэгт хүрч ажиллах"* зэрэг үйл ажиллагааг компани, иргэд, ТББ-удтай хамтран ажиллах замаар хэрэгжүүлэх боломжтой.

ТХБББ-ийн зорилт 1 буюу ядуурлыг бууруулах зорилтыг ОУ-ын сайн дурын байгууллага, дотоодын ТББ-удтай хамтран ажиллах замаар үйл ажиллагаагаа нэгдмэл байдлаар хэрэгжүүлбэл, илүү үр дүнд хүрэх болно. Жишээ нь, ОУ-ын сайн дурын байгууллага Дэлхийн зөн нь МУ-д 2010 оноос хойш ядуу өрхийн амьжиргааг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ирсэн. Тус байгууллага нь 2015-2017 он 1500 нэн ядуу өрхийг 24-36 сарын ядуурлаас гаргах хөтөлбөрт хамруулснаас өрхүүдийн 93% нь хөтөлбөрийг амжилттай төгсөж, ядуурлаас гарч чадсан байна. Нэн ядуу 1 өрхийг ядуурлаас гаргахын тулд нийгмийн халамжид хамруулах, анхан шатны мэргэжил, ур чадвар олгох сургалтад хамруулах, тоног төхөөрөмж худалдан авах жижиг зээл олгох, санхүүгийн оролцоог хангах, нийгмийн эрх мэдэл, оролцоог идэвхжүүлж, зан төлөвийг өөрчлөх зэрэг үе шаттай арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлж, өрхтэй байнга хамтран ажиллах чиглүүлэгчийг ажиллуулдаг байна.

Дундаж тооцооллоор 1 өрхийг ядуурлаас гаргах зардал нь 800 орчим ам.доллар болдог. Иймд дүүргийн ЗДТГ, ХХҮХ нь Дэлхийн зөн байгууллагатай хамтран ажиллаж ядуурлаас гаргах хөтөлбөрт СХД-ээс хамрагдаж байгаа 180 орчим өрхийн тоог нэмэгдүүлэхэд халамжийн сангаас болон дүүргийн төсвөөс тодорхой нэмэлт санхүүжилтийг гаргаж болно. Дэлхийн зөн байгууллага өөрийн хөтөлбөрийн арга зүйг хорооны нийгмийн ажилтнууд, хэсгийн ахлагчдад зааж, эзэмшүүлэх замаар ядуурлыг бууруулахад төрийн байгууллагуудын болон ОУ-ын сайн дурын байгууллагын хүчийг нэгтгэх боломжтой юм.

Зөвхөн Дэлхийн зөн байгууллага төдийгүй хүүхэд, эмэгтэйчүүд, ХБИ болон ядуу өрх рүү чиглэсэн сайн дурын үйл ажиллагаа явуулдаг дотоодын ТББ, иргэд олон байдаг бөгөөд эдгээрийн хүчийг нэгтгэж, нэгдсэн зохицуулалтаар хангавал бодлогын илүү үр дүнд хүрч чадна.

Эцэст нь, дараах зурагт дүрсэлсэн дарааллын дагуу ТХББ-т тусгагдсан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийг төвлөрүүлэх стратегийг боловсруулж, үйл ажиллагааны төлөвлөлтийг төсвийн төлөвлөлттэй уялдуулах бөгөөд үйл ажиллагааны санхүүжилтийг олон эх үүсвэрээс (дотоодын татвар буюу улс, нийслэл, дүүргийн төсөв, ОНХС, олон улсын санхүүжилт, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт, төр хувийн хэвшлийн түншлэл) хөрөнгө босгох замаар бүрдүүлнэ. Үйл ажиллагааны санхүүжилтийн үр дүнд тогтмол хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж, тогтвортой хөгжлийн зорилтуудад хүрэхээр тавьсан шалгуур үзүүлэлтэд ахиц гарч байгаа эсэхийг хянаж, ил тод болгох нь дараа дараагийн санхүүжилтийн хэрэгжилтийг үр дүнтэй болгоход чухал нөлөөтэй юм.

ЗУРАГ 5. САНХҮҮЖИЛТ ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ СТРАТЕГИ

8. ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭ

8.1. Дүүргийн ЗДТГ нь бодлогын зорилтуудын хэрэгжилтийн явцыг жил бүр дүүргийн ИТХ-д тайлагнаж, нийслэлийн ЗДТГ-т хүргүүлнэ. Хэрэгжилтийн тайланг иргэд, олон нийтэд бүтнээр болон хэсэгчлэн танилцуулж, санал асуулга, үнэлгээ авч болно.

8.2. Бодлогын зорилт, үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд дүүргийн ИТХ нь 2 жил тутамд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийнэ. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээг хийхдээ бодлогын зорилт бүрийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг суурь судалгаа, статистик тоо баримт, чанарын үзүүлэлтээр тооцоолж нотолсон тайланд үндэслэнэ.

8.3. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний үр дүнд үндэслэн жил бүрийн үйл ажиллагааны төлөвлөлтийг оновчтой хийхэд зөвлөмж өгөх зорилгоор хэрэгжилтийг тухай бүр хянах самбар бүхий шалгуур үзүүлэлтүүдийн цогц платформ (SDGs dashboard)-ыг ашиглан, шалгуур үзүүлэлт, түүний арга зүйг боловсронгуй болгох чадавхыг бий болгоно.

8.4. Бодлогын зорилт, үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд хийх хяналт шинжилгээ, үнэлгээний ажлыг хөндлөнгийн судалгааны байгууллагаар гүйцэтгүүлж болно.

8.5. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний үр дүн, ИТХ, НЗДТГ, иргэд, олон нийтийн санал зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх ажлыг энэхүү бодлогын баримт бичгийн 6.1, 6.2, 6.3-т заасан асуудал хариуцсан этгээд тус бүр хариуцна.

8.6. Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний зөвлөмжид үндэслэн ТХЗ-ын мэдрэмжтэй төлөвлөлт болон төсөвлөлт хийхдээ нийслэлийн www.manaikhoroo.mn цахим хуудсан дахь хорооны нийгэм, эдийн засаг, дэд бүтцийн зураглал, ҮСХ-ноос баталсан аргачлалын дагуу тооцдог "Хотын хөгжлийн индекс"-ийн үзүүлэлтүүдийг ашиглана.

ХАВСРАЛТУУД

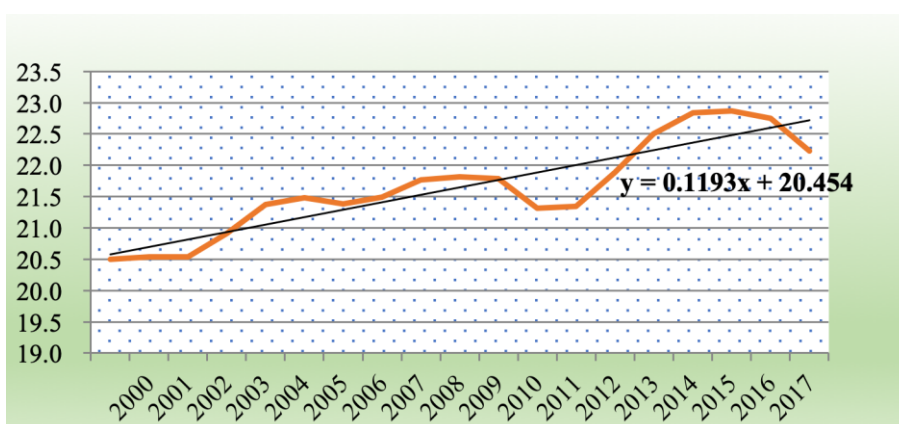

СХД-ИЙН ХҮН АМЫН ХЭТИЙН ТООЦОО

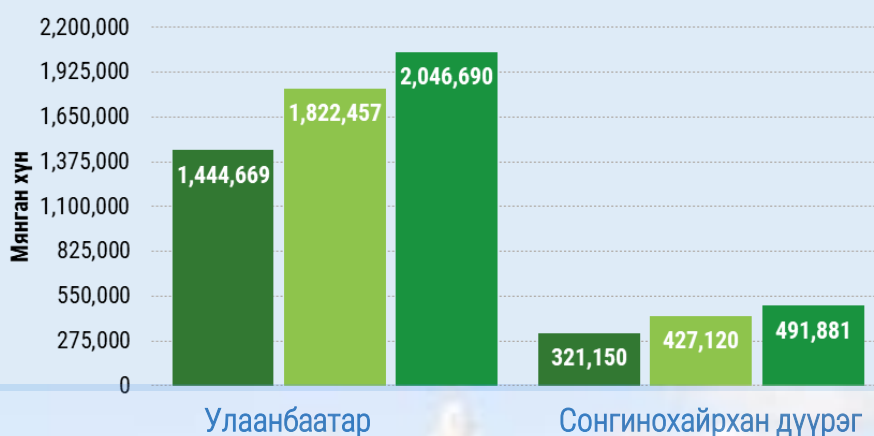
Улаанбаатар хотын хүн амын 2015-2045 оны хэтийн шинэчилсэн тооцоог ҮСХ-ноос олон улсад хэрэглэдэг нийтлэг арга зүйг ашиглан боловсруулсан. Үүнд хүн амын тооны өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйл болох төрөлт, нас баралт, шилжих хөдөлгөөний өнгөрсөн 10-20 жилийн хугацааны мэдээлэлд дүгнэлт өгч, цаашдын төлөвийг бодит хандлагад тулгуурлан тодорхойлдог.

СХД-ийн 2000-2018 оны суурин хүн амын Улаанбаатар хотын хүн амын тоонд эзлэх хувийн жинг харахад шугаман хандлагатай байсан. Уг хандлага хадгалагдаж, бусад хүчин зүйл тогтмол буюу өөрчлөгдөхгүй гэж үзэн шугаман тэгшитгэлээр хэтийн тооцооллыг хийв.

ЗУРАГ 1. СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН ХҮН АМЫН УБ ХОТЫН ХҮН АМД ЭЗЛЭХ ХУВИЙН ЖИНГИЙН ХАНДЛАГА

ЗУРАГ 2. СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН ХҮН АМЫН ХЭТИЙН ТООЦОО

СХД-ийн хүн ам 2025 онд 427,1 мянга, 2030 онд 491,2 мянган хүн амд тус тус хүрэхээр байна.

*ҮСХ-ны Хүн амын 2015-2045 оны шинэчилсэн хэтийн тооцооны дүн

** СХД-ийн 2000-2018 оны хүн амын УБ хотын хүн амд эзлэх хувийн жингийн хандлагаар тодорхойлсон тооцоолол

СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН ХӨГЖЛИЙН ДУНД ХУГАЦААНЫ БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙН БУСАД БАРИМТ БИЧГҮҮДТЭЙ УЯЛДСАН БАЙДАЛ

№	Зорилт	Дэлхийн Тогтвортой хөгжлийн зорилгууд 2030	Үнэлгээ	Монгол Улсын Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030	Үнэлгээ	Улаанбаатар хотыг 2020 хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний тодотгол, 2030 оны хөгжлийн чиг хандлага	Үнэлгээ	Нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт 2030	Үнэлгээ	Нийслэлийн дэд хөтөлбөрүүд, салбарын мастер төлөвлөгөө	Үнэлгээ
1.	Зорилт 1. Ядуурлыг бууруулж, туйлын ядуу иргэдийг тогтвортой амьжиргаанд хүргэнэ.	Зорилт 1.2-1.5; Зорилт 2.1-2.2; Зорилт 3; Зорилт 10.1	1	2.2.1 Зорилт 1	1	-	-	Зорилт 1.1-1.4; Зорилт 2.1-2.2; Зорилт 10.1	1	Нэг өрх-нэг ажлын байр хөтөлбөр, Гэртээ харих зам хөтөлбөрийн Зорилт 2; Хүүхдэд ээлтэй Улаанбаатар, Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих хөтөлбөр	1
2.	Зорилт 2. Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, нялхсын эндэгдлийг бууруулна.	Зорилт 3.1-3.4; 3.7-8; Зорилт 3.c	1	2.2.2 Зорилт 1; 2; 3; 4	1	1.2	2	Зорилт 3.1-3.4; 3.7-8; Зорилт 3.12, 3.13	1	Нийслэлийн эрүүл мэнд хөтөлбөрийн Зорилт 1-6; Нийслэлийн биеийн тамир спортыг 2017-2020 онд хөгжүүлэх; Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих хөтөлбөр	1
3.	Зорилт 3. Охид, хөвгүүдэд чанартай боловсролыг тэгш хүртээмжтэй олгож, насан туршийн боловсролыг дэмжинэ.	Зорилт 4.1-4.5; 4.a; Зорилт 5.1; Зорилт 16.2	1	2.2.3 Зорилт 1; 2	1	1.2	2	Зорилт 4.1-4.6; Зорилт 5.1; Зорилт 16.2	1	Нийслэлийн боловсрол-2020 хөтөлбөрийн Зорилт 1-3, Хүүхдэд ээлтэй Улаанбаатар; Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих, Хүүхдийн насны онцлогт тохирсон хөгжлийг дэмжих хөтөлбөрийн Зорилт 2	1
4.	Зорилт 4. Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төслийг хэрэгжүүлж, байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, дулааны алдагдал багатай хувийн сууц, орон сууцаар хангана.	Зорилт 7.1-3, 7.b; Зорилт 11.1, 11.2; Зорилт 16.3	1	2.1.5 Зорилт 1; 2; 3; 4; 5; 6; МУ-ын Ногоон хөгжлийн бодлогын Зорилт 1.2	1	1.6, 1.9; 2.4, 2.6-2.8	1	Зорилт 7.1-7.3; Зорилт 11.1, 11.2; Зорилт 16.3	1	Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах мастер төлөвлөгөөний Зорилт 1.3, 1.5, 2.1; Нийслэлийн орон сууц, дэд бүтцийг хөгжүүлэх дэд хөтөлбөрийн Зорилт 1-9; Телекамер дэд хөтөлбөрийн Зорилт 1.2.1-2, 1.2.4; Нийслэлийн авто замыг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө;	1

										Нийслэлийн нийтийн тээврийг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх дэд хөтөлбөрийн Зорилт 6.1, 6.4, 6.8, 6.9, 6.11, 6.16	
5.	Зорилт 5. Дүүргийн оршин суугчдыг баталгаат ундны усны эх үүсвэр, сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.	Зорилт 6.1-2, 6.4, 6.б; Зорилт 11.1, 11.6 11.а	1	2.3.1 Зорилт 1; 2; МУ-ын Ногоон хөгжлийн бодлогын Зорилт 2	1	1.4; 2.3	1	Зорилт 6.1-6.2, 6.4-6.5; Зорилт 11.1, 11.6	1	Нийслэлийн хүн амын ус хангамжийн аюулгүй байдлыг хангах, ариун цэврийн байгууламжийн ашиглалтыг сайжруулах дэд хөтөлбөрийн Зорилт 1-8; Нийслэлийн орон сууц, дэд бүтцийг хөгжүүлэх дэд хөтөлбөрийн Зорилт 9; УБ хотын үерийн хамгаалалтын барилга байгууламжийг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх дэд хөтөлбөрийн Зорилт 3.2	1
6.	Зорилт 6. Агаар, орчны бохирдлыг бууруулж, экологийн тогтвортой байдлыг ханган, уур амьсгалын өөрчлөлтөд бэлтгэнэ.	Зорилт 11.3, 11.4, 11.5, 11.б, 11.7, 11.6, 11.а; Зорилт 12.2-12.5; Зорилт 13.1, 13.3; Зорилт 15.1, 15.2, 15b	1	2.3.2 Зорилт 1; 2; 2.3.3 Зорилт 1; 2	1	1.1-1.3, 1.5, 1.7-1.8; 3.3, 3.8; 5.2, 5.5	1	Зорилт 11.3, 11.4, 11.5; Зорилт 12.1-12.3; Зорилт 13.1, 13.3; Зорилт 15.1-2	1	Улаанбаатар хотын цэцэрлэгжүүлэлтийн мастер төлөвлөгөөний Зорилт 3, 4, 5.5; Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах мастер төлөвлөгөөний Зорилт 1.1-2, 1.7, 1.8; Улаанбаатар хотын хог хаягдлын менежментийг сайжруулах дэд хөтөлбөрийн Зорилт 1-4, 6, 9	1
7.	Зорилт 7. Ажилгүй иргэдийн хандлагыг өөрчлөх, тэдэнд мэргэжил, ур чадвар олгох, давтан сургах замаар зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, ажилгүйдлийн түвшнийг бууруулна.	Зорилт 4.3; Зорилт 8.5, 8.8	1	2.2.1 Зорилт 2; 3; 2.2.3 Зорилт 3	1	1.2	2	Зорилт 4.3; Зорилт 8.5, 8.7	1	Нэг өрх-нэг ажлын байр, Нийслэлийн залуучууд хөтөлбөрийн Зорилт 3; Бичил бизнесийг дэмжих хөтөлбөрийн ядуурлыг бууруулах арга хэмжээ 2.	1
8.	Зорилт 8. Дүүргийн эдийн засгийн өсөлтийг хангах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэхийн тулд инновацад суурилсан байгальд ээлтэй технологи бүхий аж үйлдвэрийг хөгжүүлнэ.	Зорилт 8.2, 8.3; Зорилт 9.1, 9.4	1	2.1.3 Зорилт 2 2.2.3 Зорилт 5	1	3.6; 5.1-5.6; 6.5-6.8	1	Зорилт 8.2, 8.3; Зорилт 9.1, 9.4	1	Нийслэлийн үйлдвэрлэл, технологийн парк хөгжүүлэх хөтөлбөрийн Зорилт 7-9, Орон нутгийн үйлдвэрлэлийн түншлэл, Улаанбаатарт үйлдвэрлэв хөтөлбөрийн Зорилт 3, 5, Бичил бизнесийг дэмжих хөтөлбөрийн ядуурлыг бууруулах арга хэмжээ 1, 4, Нэг өрх-нэг ажлын байр хөтөлбөр, Хүн амын ахуйн үйлчилгээ-2020, Худалдаа, хоол үйлдвэрлэл үйлчилгээ-2020 дэд хөтөлбөр	1
9.	Зорилт 9. Эрчимжсэн хөдөө аж ахуй, хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлэн малчин айл өөрхөд дэмжлэг үзүүлж, малын тэжээл тариалалтыг	Зорилт 9.1, 9.2	1	2.1.1 Зорилт 1; 2; 4	1	3.6; 6.4-6.6, 6.8	2	Зорилт 9.1, 9.2	1	Орон нутгийн үйлдвэрлэлийн түншлэл хөтөлбөр, Бичил бизнесийг дэмжих хөтөлбөр	2

	нэмэгдүүлэх, дэвшилтэт технологи, инновацад үндэслэсэн малын тэжээлийн үйлдвэр байгуулахыг дэмжинэ.										
10.	Зорилт 10. Төрийн байгууллагуудыг ил тод, хариуцлагатай сайн засаглалтай болгон ажилтнуудыг чадавхижуулж, тогтвортой хөгжлийн төлөөх иргэдийн оролцоотой түншлэлийг бэхжүүлнэ.	Зорилт 5.5; Зорилт 9.с; Зорилт 16.4, 16.5, 16.6, 16.7; Зорилт 17.1, 17.3, 17.17	1	2.4 Зорилт 1; 2; 3; 2.1.5 Зорилт 7	1	2.11; 3.1, 3.2; 4.4	2	Зорилт 5.2; Зорилт 9.7; Зорилт 16.4, 16.5; Зорилт 17.1, 17.3	1	Авлигын эсрэг нийслэлийн хөтөлбөр, Нийслэлийн нутгийн захиргааны байгууллагуудын албан хаагчдын чадавх бэхжүүлэх хөтөлбөрийн Зорилт 1-3; Нийслэлийн иргэдийн хууль, эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх хөтөлбөр, Орон нутгийн үйлдвэрлэлийн түншлэл хөтөлбөр, Нийслэлийн жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах дэд хөтөлбөр	1
Нийт	Шууд тусгагдсан зорилт (1)	10	10		4		10		9		
	Уялдсан зорилт (2)	-	-		5		-		1		
	Огт тусгагдаагүй (3)	-	-		-		-		-		
Нийцсэн хувь (тоо, %)		10, 100%	10, 100%		9, 90%		10, 100%		10, 100%		
Тайлбар		Сонгинохайрхан дүүргийн хөгжлийн дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийн төслийг боловсруулах гол үндэслэл, шаардлага нь Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн зорилгууд, Монгол Улсын Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон тул зорилтуудыг дүүргийн түвшинд хэрэгцээ, шаардлагад нь үндэслэн шууд тусгах, уялдуулах байдлаар 100% нийцүүлсэн болно. Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн зорилгын үндэсний зорилтууд тодорхойлогдож батлагдаагүй тул дээрх хүснэгтэд Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн зорилгуудыг авч үзсэн. Мөн Нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт 2030 баримт бичигт тогтвортой хөгжлийн зорилгуудыг нутагшуулан хэрэгжүүлэхээр тусгаснаас дүүрэгт баримтлах шаардлагатай бодлогын зорилтуудыг авч үзэн, холбогдох шалгуур үзүүлэлтүүдийг шууд тусгасан болно. Монгол Улсын Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого (Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал) шинээр боловсрогдож, батлагдаагүй тул дээрх хүснэгтэд тусгаагүй. Харин “Улаанбаатар хотыг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний тодотгол, 2030 он хүртэлх хөгжлийн чиг хандлага”–ын тэргүүлэх 6 чиглэл, стратегийн 60 зорилтын хүрээнд уялдаа холбоог тодорхойлсон. Уг баримт бичиг нь 2013 онд батлагдсан бөгөөд хот байгуулалтын бодлогын баримт бичиг гэдэг утгаараа нийгмийн дэд бүтцийн хөгжлийн зорилтууд тусгагдсан ч ядуурлыг бууруулах зорилт байхгүй тул 1 дэх зорилтын уялдааг үнэлэх боломжгүй байна. Нийслэлийн хэмжээнд батлагдан хэрэгжиж буй 28 дэд хөтөлбөр, 3 салбарын мастер төлөвлөгөөний хүрээнд уялдаа холбоог ханган, бодлогын зорилтуудыг тусгасан. /Эдгээрийн жагсаалтыг хавсаргав./									

ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГҮҮДИЙН НИЙЦЛИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ БАГЦ ТОВЬЁОГ

Бодлогын баримт бичиг	Зорилт 1	Зорилт 2	Зорилт 3	Зорилт 4	Зорилт 5	Зорилт 6	Зорилт 7	Зорилт 8	Зорилт 9	Зорилт 10	Бүгд
Дэлхийн Тогтвортой хөгжлийн зорилгууд 2030	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100%
Монгол Улсын Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100%
Улаанбаатар хотыг 2020 хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний тодотгол, 2030 оны хөгжлийн чиг хандлага	--	2	2	1	1	1	2	1	2	2	90%
Нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт 2030	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100%
Нийслэлийн дэд хөтөлбөрүүд, салбарын мастер төлөвлөгөө	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	100%
Нийцсэн байдал (5 үнэлгээний дундаж)	80%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	98%

Нийслэлийн дэд хөтөлбөрүүд:

1. Авлигын эсрэг нийслэлийн хөтөлбөр
2. Бичил бизнесийг дэмжих, ядуурлыг бууруулах нийслэлийн хөтөлбөр
3. Гэмт хэргийн хяналтын цогц систем дэд хөтөлбөр
4. Гэртээ харих зам хөтөлбөр
5. Нийслэлийн биеийн тамир спортыг 2017-2020 онд хөгжүүлэх дэд хөтөлбөр
6. Нийслэлийн боловсрол – 2020 дэд хөтөлбөр
7. Нийслэлийн залуучууд дэд хөтөлбөр
8. Нийслэлийн иргэдийн хууль, эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх дэд хөтөлбөр
9. Нийслэлийн нийтийн тээврийг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх дэд хөтөлбөр
10. Нийслэлийн орон сууц, дэд бүтцийг хөгжүүлэх дэд хөтөлбөр
11. Нийслэлийн Үйлдвэрлэл, технологийн парк хөгжүүлэх хөтөлбөр
12. Нийслэлийн хүн амын ус хангамжийн аюулгүй байдлыг хангах, ариун цэврийн байгууламжийн ашиглалтыг сайжруулах дэд хөтөлбөр
13. Нийслэлийн эрүүл мэнд дэд хөтөлбөр
14. Нэг өрх-нэг ажлын байр нийслэлийн дэд хөтөлбөр
15. Орон нутгийн үйлдвэрлэлийн түншлэл дэд хөтөлбөр
16. Соёлын үйлдвэрлэл дэд хөтөлбөр
17. Теле камер дэд хөтөлбөр
18. Тэжээл дэд хөтөлбөр

19. Улаанбаатар хотын үерийн хамгаалалтын барилга байгууламжийг 2020 он хүртэл хөгжүүлэх хөтөлбөр
20. Улаанбаатар хотын хог хаягдлын менежментийг сайжруулах дэд хөтөлбөр
21. Улаанбаатарт үйлдвэрлэв дэд хөтөлбөр
22. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих дэд хөтөлбөр
23. Хөршийн хяналт хөтөлбөр
24. Худалдаа, хоол үйлдвэрлэл үйлчилгээ -2020 дэд хөтөлбөр
25. Хүн амын ахуйн үйлчилгээ - 2020 дэд хөтөлбөр
26. Хүүхдийн насны онцлогт тохирсон хөгжлийг дэмжих дэд хөтөлбөр
27. Хүүхдэд ээлтэй Улаанбаатар хөтөлбөр
28. Эргүүл дэд хөтөлбөр

Салбарын мастер төлөвлөгөө:

1. Нийслэлийн авто замыг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө
2. Нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах мастер төлөвлөгөө
3. Улаанбаатар хотын цэцэрлэгжүүлэлтийн мастер төлөвлөгөө

ТХЗ-уудыг СХД-т ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ДУНД ХУГАЦААНЫ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫГ 2020-2028 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТӨСӨЛ

ЗОРИЛГО	Хүн бүрийг чанартай, тэгш боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээгээр хангаж, хүн амьдрахад ээлтэй, дэд бүтцийн хөгжил сайтай аюулгүй орчныг бүрдүүлж, хаягдал, бохирдол багатай, байгальд ээлтэй үйлдвэрлэл, хэрэглээний соёлтой хөгжсөн дүүрэг болно.
ХҮРЭХ ҮР ДҮН	1. Ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй хүн амын тоо 2 дахин буурна. 2. Дүүргийн хүн ам чанартай эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй авдаг болно. 3. Хүн амын дундах халдварт ба халдварт бус өвчлөлийн түвшин буурч, эх, хүүхдийн эндэгдэл эрс багасна. 4. Хүүхдийн хөгжлийн бэрхшээл, өрхийн орлогын түвшин, ямар орчинд амьдардагаас үл шалтгаалан хүүхэд бүр чанартай боловсролыг тэгш хүртээмжтэй эзэмших нөхцөлөөр хангагдана. 5. Сургууль, цэцэрлэгийн сургалтын орчин сайжирч, компьютер, сургалтын орчин үеийн тоног төхөөрөмжөөр бүрэн хангагдсан байна. 6. Дүүргийн иргэд хотын соёлд суралцаж, эрүүл зөв амьдралын хэв маяг, дадал зуршил, ухамсар, төлөвшилтэй болно. 7. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин нэмэгдэж, ажилгүйчүүдийн тоо буурна. 8. Зохистой ажлын байрны тоо нэмэгдэж, шинээр 20000 ажлын байр бий болно. 9. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, мал аж ахуй эрхлэгч өрхийн орлого нэмэгдэж, малчин өрхийн 50 ба түүнээс дээш хувь нь эрчимжсэн мал аж ахуй эрхэлдэг болно. 10. Дүүргийн өрх бүр цахилгаан эрчим хүчинд бүрэн холбогдож, дулаанаа төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн байдлаар бүрэн шийдэж, сэргээгдэх эрчим хүчний хэрэглээ нэмэгдсэн байна. 11. Төвөөс алслагдсан болон гамшгийн эрсдэлтэй бүсэд дэд бүтэц хүрсэн байна. 12. Дүүргийн газар зохион байгуулалт оновчтой болж гэр хорооллыг орон сууцжуулан, амины болон нам давхрын орон сууцны хороолол болгон хөгжүүлсэн байна. 13. Дүүргийн зам тээврийн харилцаа сайжирч, нийтийн тээврийн хүртээмж нэмэгдсэн байна. 14. Гэр хорооллын оршин суугчид баталгаат ундны усны эх үүсвэрээр хангагдаж, айл өрх бүр стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжид холбогдсон, 58.3 мянган нүхэн жорлонг сайжруулж өөрчилсөн байна. 15. Нэг хүнд ногдох ногоон байгууламжийн хэмжээ нэмэгдэж, нийт үүсэх хог хаягдлын хэмжээ багасан, хог хаягдлыг ангилан ялгаж, дахин боловсруулдаг болсон байна. 16. Төрийн үйлчилгээг иргэдэд түргэн, шуурхай, чирэгдэлгүй хүргэх чадавх бүрдэж, төрийн үйлчилгээнд мэдээллийн технологи нэвтрүүлсэн тэргүүлэх дүүрэг болсон байна.

№	Үйл ажиллагаа	Бүтээгдэхүүн	Шалгуур үзүүлэлт	Хэрэгжилтийг хариуцах байгууллага	Хамтран хэрэгжүүлэх байгууллага	Хэрэгжих хугацаа
Зорилт 1. Ядуурлыг бууруулж, туйлын ядуу иргэдийг тогтвортой амьжиргаанд хүргэнэ. (ТХЗ 1)						
1	Ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй хүн амын мэдээллийг нийгмийн халамжийн байгууллагаас гаргаж, тэдгээр өрхийг ядуурлаас гаргахын тулд төрийн ба төрийн бус байгууллага, олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээнд хамруулах ажлыг дүүргийн ЗДТГ-тай хамтран зохион байгуулах	Мэдээллийн сан, төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээ	Төсөл, хөтөлбөрт хамрагдсан ядуу өрхийн тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ ЭМТ ЦХ ОУБ-ууд	2020-2028
2	Ядуу өрхийн хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнд олгох халамжийг багасгаж, ухамсар, зан төлөв, хандлага, амьдралын итгэл үнэмшлийг өөрчлөх арга хэмжээнд хамруулж, хөдөлмөр эрхлэхэд бэлтгэх	Халамжийн хууль, журмын өөрчлөлт, төсөл, хөтөлбөр	Халамжаас хөдөлмөр эрхлэлтэд шилжсэн хүний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2024
3	Нэн ядуу өрх, иргэнийг 24-36 сарын хугацаанд ядуурлаас гаргах “төгсөлтийн аргачлал”-д үндэслэсэн дүүргийн дэд хөтөлбөрийг Дэлхийн зөн ОУ-ын байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлэх	Дэд хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ	Төсөл, арга хэмжээнд хамрагдсан ядуу өрхийн тоо	ДЗДТГ ХХҮХ	Дэлхийн зөн ОУБ	2020-2028
4	Ядуу өрхийн боловсролын түвшин доогуур ажил эрхэлдэггүй өрхийн тэргүүлэгч, насанд хүрсэн гишүүдийг суурь боловсрол, мэргэжлийн боловсрол болон мэргэжил эзэмшүүлэх, ур чадварыг ахиулах сургалтад хамруулах	Сургалт	Суурь боловсрол эзэмшсэн хүний тоо Мэргэжлийн сургалтад хамрагдсан хүний тоо	ХХҮХ МСҮТ-үүд	ДЗДТГ БХ	2020-2028
5	Нэн ядуу өрх, иргэнийг халамжийн зохих үйл ажиллагаанд хамруулах, хүнсний эрхийн бичгийг зөвхөн зорилтот бүлэгт олгоход Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн тавих хяналт, хариуцлагыг сайжруулах	Дүрэм, журмын өөрчлөлт	Халамжийг зорилтот бүлэгт олгодог болж, АДЗ-ийн хариуцлага сайжирсан байна	ХХҮХ, Иргэдийн нийтийн хурлын тэргүүлэгчид	ХХҮЕГ	2020-2023

6	Байгалийн болон нийтийг хамарсан гамшгийн үед эрсдэлийг бууруулах талаарх эмзэг бүлгийн өрх, иргэдийн ойлголт, мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, эрсдэлд өртсөн ядуу, зорилтот өрхийн хүн амд тусламж, дэмжлэг үзүүлэх, хохирлыг арилгах бодлогын төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэх	Төлөвлөгөө, хөтөлбөр, арга хэмжээ	Эмзэг өртөмхий байдал буурна	ХХҮХ	ОБХ	2020-2024
7	Хүн амын тоо ихтэй, ядуурал ихтэй хороонд халамжийн мэргэжилтний орон тоог нэмэгдүүлэх төдийгүй иргэдийн болон сайн дурын ажилтнуудын оролцоог хангах	Орон тоог баталсан шийдвэрийн төсөл, төсөв	Орон тоо нэмэгдсэн байна	ХХҮХ	ХНХЯ	2020-2024
8	Хорооны гэр бүлийн хөгжлийн, халамжийн асуудал хариуцсан нийгмийн ажилтнуудад жендэрийн мэдрэмжтэй зөвлөх үйлчилгээний арга зүйг эзэмшүүлэх	Сургалт, гарын авлага	Арга зүйтэй болсон байна	ХХҮХ	Жендэрийн үндэсний хороо	2020-2022
9	Хорооны нийгмийн халамжийн мэргэжилтнийг тогтвортой ажиллуулж, халамжийн туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай зорилтот бүлгийн иргэдэд үзүүлэх халамжийн нийгмийн ажлын үйлчилгээг хөгжүүлэх	Халамжийн шинэчлэл, сургалт, гарын авлага	Нийгмийн ажлын үйлчилгээнд хамрагдагчдын тоо өссөн байна	ХХҮХ	Хорооны Засаг дарга, хэсгийн ахлагч нар	2020-2024
10	Нийгмийн үйлчилгээний байгууллагуудын үйл ажиллагааг хорооны түвшинд уялдуулж, ядуу өрх, иргэнийг цогц тусламж, хөтөлбөрт эрэлт, хэрэгцээнд нь үндэслэн хамруулах	Тусламж, төсөл, хөтөлбөр	Ядуу өрх, иргэн цогц тусламж, хөтөлбөрт хамрагддаг болно	ХХҮХ БХ ЭМТ ГБХЗХХ	ДЗДТГ ОУБ-ууд ТББ Хувийн хэвшил	2020-2028
11	Ядуу өрхийн ЕБС-д суралцдаг хүүхдийг ном, сурах бичгээр бүрэн хангах эргэлтийн сан бүрдүүлэх, сурагчийн дүрэмт хувцсанд үнийн хөнгөлөлт үзүүлдэг болох	Дүрэм, журмын өөрчлөлт	Ядуу өрхийн хүүхдэд ном, сурах бичиг, дүрэмт хувцасны үнийн хөнгөлөлт үзүүлдэг болсон байна	ХХҮХ	БХ ДЗДТГ ОУБ-ууд	2020-2024
12	Ядуу, зорилтот бүлэгт чиглэсэн сайн дурын ажлыг дэмжих, урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлэх	Нөлөөллийн ажил, сурталчилгаа	Сайн дурын арга хэмжээнд	ХХҮХ ГБХЗХХ	ДЗДТГ ЭМТ Бусад	2020-2024

			хамрагдсан хүний тооны өсөлт			
13	Компанийн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд ядуу өрх, иргэнийг орон нутагт ажлын байраар хангасан ажил олгогчийг дэмжих, халамжийн байгууллагаас ядуу өрх, иргэнийг компанитай холбон зуучилдаг болох	Дүрэм, заавар, арга зүй	Арга хэмжээнд хамрагдсан ядуу өрх, иргэний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил ТББ	2020-2028
14	Ядуу өрх, иргэний орлогыг бодитоор нэмэгдүүлж, ядуурлаас гаргахад тусалсан төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоо, компани, хувь хүнийг алдаршуулан бусад холбогдох дэмжлэг үзүүлэх тогтолцоотой болох	Журмын төсөл, Сурталчилгаа, нөлөөллийн ажил	Ядуурлаас гарсан өрх, иргэний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил ТББ	2020-2024
15	Ядуу, зорилтот бүлгийн өрхийг хашаандаа хүнсний ногоо тариалахад сургаж, санхүүгийн дэмжлэг, шаардлагатай багаж, хэрэгслээр хангаж, өрхийн хүнсний хэрэглээг баяжуулах	Төсөл, Хөтөлбөр	Хамрагдсан өрхийн тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ ОУБ-ууд ТББ	2020-2028
16	Ядуу өрх, иргэний оролцоог хангах албан ба албан бус нийгмийн сүлжээнд хамруулах замаар өрхийн орлого, зарлагаа зөв тооцож сурах, тогтмол хуримтлал хийх санхүүгийн мэдлэг дадалд сургах	Арга хэмжээ, сургалт	Хамрагдсан өрхийн тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ ОУБ-ууд ТББ	2020-2028
Зорилт 2. Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, нялхсын эндэгдлийг бууруулна. (ТХЗ 3, ТХЗ 2)						
17	Дүүргийн эрүүл мэндийн төв, нэгдсэн эмнэлэг, өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх замаар ачааллыг бууруулж, стандартад хүргэн, орчин үеийн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, хэрэгслээр бүрэн хангах	Барилга, байгууламж, тоног төхөөрөмж, хөрөнгө оруулалт	Орны хүчин чадал нэмэгдэж, тоног төхөөрөмжөөр хангагдсан байна	ДЗДТГ ЭМТ НЭ ӨЭМТ	ОУБ НЗДТГ НЭМГ	2020-2028
18	Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн тусламж, үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах,	Чанарын хяналтын тогтолцоо, тоног төхөөрөмж	Чанарын хяналтын тогтолцоо сайжирсан байна	ӨЭМТ	НЭМГ ЭМЯ ОУБ	2020-2024

	дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх					
19	Хүн амын дунд зонхилон тохиолдож байгаа өвчлөл, эндэгдлийг бууруулахад чиглэсэн урьдчилан сэргийлэх, оношлох тусламж, үйлчилгээний хамралтыг жил бүр нэмэгдүүлэх	Урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээ	Үзлэг, шинжилгээнд хамрагдсан хүний тоо	ӨЭМТ ЭМТ НЭ	НЭМГ	2020-2028
20	Эрэгтэйчүүдийн дундах халдварт бус өвчлөлийг бууруулж, дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд тэдний хооллолт, таргалалт, биеийн тамир, архи, тамхины хэрэглээтэй холбоотой буруу хэвшил, зан үйлийг нь өөрчлөх нөлөөллийн ажлыг хэрэгжүүлэх	Сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажил	Эрэгтэйчүүдийн дундах халдварт бус өвчлөлийн тоо буурсан байна	ӨЭМТ ЭМТ НЭ	НЭМГ	2020-2028
21	Шинээр шилжин суурьшигчид, албан ёсны бүртгэлгүй хүн амд эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж, үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх	Дүрэм, журмын зохицуулалт	Тусламж, үйлчилгээний хүртээмж нэмэгдсэн байна	ӨЭМТ ЭМТ НЭ	Бүртгэлийн хэлтэс	2020-2024
22	Эрүүл мэндийн даатгалаас зардлыг нь хариуцан жил бүр зохион байгуулдаг урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо, шинжилгээнд тухайн хамрагдвал зохих нас хүйсийн иргэнийг заавал хамруулах	Мэдээлэл, сурталчилгаа	Үзлэгт хамрагдалтын хувь	ӨЭМТ ЭМТ НЭ	ЭМДЕГ	2020-2024
23	Дүүргийн иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх, зөвлөгөө, мэдээллээр хангах нийгмийн эрүүл мэндийн төвийн үйл ажиллагааг өргөтгөж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх	Үйл ажиллагааны төсөв, мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажил	Нийгмийн эрүүл мэндийн төвийн хүчин чадал нэмэгдсэн байна	НЭМГ ЭМТ	ЭМЯ	2020-2024
24	Сүрьеэгийн эрт илрүүлэлт, тандалт судалгааг зохион байгуулж, оношилгоо эмчилгээг сайжруулах	Тандан судалгаа, оношилгоо, эмчилгээ	Сүрьеэгийн өвчлөл буурсан байна	ӨЭМТ ЭМТ НЭ	НЭМГ ХӨСҮТ	2020-2024
25	Хүн амын дундах ДОХ/ХДХВ/БЗДХ-ыг эрт илрүүлэх, оношлох, эмчлэх ажлыг	Сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажил	Сургалт, нөлөөллийн ажилд хамрагдсан	ӨЭМТ ЭМТ	БХ ЕБС	2020-2028

	эрчимжүүлэх, өсвөр үе, залуучуудын бэлгийн боловсролыг дээшлүүлэх		өсвөр үе, залуучуудын тоо			
26	Өсвөр үе, залуучууд, гэрлээгүй эмэгтэйчүүдийн жирэмслэлтээс сэргийлэх арга хэрэгслийн хэрэгцээг хангахад чиглэсэн зорилтот хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх	Хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ	Хамрагдсан өсвөр үе, залуучуудын тоо	ӨЭМТ ЭМТ	БХ ЕБС	2020-2024
27	Эсэн мэнд амаржихуйн цогц ойлголт (үүнд ургийн гажиг, нярайн шарлалтын хор уршгийн тухай зэрэг)-ыг жирэмсэн эх, ялангуяа ажилгүй, оюутан, халамж хүртэгч зорилтот өрхийн эхчүүд, тэдний гэр бүлийн гишүүдэд өгч, үйлчилгээ үзүүлэх	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	Үйлчилгээ авсан зорилтот бүлгийн хүний тоо	ӨЭМТ ЭМТ	ХХҮХ ГБХЗХХ	2020-2024
28	Эрүүл мэндийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлж, орлого багатай ядуу өрхийн гишүүдийг эрүүл мэндийн даатгалд бүрэн хамруулах	Мэдээлэл, сургалт	ЭМД-д хамрагдалтын хувь	ӨЭМТ НДХ	ЭМДЕГ	2020-2024
29	Хүн амын амьдралын зөв дадал хэвшлийг дэмжих, архи, мансууруулах бодис, цахим тоглоом болон бусад бүх төрлийн донтолтоос урьдчилан сэргийлэх, эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх судалгаа, мэдээлэл, сургалт, нөлөөллийн ажлыг төрийн ба төрийн бус байгууллага, олон нийтийн үйл ажиллагаагаар дамжуулан хэрэгжүүлэх	Сургалт, мэдээлэл, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажил	Сургалт, нөлөөллийн ажилд хамрагдсан хүний тоо	ӨЭМТ ЭНМ НЭ	ГБХЗХХ БХ ЦХ ДЗДТГ	2020-2028
30	Монгол хүний зохистой хооллолтын зөвлөмжийн дагуу, хүн амын хоол тэжээлийн талаарх боловсролыг дээшлүүлэх сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулах	Сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажил	Сургалт, нөлөөллийн ажилд хамрагдсан хүний тоо	ДЗДТГ	ЭМТ ӨЭМТ	2020-2024
31	Эрүүл зөв хооллох, стрессээ удирдах, хөдөлгөөний хомсдолоос сэргийлэх, бие бялдраа хөгжүүлэх дасгал хөдөлгөөн, иог,	Хөрөнгө оруулалт, үйл ажиллагааны зардал	Эрүүл зөв амьдралын төвүүд байгуулагдсан байна	ЭМТ ДЗДТГ	ОУБ ТББ	2020-2024

	бүжгээр хичээллүүлэх “Эрүүл чийрэг бие, идэвхтэй амьдрал”-ын жижиг төвүүдийг хороо бүрт ажиллуулах					
32	5 хүртэлх насны өсөлтийн хоцролттой, хоол тэжээлийн дутагдалтай хүүхдэд нэмэлт аминдэм өгч, эх, эцэгт хүүхдийн хоол тэжээлийн талаарх боловсрол олгох сургалтад хамруулах	Хөтөлбөр, сургалт, сурталчилгаа	5 хүртэлх насны өсөлтийн хоцрогдолтой хүүхдийн хувь буурсан байна	ЭМТ	НЭМГ	2020-2028
33	Ядуу, зорилтот өрхийн жирэмсэн болон хөхүүл эхчүүдийг нэмэлт аминдэмд хамруулдаг болох	Хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ	Амин дэмээр хангагдсан эхчүүдийн эзлэх хувь	ХХҮХ ЭМТ ӨЭМТ	ДЗДТГ ОУБ-ууд ТББ	2020-2028
34	Эмнэлгийн мэргэжилтнийг мэргэжлийн ёс зүй болон хандлагыг өөрчлөх, цалин урамшууллыг нэмэгдүүлэх, орон сууц, нийгмийн хамгааллын асуудлыг шийдвэрлэхэд онцгой анхаарах	Дүрэм, журмын өөрчлөлт, төсөв, хөтөлбөр, арга хэмжээ	Эмнэлгийн мэргэжилтний ёс зүй, хандлага, тогтвор суурьшил сайжирсан байна	ӨЭМТ ЭМН	НЭМГ ЭМЯ	2020-2028
Зорилт 3. Охид, хөвгүүдэд чанартай боловсролыг тэгш хүртээмжтэй олгож, насан туршийн боловсролыг дэмжинэ. (ТХЗ 4, ТХЗ 5)						
35	Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн барилгыг шинээр барьж байгуулах, өргөтгөх замаар хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартад хүргэх	Шинэ барилга, байгууламж, өргөтгөлийн ажлын хөрөнгө оруулалт, гүйцэтгэл	Сургууль, цэцэрлэгийн 1 бүлэг дэх хүүхдийн тоо буурч стандартад хүрсэн байна.	ДЗДТГ БХ	НБГ БСШУСЯ	2020-2028
36	ЕБС, цэцэрлэгийн сургалтын орчин, тоног төхөөрөмжийг сайжруулж, барилга, байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, засвар хийхдээ камержуулалт, гэрэлтүүлэг, авто болон явган зам, тэмдэг тэмдэглэгээ зэргийг бүрэн хангахаас гадна хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд хүртээмжтэй байхаар шинэчлэх	Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ	ХБХ-д ээлтэй сургууль, цэцэрлэгийн эзлэх хувь	ДЗДТГ БХ	НБГ БСШУСЯ	2020-2028
37	Хүүхдийн сургууль хүртэлх дундаж зайг богиносгох, шаардлагатай сургуулиудыг хүүхдийн автобустай болгох	Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, хөтөлбөр	Сургуулийн автобусны тоо	ДЗДТГ БХ	НБГ БСШУСЯ	2020-2024

38	Хөгжлийн бэрхшээлтэйг хүүхдийн хоцрогдол, бэрхшээлийг эрт илрүүлж, эцэг, эх асран хамгаалагчдыг мэдээлэлжүүлж, бүх шатны боловсролд тэгш хамруулах	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	ЕБС, СӨБ хамрагдаж байгаа ХБХ-ийн тооны өсөлт	БХ ХБХ-ийн эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн хамгааллын салбар комисс	ХХҮХ ЭМТ НБГ	2020-2028
39	ЕБС, цэцэрлэгийн багш нарыг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах арга зүй, сургалт, мэдээлэл, гарын авлагаар хангах	Хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ, гарын авлага	Сургалт, гарын авлагаар хангагдсан байна.	БХ ХБХ-ийн эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн хамгааллын салбар комисс	ХХҮХ ЭМТ НБГ	2020-2024
40	Багшлах боловсон хүчнийг мэдлэг боловсролоо тасралтгүй дээшлүүлэхийг урамшуулж, гадаад хамтын ажиллагааны хүрээнд гадаад оронд дадлага, туршлага эзэмшүүлэх	Хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээ, гарын авлага	Сургалт, танилцах аялалд хамрагдсан багш нарын тоо	БХ ДЗДТГ	НБГ, БСШУСЯ	2020-2028
41	Хүүхдийн боловсролыг дэмжихэд эцэг, эх, асран хамгаалагчдын оролцоо, үүрэг хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилгоор дүүргийн хэмжээнд сурагчдын эцэг, эхийн зөвлөл байгуулж, үйл ажиллагааг нь дэмжих	Төсөл, хөтөлбөр	Дүүргийн эцэг, эхийн зөвлөл байгуулагдсан байна.	БХ ДЗДТГ		2020-2024
42	Хүүхдийн хөгжил, оролцооны байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжиж, хүүхдийн амьдрах ур чадварыг хөгжүүлэх	Төсөл, арга хэмжээ	Үйл ажиллагааны үр дүн	ГБХЗХХ БХ	ДЗДТГ Бусад	2020-2028
43	Сургуулийн өмнөх насны болон сургуулийн насны хүүхдийг байгаль орчноо хамгаалах, байгалийн нөөцийг хэмнэлттэй хэрэглэх, түүх соёлын өв, үндэсний зан заншлыг дээдлэх зэрэг тогтвортой хөгжлийг дэмжихэд шаардлагатай мэдлэг, боловсролтой, зөв дадал, эерэг хандлагатай иргэн болгож төлөвшүүлэх дэд хөтөлбөрийг дүүргийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх	Дэд хөтөлбөр	Дэд хөтөлбөр хэрэгжиж дууссан байна	ДЗДТГ БХ	НБГ	2020-2024

44	Боловсролын орчинд цахим болон үе тэнгийн дарамтыг устгах хөтөлбөр хэрэгжүүлж, хүүхэд, өсвөр үеийнхний суралцах найрсаг, соёлч орчинг бүрдүүлэх	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	Үйл ажиллагааны үр дүн	БХ ЕБС-иуд	НБГ	2020-2028
45	ЕБС, цэцэрлэгийн номын сан болон дүүргийн номын сангийн фондыг нэмэгдүүлж, хүрэлцээ бага номыг цахим хэлбэрт шилжүүлж, зарим хороонд номын сан шинээр байгуулах	Төсөл, арга хэмжээ	Номын сангийн фонд нэмэгдсэн байна.	ДЗДТГ БХ	НБГ	2020-2028
46	Дүүргийн ерөнхий боловсролын сургуульд суралцагчдыг эрүүл, шим тэжээллэг, аюулгүй хоол, хүнсээр хангах	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	Үдийн цайны шимт тэжээллэг чанар нэмэгдсэн байна	БХ	НБГ ЭМЯ	2020-2024
47	Хотын соёлд иргэнийг төлөвшүүлэх зорилгоор бүх шатны боловсролын байгууллага, олон нийтийн байгууллага, иргэд, ялангуяа шилжин ирэгчдэд чиглэсэн сургалт, нөлөөллийн үйл ажиллагааг төрийн болон төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаагаар дамжуулан хэрэгжүүлэх	Хөтөлбөр, арга хэмжээ, сургалт, нөлөөллийн ажил	Сургалт, нөлөөллийн ажилд хамрагдсан хүний тоо	ДЗДТГ БХ Бүртгэлийн хэлтэс	Дүүргийн харьяа хэлтэс, байгууллагууд	2020-2028
48	Орлого багатай өрхийн хүүхдэд шаардлагатай дүрэмт хувцас, хичээлийн хэрэгсэл, уран зураг, хөгжмийн зэмсэг зэргийг нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хандивлах хувь хүн, аж ахуйн нэгж, ТББ-уудын үйл ажиллагааг дэмжин, жил бүр аян зохион байгуулж, тусламж шаардлагатай бүлэгт хүрч ажиллах	Төсөл, арга хэмжээ, аян	Тусламжид хамрагдсан хүүхэд, өрхийн тоо	ХХҮХ БХ	ДЗДТГ	2020-2024
49	Сургуулиас завсардсан хүүхдүүдэд нөхөн боловсрол олгоход анхаарч, цаашид хэвийн сурч боловсрох нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх	Төсөл, арга хэмжээ	Сургуулиас завсардсан хүүхдийн тоо буурна	БХ ЕБС-иуд	НБГ	2020-2028
50	Насан туршийн боловсролыг дэмжихийн зэрэгцээ ЕБС төгсөөгүй насанд хүрэгчдэд зориулсан онлайн болон бусад сургалтыг нэмэгдүүлж, төгсөгчдийг дараагийн шатны	Хөтөлбөр, үйл ажиллагаа	ЕБС төгссөн насанд хүрэгчдийн тоо	БХ Албан бус боловсролын төв	ДЗДТГ	2020-2028

	сургалт, дадлагын ажил, ажлын байранд холбон зуучлах тогтолцоог бий болгох					
51	Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлтэй тэмцэж, хүүхдийг үл хайхрах, дарамт, хүчирхийлэл, мөлжлөгийн бүх хэлбэрт өртөхөөс хамгаалах урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг төрийн ба төрийн бус байгууллага, олон нийттэй хамтран зохион байгуулж, хэрэгжилтэд хяналт тавих	Хөтөлбөр, арга хэмжээ, үйл ажиллагаа, сургалт, нөлөөллийн ажил	Хөгжил, хамгааллын үйлчилгээнд хамрагдсан хүүхдийн тоо	ГБХЗХХ	ДЗДТГ БХ ХХҮХ Бусад	2020-2028
52	Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэлтэд хяналт тавьж, хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг зогсоох	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	Хүүхдийн тэвчишгүй хөдөлмөр эрхлэлт устсан байна	ГБХЗХХ	ДЗДТГ БХ ХХҮХ Бусад	2020-2028
53	Эрэгтэй, эмэгтэй хүнийгэр бүл, нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, оролцооны талаарх хэвшмэл ойлголтыг өөрчлөхөд чиглэсэн жендерийн боловсролыг бүх нийтэд олгох сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлыг өрнүүлж, чадавхийг бэхжүүлэх	Хөтөлбөр, арга хэмжээ, үйл ажиллагаа, сургалт, нөлөөллийн ажил	Сургалт нөлөөллийн ажилд хамрагдсан хүний тоо	ГБХЗХХ ДЗДТГ	БХ ХХҮХ Бусад	2020-2024
Зорилт 4. Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төслийг хэрэгжүүлж, байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, дулааны алдагдал багатай хувийн сууц, орон сууцаар хангана. (ТХЗ 7, 9, 11)						
54	Дүүргийн Засаг даргын харьяа газар зохион байгуулах алба нь нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг барьж байгуулахад ашиглах газрыг чөлөөлөхтэй холбоотой нөхөх олговрын талаар шийдвэр гаргах, шаардагдах төсөвтэй байх асуудлыг шийдвэрлүүлэх	НИТХ-ын шийдвэр	Үйл ажиллагааны хэрэгжилт хувиар	ГЗБА	ДЗДТГ НЗДТГ	2020-2024
55	Орон сууц, барилга, дэд бүтцийн байгууламжийг хүүхэд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд хүртээмжтэй байх стандартад нийцүүлэх, үүнд тавих хяналтыг тогтмол, чанартай болгох	MNS5682:2006, MNS6055:2009 стандартын хэрэгжилт	Зөвшөөрөл авсан дотор стандарт хангаж баригдсан барилга, байгууламжийн эзлэх хувь	ТГХШҮХ	ДЗДТГ ТББ	2020-2028

56	Гэр хорооллын төвийн бүсэд газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төсөл хэрэгжүүлж, өндөр давхрын орон сууцны хороолол, үйлчилгээний барилга байгууламж барих	Орон сууц, үйлчилгээний барилга байгууламж	Дахин төлөвлөлтөд хамрагдсан гэр хорооллын өрхийн эзлэх хувь	ДЗДТГ	НОСДБГ Хувийн хэвшил	2020-2028
57	Агаарын бохирдол ихтэй дундын бүсийн гэр хорооллын өрхүүдийг холбох хэсэгчилсэн дэд бүтцийн төвүүдийг барьж, нам давхрын орон сууцыг хөгжүүлэх	Дэд бүтцийн төвүүд, Орон сууц	Дэд бүтцийн төвд холбогдсон гэр хорооллын өрхийн эзлэх хувь, Нам давхрын орон сууцанд орсон өрхийн тоо	ДЗДТГ	НОСДБГ Хувийн хэвшил	2020-2028
58	Гэр хорооллын захын бүсэд байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, бие даасан инженерийн дэд бүтцэд холбон, амины орон сууцны хорооллыг хөгжүүлж, үүнд иргэдийн оролцоог хангах	Дэд бүтцийн төвүүд, Орон сууц	Дэд бүтцийн төвд холбогдсон гэр хорооллын өрхийн эзлэх хувь, Амины орон сууцанд орсон өрхийн тоо	ДЗДТГ	НОСДБГ Хувийн хэвшил	2020-2028
59	“Орлогод нийцсэн орон сууц”, “Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудтай хамтран ажиллах	Шинэ суурьшлын бүс бий болгох чиглэлээр 32-р хороо, Авто худалдааны цогцолбор орчим, Баянголын аманд, түрээсийн орон сууцны чиглэлээр 6-р хороо, Ханын материалын орчимд хэрэгжүүлэх орон сууцны төслүүд	Орон сууцанд орсон өрхийн тоо	ДЗДТГ	НОСК Хувийн хэвшил ОУБ	2020-2028
60	“Амины ногоон орон сууц” төслийг хэрэгжүүлж, байгальд ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, цэвэр технологи шингэсэн орон сууцны хотхон байдлаар төлөвлөж, хувийн хэвшил, иргэдийн оролцоотойгоор хөгжүүлэх	Төсөл, арга хэмжээ	Амины ногоон орон сууцанд орсон өрхийн тоо	ДЗДТГ	НОСДБГ Хувийн хэвшил	2020-2028

61	Ашиглалтын шаардлага хангахгүй хуучирсан орон сууцуудыг дахин төлөвлөж, барилгажуулах	Ашиглалтын шаардлага хангахгүй орон сууцны 13 багц төсөл	Шаардлага хангасан шинэ орон сууцанд орсон өрхийн тоо	ДЗДТГ	НХБХГ Хувийн хэвшил	2020-2024
62	Эрчим хүчний төвлөрсөн эх үүсвэрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, найдвартай ажиллагааг ханган гэр хорооллын өрхийг 2.5кВт хүчин чадалтай цахилгаан халаагуураар халаах техникийн боломжийг бүрдүүлэх	Цахилгаан дамжуулах сүлжээний хүчин чадал нэмэгдэлт, шинэ дэд станц, түгээх сүлжээний хүчин чадлын нэмэгдэлт	Гэр хорооллын 61.5 мянган өрхөд 2.5кВт хүчин чадалтай цахилгаан халаагуураар халаах техникийн нөхцөл бүрдсэн байна	ТНААХ	ДЗДТГ ЭХЯ	2020-2024
63	Зөвшөөрөгдсөн бүсэд оршин сууж буй гэрэл, цахилгаангүй өрхүүдийг эрчим хүчээр бүрэн хангах, хүчдэлийн уналттай болон шинэ суурьшлын бүсэд цахилгааны дэд станц барих	Цахилгаан дамжуулах сүлжээний хүчин чадал нэмэгдэлт, шинэ дэд станц, түгээх сүлжээний хүчин чадлын нэмэгдэлт	Гэрэл, цахилгаангүй өрхийн тооны бууралт	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА ЭХЯ	2020-2024
64	Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэр (нар, салхи, газрын гүний ус, дулаан)-ийн технологийн судалгааг дэмжиж, алслагдсан хороодын дулаан, гэрэлтүүлэг, халуун усны хэрэглээг байгальд ээлтэй, үр ашигтай, дэвшилтэт технологиор шийдэхийг дэмжих	Сэргээгдэх эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр	Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрт холбогдсон өрхийн тоо	ТНААХ	ДЗДТГ НХБХГ	2020-2028
65	Нийтийн эзэмшлийн гудамж талбай, гэр хорооллын гудамжуудыг бүрэн гэрэлтүүлэг, камертай болгох	Гэрэлтүүлэг, камержуулалт	Гэр хорооллын гэрэлтүүлэггүй гудамжны эзлэх хувь	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА	2020-2024
66	Халаалтын зуухнуудыг үе шаттайгаар буулгаж, хэрэглэгчдийг төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн эх үүсвэрт холбох	Төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн инженерийн шугам сүлжээний холболт	26 зуухнаас буулгасан зуухны тоо, Инженерийн шугам сүлжээнд холбогдсон хэрэглэгчдийн тоо	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА	2020-2024

67	Агаарын чанарыг сайжруулах бүсийн өрхөд сайжруулсан түлшийг бүрэн түгээж, нөөц бий болгох	Сайжруулсан түлшний түгээлт, нөөц бүрдүүлэлт	Гэр хорооллын 58.3 мянган өрхөд нийлүүлсэн сайжруулсан түлшний эзлэх хувь	ТНААХ	ДЗДТГ НАБТГ	2020-2024
68	Био, шахмал түлшний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, айл өрхөд нийлүүлэх ажлыг зохион байгуулах	Био, шахмал түлшний үйлдвэрлэлт, түгээлт	Гэр хорооллын 58.3 мянган өрхөд нийлүүлсэн био, шахмал түлшний эзлэх хувь	ТНААХ	ДЗДТГ НАБТГ	2020-2028
69	Хуучин угсармал орон сууцны болон сургууль, цэцэрлэгийн дулаан алдагдлыг бууруулах төслийг хэрэгжүүлэх	Дулаан техникийн шинэчлэлтийн төсөл	Төсөлд хамрагдсан өрхийн тоо, сургууль, цэцэрлэгийн тоо	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА	2020-2024
70	Гэр, байшин сууцны дулаалга хийхэд дэмжлэг үзүүлэх, оршин суугчдыг сургах, мэдлэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах	Дулаалга хийх зөвлөмж, сургалт	Сургалтад хамрагдсан хүний тоо	ТНААХ	ДЗДТГ ТББ	2020-2024
71	Зам, замын байгууламжуудыг сайжруулж, нийтийн тээврийн үйлчилгээний стандартад нийцсэн зогсоол, буудал, нийтийн ариун цэврийн байгууламж, тэмдэг, тэмдэглэгээ, тэдгээрийн арчлалт хамгаалалтыг бий болгох	Цогц байгууламжууд, тохижилт	Барьсан байгууламж, тохижилт, арчлалт, шинэчлэлт хувиар	ТНААХ ТГХШҮХ	ДЗДТГ УБЗАА НАЗХГ	2020-2024
72	Шинэ суурьшлын болон төвөөс алслагдсан бүсэд нийтийн тээврийн үйлчилгээний чиглэлийг нэмэгдүүлэх	Нийтийн тээврийн шинэ чиглэл	Нийтийн тээврийн үйлчилгээний хүртээмж, хувь	ТНААХ	ДЗДТГ НТҮГ	2020-2024
73	Такси үйлчилгээг орчин үеийн шаардлагад нийцсэн, аюулгүй, хүртээмжтэй болгоход хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллах	Такси үйлчилгээний шинэчлэл	Такси үйлчилгээний хүртээмж, хувь	ДЗДТГ	НТҮГ Хувийн хэвшил	2020-2024
74	Гудамж, замын нэвтрэх чадварыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Саппоро, Таван шар, 21 дүгээр хорооллын уулзварууд, Хархорин захын орчимд нүхэн болон гүүрэн гарц байгуулах, зам, тээврийн дэвшилтэт олон төрлийг хөгжүүлэх зэрэг томоохон бүтээн байгуулалтыг хэрэгжүүлэх	Саппоро, Таван шар, 21 дүгээр хорооллын уулзварууд, Хархорин захын орчимд байгуулах нүхэн болон гүүрэн гарц,	Замын нэвтрэх чадварын өсөлтийн хувь Нийтийн тээврийн шинэ төрлийн үйлчилгээний хүртээмж, хувь	ДЗДТГ	НАЗХГ НТҮГ	2020-2024

		Нийтийн тээврийн үйлчилгээний шинэ төрөл /Баянхошуу-ГССҮТ чиглэлд төлөвлөсөн агаарын дүүжин тээвэр гэх мэт/				
Зорилт 5. Дүүргийн оршин суугчдыг баталгаат ундны усны эх үүсвэр, сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай болгоно. (ТХЗ 6, ТХЗ 11)						
75	Ундны усны эх үүсвэрийн чанар, аюулгүй байдлын суурь судалгааг хийж, дүүргийн “Ундны усны аюулгүй байдлын төлөвлөгөө” боловсруулж хэрэгжүүлэх	Суурь судалгаа, төлөвлөгөө	Батлагдсан төлөвлөгөө	ТНААХ	ДЗДТГ	2020-2024
76	Усан хангамжийн шугам сүлжээнд айл өрхийг холбож, аюулгүй, баталгаат усаар хангах	Инженерийн шугам сүлжээний хүртээмж	Усан хангамжийн шугам сүлжээнд холбогдсон өрхийн эзлэх хувь	ТНААХ	ДЗДТГ УСУГ	2020-2028
77	Хүн амын тоо, газар зүйн байршлын онцлогт нийцүүлэн гүний худаг, зөөврийн усан санг барих	Гүний худаг, зөөврийн усан сан	Ундны усны сайжруулсан эх үүсвэрээр хангагдсан өрхийн эзлэх хувь	ТНААХ	ДЗДТГ УСУГ	2020-2024
78	Ус түгээх байруудын ус нөөцлөх савыг шаардлагад нийцсэн материалаар бүрэн шинэчилж, ухаалаг худгуудын тоог нэмэгдүүлэх	Ус нөөцлөх савны шинэчлэлт, Ухаалаг худаг	Стандарт шаардлагад нийцсэн ус түгээх байрны тоо	ТНААХ	ДЗДТГ	2020-2024
79	Ундны усны эх үүсвэрүүдийг хамгаалалтад бүрэн авч, ашиглалтыг сайжруулах	Хамгаалалтад авсан булаг, гар худаг, бусад эх үүсвэр	Сайжруулсан эх үүсвэрээр хангагдсан өрхийн эзлэх хувь	ТНААХ	ДЗДТГ НБОГ	2020-2024
80	Ариутгах татуургын төвлөрсөн шугам сүлжээ, барилга байгууламжийн найдвартай ажиллагааг хангаж, өргөтгөн шинэчлэх	Ариутгах татуургын шугам сүлжээ	Төв цэвэрлэх байгууламжид холбох коллекторын шугам сүлжээний өргөтгөл, шинэчлэлтийн хувь	ТНААХ	ДЗДТГ УСУГ	2020-2024

81	Бага оврын хэсэгчилсэн ариун цэврийн байгууламжийн эх үүсвэрийг алслагдсан хороодод бий болгох	Ариутгах татуургын хэсэгчилсэн эх үүсвэр	Баянхошуу, Толгойт, Баянголын аманд төлөвлөсөн ариутгах татуургын сүлжээнд холбогдсон өрхийн тоо	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА Хувийн хэвшил	2020-2028
82	Гэр хороололд стандартын шаардлагад нийцсэн, инноваци нэвтрүүлсэн ариун цэврийн байгууламжийг нэмэгдүүлэх, нүхэн жорлонг өөрчилж, экосан бордоожуулах ариун цэврийн байгууламжийг түлхүү ашиглах, үүнд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж, зорилтот өрхөд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх	Стандартад нийцсэн, эко ариун цэврийн байгууламж	Нүхэн жорлонгоо өөрчилсөн өрхийн тоо	ТНААХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил ТББ ОУБ	2020-2024
83	Сургууль, цэцэрлэгийн ариун цэврийн байгууламжийг хүүхдэд ээлтэй, стандартад нийцүүлэн шинэчлэх төсөл хэрэгжүүлэх, эмнэлэг болон бусад үйлчилгээний байгууллагуудын ариун цэврийн байгууламжийг стандартад нийцүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж, хяналт тавих	Стандартад нийцсэн, эко ариун цэврийн байгууламж	Ариун цэврийн байгууламжаа сайжруулсан сургууль, цэцэрлэгийн тоо, бусад байгууллагын тоо	ТНААХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил ТББ ОУБ	2020-2028
84	Ариун цэврийн байгууламжийн зохистой хэрэглээний хандлагыг бий болгох, бохир усыг байгаль орчинд ээлтэй аргаар дахин боловсруулж ашиглах, дадал зуршлыг өөрчлөх сургалт, арга хэмжээг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлэх	Сургалт, нөлөөллийн ажил	Иргэдийн оролцооны үнэлгээ	ТНААХ	ДЗДТГ ТББ	2020-2024
85	Инженерийн бэлтгэл арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулан үерийн усны хамгаалалтын далан суваг, хөрсний усны шүүлтүүр байгууламжийг эрсдэл бүхий газруудад барин, засвар үйлчилгээ шинэчлэлтийг үе шаттай хэрэгжүүлэх	Үерийн хамгаалалтын байгууламж, Хөрсний усны шүүлтүүр байгууламжууд	21-р хороо, Жаргалант тосгон орчим, Наран, Баруун уулын үерийн хамгаалалтын байгууламжийн шинэчлэлтийн хувь	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА	2020-2024

			Хөрсний ус ундардаг газруудыг эрсдэлгүй болгосон хувь			
Зорилт 6. Агаар, орчны бохирдлыг бууруулж, экологийн тогтвортой байдлыг ханган, уур амьсгалын өөрчлөлтөд бэлтгэнэ. (ТХЗ 11, ТХЗ 12, ТХЗ 15, ТХЗ 13)						
86	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлт хийгдэх газруудад ногоон байгууламж төлөвлөхдөө хот суурин газрын ногоон бүсийн барилгын стандарт, нормыг баримтлан ногоон байгууламжийг төлөвлөх	Ногоон байгууламж төлөвлөлт	Стандарт, норм хангуулж төлөвлөсөн барилгажилтын хувь	ТГХШҮХ	ДЗДТГ НОСДБГ	2020-2028
87	Онцгой болон аюултай бүсэд зөвшөөрөлгүй суурьшсан, дүүргийн харьяалалгүй өрхийн судалгааг гаргаж, нүүлгэн шилжүүлэх	Судалгаа, Нүүлгэн шилжүүлэлт	Зөвшөөрөлгүй суурьшсан, харьяалалгүй өрхийн нүүн шилжсэн хувь	ГЗБА	ДЗДТГ	2020-2024
88	Дүүргийн гамшгийн менежментийн хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулан чадавхаа бэхжүүлэх	Хөтөлбөр, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө	Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн хувь	ОБХ	ДЗДТГ НОБГ	2020-2028
89	21 дүгээр хороонд Гал түймэр унтраах, аврах анги барьж, байгуулан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлөөр хангах	Гал түймэр унтраах, аврах анги	Авран хамгаалсан хүний тоо, хөрөнгийн хэмжээ	ОБХ	ДЗДТГ НОБГ	2020-2028
90	Агаар, орчныг бохирдуулж байгаа эх үүсвэр, хаягдлын тооллого хийж, бүртгэл мэдээллийн санг шинэчлэн бүрдүүлэх	Мэдээллийн сан	Бохирдуулагч эх үүсвэр бүрийн тооллого мэдээлэл, тоо хэмжээ	АБТТ	ДЗДТГ НАБТГ	2020-2024
91	Гэр хорооллын нутаг дэвсгэрт агаарын бохирдлын хяналт явуулж, хог хаягдал шатаах явдлыг зогсоож, энэ чиглэлээр зорилтот бүлэгт дэмжлэг үзүүлэх	Агаарын бохирдлын хяналт	Зорилтот бүлэгт үзүүлсэн санхүүгийн дэмжлэг	АБТТ	ДЗДТГ НАБТГ	2020-2024
92	Агаар, орчны чанарын хяналтыг өргөжүүлэн энэ чиглэлийн хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлэх	Агаар, орчны чанарын хяналт, Хүний нөөц	Чанарын хяналтын хэрэгжилт хувиар	АБТТ	ДЗДТГ НАБТГ	2020-2024

93	Гэр хорооллын дундах тохижилтыг сонгогдсон байршлуудад жишиг загвараар хийж, оршин суугчдыг гудамж, орчноо тохижуулахад нь дэмжлэг үзүүлэх	Тохижилт, ногоон байгууламж	Гэр хорооллын дундах тохижилтод зарцуулсан хөрөнгө	ТНААХ	ДЗДТГ Хороод	2020-2024
94	Дүүргийн нутаг дэвсгэр дэх түүхэн дурсгалт хөшөө, байшин барилга, дурсгалт газруудыг сэргээн засварлан, хамгаалж, соёлын аялал жуулчлалын эргэлтэд оруулах	Сэргээн засварлалт, хамгаалалт	Сэргээн засварлалт, хамгаалалт хийсэн барилга, газрын эзлэх хувь	ДЗДТГ	НСУГ	2020-2024
95	Нийтийн эзэмшлийн гудамж, талбайн сул шороон хөрсийг хатуу хучилттай болгож, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэн арчилгааны ажлыг тогтмолжуулж, арчлалтад байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх	Тохижилт, ногоон байгууламж	Хатуу хучилт хийж, ногоон байгууламж нэмэгдүүлсэн гудамжны эзлэх хувь	ТНААХ	ДЗДТГ Хороод	2020-2028
96	Баянхошуу уул, Сонгинохайрхан уулын бэл, Улаанчулуут, Монгол наадам цогцолбор орчимд ойн зурвас, ногоон төгөл, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулж, амралт зугаалгын бүсээр хөгжүүлэх	Цэцэрлэгт хүрээлэн, тохижилт	4 цэцэрлэгт хүрээлэнгийн тохижилт, ногоон байгууламж	ТНААХ	ДЗДТГ НАЖГ	2020-2028
97	Орон сууц, гэр хорооллын нийтийн эзэмшлийн талбайд бичил цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах	Бичил цэцэрлэгт хүрээлэн	Нийтийн эзэмшлийн талбай дахь ногоон байгууламжийн нэмэгдсэн хувь	ТНААХ	ДЗДТГ Хороод	2020-2028
98	Ногоон байгууламжийн усалгаанд борооны ус, гадаргын ус цуглуулж, авто замын болон үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийн бохирдолтой усыг дахин боловсруулж, ашиглах бүх нийтийн хөдөлгөөн өрнүүлэх	Ногоон байгууламжийн арчилгаа	Тарьсан мод, сөөгийн амьдрах хугацаа хувиар	ТНААХ	ДЗДТГ Хороод	2020-2024
99	Сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн дотоод агаарын чанарыг сайжруулах арга хэмжээг төр, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, хандивлагч ОУ-ын байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулах	Дотоод орчны агаарын чанар	Хүүхдийн амьсгалын замын халдварт өвчлөлийн бууралтын хувь	ТНААХ НХХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил ТББ ОУБ	2020-2024
100	Орчны тохижилтод иргэдийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлж, хөрөнгийн арчлалт,	Урсгал зардлын төсөвлөлт	Хөрөнгийн арчлалт, хамгаалалтын урсгал зардлыг хөрөнгийн	СТСХ ТНААХ	ДЗДТГ	2020-2024

	хамгаалалттай холбоотой урсгал зардлыг төсөвт тогтмол тусгадаг болох		зардалтай нийцүүлж төсөвлөсөн үзүүлэлт			
101	Орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг нэмэгдүүлж, экосистемийг хадгалан хамгаалах, доройтсон ой, хөрсийг нөхөн сэргээх, моджуулах ажлыг иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын оролцоотой хэрэгжүүлэх	Нөхөн сэргээлт, ойжуулалт	Ойжуулалт, моджуулалтын нэмэгдүүлсэн хувь	ТНААХ	ДЗДТГ НБОГ Хувийн хэвшил	2020-2028
102	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуул, олборлолтыг суурьшлын бүсэд хязгаарлах, биологийн нөхөн сэргээлтийг заавал хийлгэдэг болгох	Нөхөн сэргээлт	Ашиглалтын дараах нөхөн сэргээлт хийсэн талбай, га	ТНААХ	ДЗДТГ НБОГ	2020-2028
103	Хог хаягдлыг багасгах-дахин боловсруулах-дахин ашиглах санаачилгыг дэмжин, ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах, тээвэрлэх зэрэг менежментийн шинэ тогтолцоог хэрэгжүүлж, үүнд төрийн бус, хувийн хэвшлийн байгууллага, иргэдийн оролцоог хангах	Сургалт, нөлөөллийн ажил Хог хаягдлыг ангилан ялгах байгууламж, техник, технологи	1. Тогтсон хуваарийн дагуу хог хаягдлыг ачиж, цуглуулах гэр хорооллын өрхийн эзлэх хувь 2. Эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгасан хог хаягдлын хэмжээ нийт үүссэн хог хаягдалд эзлэх хувиар 3. Үүсмэл хогийн цэгүүдийг арилгасан хувь хэмжээ	ТНААХ Хороод	ДЗДТГ УБЗАА Хувийн хэвшил ТББ	2020-2028
104	Гэр хорооллын өрхийн үнс, хатуу хог хаягдлыг ангилан ялгах, цуглуулах, тээвэрлэх бага оврын дундын байгууламж барьж, машин механизмыг хүртээмжтэй болгох	Хог хаягдлыг ангилан ялгах байгууламж, техник, технологи	Ангилан тээвэрлэлт хийсэн хог хаягдлын хэмжээ нийт үүссэн хог хаягдалд эзлэх хувиар	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА	2020-2028
105	Айл өрхийн болон сургууль, цэцэрлэгийн хүнсний хаягдлыг дахин боловсруулж бордоо гарган ногоон байгууламждаа ашиглах жишиг төсөл хэрэгжүүлэх	Хүнсний хаягдлын дахин боловсруулалт	Хүнсний хаягдлын дахин боловсруулалт хийсэн байгууллага, өрхийн тоо	ТНААХ	ДЗДТГ Хороод УБЗАА	2020-2024

106	Эмээлтэд малын гаралтай хог хаягдлыг ачиж цуглуулах, тээвэрлэх, ангилан ялгах, дахин боловсруулах, устгах систем нэвтрүүлэх	Малын гаралтай хог хаягдлын устгал, дахин боловсруулалт	Дахин боловсруулсан хог хаягдлын хэмжээ нийт үүссэн хог хаягдалд эзлэх хувиар	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА	2020-2024
107	Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн үйл ажиллагааг дэмжин, Нарангийн энгэр дэх төвлөрсөн хогийн цэгт эко парк байгуулах	Хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрүүд, Эко парк	Дахин боловсруулсан хог хаягдлын хэмжээ нийт үүссэн хог хаягдалд эзлэх хувиар	ТНААХ	ДЗДТГ УБЗАА	2020-2028
108	Нарангийн энгэр дэх төвлөрсөн хогийн цэгийг хаахтай холбоотойгоор хог хаягдал булж дарсан талбайд нөхөн сэргээлт хийж, ойжуулах	Нөхөн сэргээлт, ногоон байгууламж	Хогийн цэгийн 174.6 га талбайгаас нөхөн сэргээлт хийгдсэн талбайн хэмжээ, га	ТНААХ	ДЗДТГ	2020-2024
Зорилт 7. Ажилгүй иргэдийн хандлагыг өөрчлөх, тэдэнд мэргэжил, ур чадвар олгох, давтан сургах замаар зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, ажилгүйдлийн түвшинг бууруулна. (ТХЗ 8)						
109	Өрхийн хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай боловч хөдөлмөр эрхлээгүй иргэнийг судалгааг тогтмол гаргаж, иргэдийн хөдөлмөр эрхлэх хүсэл сонирхол, сургалтын хэрэгцээний мэдээлэл бүхий цахим мэдээллийн санг бий болгож, тэдэнд төрөөс үзүүлэх хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ, арга хэмжээг сурталчилдаг болох	Ажилд зуучлах хөтөлбөр	2028 он гэхэд хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшинг 60%, ажилгүйдлийн түвшинг 7%-д хүргэсэн байна.	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2026
110	Ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй иргэдийн хандлагыг өөрчлөх, дүүргийн түвшинд шинээр бий болох ажлын байранд шаардлагатай мэргэжлээр бэлтгэх, шинээр мэргэжил эзэмшүүлэх, давтан сургах арга хэмжээг МСҮТ-үүдтэй хамтран ХХҮХ-ээс зохион байгуулах	Сургалт, нөлөөллийн ажил	Сургалтад хамрагдсан хүний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2028
111	Ядуу, зорилтот өрхийг өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх сургалтад хамруулж, мэргэшлийн сертификат, батламж олгох, үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнээ	Арга хэмжээ, сургалт	Хамрагдсан хүний тоо	ДЗДТГ	НЖДҮДТ ХХҮХ Хороодын хөдөлмөр,	2020-2024

	зах зээлд гарган борлуулахад бүхий л талаар дэмжлэг үзүүлэх				халамжийн мэргэжилтнүүд	
112	Аж ахуй эрхлэх бүтээлч сэтгэлгээтэй, санаачилгатай, өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэх хүсэлтэй ажилгүй, зорилтот бүлгийн иргэдийг санхүүгийн болон олон талт хэлбэрээр дэмжин, тэдний хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх	Сургалт, нөлөөллийн ажил	Өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн тоо нэмэгдсэн байна.	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2028
113	Шинэ мэдлэг, шинэ санаа, шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх инновацийн суурь нь орон нутгийн онцлог, хэрэгцээ, сонирхолд тулгуурлан доороос дээш чиглэх тул дүүргийн түвшинд залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг сайжруулах, байгальд ээлтэй жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх чиглэлээр тэдний оролцоонд тулгуурласан аян өрнүүлэх, нөхөрлөл, хоршоо, гэр бүлээрээ болон хувиараа бизнес эрхлэхэд нь санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, шууд худалдаалах борлуулалтын сүлжээ бий болгох ажлыг зохион байгуулах	Төсөл, хөрөнгө оруулалт, сургалт, нөлөөллийн ажил	“Шилдэг төсөл” шалгаруулалт /жил бүр 2-оос доошгүй удаа/	ХХҮХ Хороод	ДЗДТГ	2020-2028
114	Гадаадаас ажиллах хүч авч ажиллуулж буй дүүргийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг бүртгэн, гэрээ байгуулан ажиллах замаар дүүргийн ажилгүй иргэдийг сургалтад хамруулж, мэргэшүүлэн эдгээр аж ахуйн нэгжид ажиллуулах	Бүртгэл, мэдээллийн систем	Ажиллагчдын тоо нэмэгдсэн байна	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2024
115	ЕБС-д суралцагчдад ирээдүйн ажил мэргэжлээ зөв сонгоход туслах зөвлөгөө мэдээллийн төв байгуулж, ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох сургалтуудыг зохион байгуулах	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ, төсөл, арга хэмжээ, сургалт	-Мэдээллийн төвтэй болно -Үйлчилгээ, арга хэмжээ, сургалтад хамрагдсан хүний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2024
116	Өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, бага насны хүүхдээ гэрээр асарч буйн улмаас бүтэн цагийн хөдөлмөр эрхлэх	Хөтөлбөр, төсөл хэрэгжүүлэх ажил	Ажлын бүтэн бус цагаар ажилласан иргэдийн тоо	ХХҮХ Хороод	ДЗДТГ Хувийн хэвшил	2020-2026

	боломжгүй байгаа эмэгтэйчүүдийг хагас цагаар ажиллуулах боломжийг бүрдүүлэх ажлыг дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж байгууллагатай хамтран зохион байгуулах					
117	Ажил эрхлэх сонирхолтой иргэдийг сувилахуйн чиглэлээр мэргэжил олгох сургалтад хамруулах хөтөлбөр хэрэгжүүлэх	Хөтөлбөр, төсөл	Шинээр мэргэжил эзэмшсэн иргэдийн тоо	ДЗДТГ ХХҮХ	БХ	2020-2028
118	Дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад СХД-ийн иргэнийг ажиллуулах хөшүүргийг бий болгох	Хөтөлбөр, арга хэмжээ, дүрэм, журмын өөрчлөлт	Дүүргийн аж ахуйн нэгжүүдийн ажиллагчдад СХД-ийн иргэдийн эзлэх хувь	ДЗДТГ ХХҮХ	Хувийн хэвшил Бусад байгууллагууд	2020-2028
119	Дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй аялал жуулчлалын байршуулах үйлчилгээний газар (зочид буудал, дэн буудал, амралтын газар, жуулчны бааз, гэр буудал)-ын ажилтнуудыг зочлох үйлчилгээний мэргэшүүлэх сургалтад хамруулж, дүүргийн иргэдээс боловсон хүчнээ авахад нь дэмжлэг үзүүлэх	Сургалт, дадлагын ажил	Сургалтад хамрагдсан хүний тоо	ДЗДТГ	ХХҮХ БОАЖЯ НАЖГ	2020-2028
120	Дүүргийн түвшинд аялал жуулчлалын маршрут бий болгож, дотоод гадаадын аялал жуулчлалыг дэмжинэ.	Аялал жуулчлалын маршрут	Жуулчдын тооны өсөлт	ДЗДТГ	НАЖГ	2020-2028
121	Суурь боловсрол эзэмшээгүй насанд хүрэгчдийг ерөнхий боловсрол олгох Албан бус боловсролын төв, МСҮТ-д суралцуулах зорилтот хөтөлбөр хэрэгжүүлэх	Хөтөлбөр, үйл ажиллагаа	Оройн сургууль, МСҮТ-д суралцсан насанд хүрэгчдийн тоо өссөн байна	ХХҮХ МСҮТ-үүд	ДЗДТГ	2020-2028
122	Бүх насны иргэдэд компьютер дээр болон интернетийн орчинд ажиллах мэдлэг, ур чадвар олгох сургалтын төвүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих, зорилтот бүлгийн иргэдийг сургалтын төлбөрөөс чөлөөлөх	Дэд хөтөлбөр, үйл ажиллагаа	Сургалтад хамрагдсан зорилтот бүлгийн иргэдийн тоо	ДЗДТГ	ХХҮХ Сургалтын төвүүд	2020-2026

123	Нутагтаа буцаж очин мал аж ахуй эрхлэх хүсэлтэй өрхийг дэмжих бодлого баримталж, гэрээт малчны хөтөлбөрт хамруулан нүүх болон гэртэй болох зардлыг нь хариуцдаг болох	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр, арга хэмжээ	Хөтөлбөрт хамрагдаж малчнаар ажиллаж байгаа өрх, хүний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2024
124	Хөдөөнөөс шилжин суурьшсан албан ёсны бүртгэлгүй айл өрхийн судалгааг гарган хаягийн бүртгэлийн зөрчлийг арилгуулах, хотын соёлд сургах, шаардлагатай сургалтад хамруулах, хөдөлмөр эрхлэлтийн хөтөлбөр, арга хэмжээнд хамруулах	Хөтөлбөр, арга хэмжээ, төсөл, сургалт, нөлөөллийн ажил	Шилжин ирэгсдийн оршин суух хаягийн зөрчилгүй болсон байна.	Бүртгэлийн хэлтэс ХХҮХ Хороод	ДЗДТГ	2020-2028
Зорилт 8. Дүүргийн эдийн засгийн өсөлтийг хангах, төсвийн орлогын бүрдүүлэлтийг сайжруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэхийн тулд инновацад суурилсан байгальд ээлтэй технологи бүхий аж үйлдвэрийг хөгжүүлнэ. (ТХЗ 9)						
125	Байгальд ээлтэй технологи ашиглан арьс шир, ноос, ноолуурын үйлдвэрлэл эрхлэх чиглэлээр Эмээлтийн хөнгөн үйлдвэрийн үйлдвэрлэл, технологийн паркийн зураг төсөл, газрын зөвшөөрөл, дэд бүтэц, хөрөнгө оруулалтын асуудлыг шийдвэрлүүлэн, барьж байгуулах	Үйлдвэрлэл технологийн парк	Хөнгөн үйлдвэрийн үйлдвэрлэл технологийн паркийн барилга, байгууламж баригдаж ашиглалтад орсон байна.	ДЗДТГ	НЗДТГ НШУУИГ	2020-2024
126	Хүй долоон худагт “Монгол наадам” цогцолбор, аялал жуулчлалын төвийг бүтээн байгуулах	Бүтээн байгуулалт, төсөл, арга хэмжээ	Спорт, аялал жуулчлалын төв байгуулагдсан байна	ДЗДТГ	НЗДТГ НХБХГ	2020-2028
127	Олон улсын худалдаа, логикийн төв буюу авто худалдааны цогцолбор байгуулах төслийг хэрэгжүүлж, ашиглалтад оруулах	Бүтээн байгуулалт, төсөл, арга хэмжээ	Худалдаа, логикийн төв байгуулагдсан байна	ДЗДТГ	НЗДТГ	2020-2028
128	Дүүргийн нутаг дэвсгэрт хийгдэх бүтээн байгуулалтад шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх, ур чадвар эзэмшүүлэх, давтан сургах үйл ажиллагааг МСҮТ-үүд, хөдөлмөр эрхлэлтийн сургалтын байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх	Сургалт, нөлөөллийн ажил	Бэлтгэгдсэн мэргэжилтэй ажиллах хүчний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2028
129	Дүүрэгт байрлаж буй гурил, ноос, ноолуур, мах, сүүний үйлдвэрүүдийг түшиглэсэн төрөлжсөн худалдааг нэмэгдүүлэх	Худалдааны төрөлжилт	Шинээр бий болсон худалдааны төвүүд	ДЗДТГ	УБЗАА	2020-2028

130	Хөрш орнуудын болон гадаадын бусад ижил төстэй арьс шир, ноос ноолуурын чиглэлийн үйлдвэрт дадлагажигчаар иргэдийг сургаж бэлтгэх, шилдэг технологи, инновацийг судлуулах зорилгоор инженер техникийн ажилтныг ажиллуулах бодлогыг хэрэгжүүлэх	Төсөл, сургалт, нөлөөллийн ажил	Сургалтад хамрагдсан, дадлагажигчаар ажилласан хүний тоо	ХХҮХ	ДЗДТГ НШУУИГ	2020-2028
131	Түүхий эд бэлтгэлийн бирж, агуулах байгуулах хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжих	Бирж, агуулах байгуулах төсөл, арга хэмжээ	Бирж, агуулахын тоо	ДЗДТГ	НЗДТГ	2020-2028
132	Дүүргийн бөөний болон жижиглэн худалдааны төвүүдийг оршин суугчид ихээр төвлөрсөн хороодод бий болгох	Төсөл, арга хэмжээ	Худалдааны төвүүдийн тоо	ДЗДТГ	Хувийн хэвшил	2020-2028
Зорилт 9. Эрчимжсэн хөдөө аж ахуй, хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлэн малчин айл өрхөд дэмжлэг үзүүлж, малын тэжээл тариалалтыг нэмэгдүүлэх, дэвшилтэт технологи, инновацад үндэслэсэн малын тэжээлийн үйлдвэр байгуулахыг дэмжинэ. (ТХЗ 9, 8)						
133	Эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэхийн ач холбогдол, малын үүлдвэрлэг байдал, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зорилтот сургалтууд зохион байгуулж, мэдээлэл хүргэх	Сургалт, нөлөөллийн ажил	Сургалт, мэдээлэл авсан малчин өрхийн тоо	ХАА-н хэлтэс	ДЗДТГ	2020-2028
134	Нийслэлийн иргэдийн хүнсний ногооны хангамжийг сайжруулах, дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангах бодлогын хүрээнд дөрвөн улиралд ажиллах хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлэх	Төсөл, арга хэмжээ	Хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийн тоо	ХАА-н хэлтэс	ДЗДТГ НХХААГ	2020-2028
135	Залуу малчдыг мал маллах арга ухаанд сургах, малын үржил, үүлдвэрлэг байдал, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх зорилгоор мах, сүүний чиглэлийн өндөр ашиг шимтэй мал худалдан авахад дэмжлэг үзүүлж, зуучлах ажлыг зохион байгуулах	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	Хөтөлбөрт хамрагдсан малчин өрхийн тоо, дэмжлэгийн хэмжээ	ХАА-н хэлтэс	ДЗДТГ	2020-2028
136	Саалийн үнээний эрчимжсэн аж ахуйн технологийн түвшинг сайжруулан, гойд ашиг шимт үхрийн тоог нэмэгдүүлэх, зохиомол хээлтүүлгийн цогц үйлчилгээг бий болгох	Ажил үйлчилгээний систем бий болгох	Зохиомол хээлтүүлгээр гарсан өндөр ашиг шим	Мал үржүүлэг, технологийн ажил үйлчилгээний нэгж	НХХААГ-ын Мал үржүүлгийн алба ДЗДТГ-ын ХАА-н тасаг	2020-2028

			бүхий малын төлийн сүрэгт эзлэх хувь			
137	Ажлын байр нэмэгдүүлсэн мал аж ахуйн фермерийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж нэгж байгууллагад санхүү, хөнгөлөлттэй зээл, сургалт, мэдээллийн дэмжлэг үзүүлэх	Ажлын байр	Шинээр бий болгосон ажлын байр	ХАА-н хэлтэс ХХҮХ	ДЗДТГ	2020-2028
138	Малыг эрүүлжүүлэх, мал эмнэлгийн үзлэг, тарилгад хамруулах, малын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг малчидтай хамтран хэрэгжүүлэх	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	Малын эрүүл мэндийн үзлэг, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд хамрагдсан малын тоо	ХАА-н хэлтэс	ДЗДТГ	2020-2028
139	Малын тэжээл тариалах малчид, аж ахуйн нэгжид газар олгох, хөрөнгө оруулагчдыг судалж, зуучлах, хамтран ажиллах, гэнэтийн давагдашгүй хүчин зүйлээс хамгаалах зорилгоор малын болон тариалангийн даатгалд хамруулах боломжийг бүрдүүлэх	Малын тэжээл үйлдвэрлэлт	Малын тэжээл үйлдвэрлэх иргэн, аж ахуйн нэгжид олгосон тариалангийн зориулалттай газрын хэмжээ, ургацын дүн	ХАА-н хэлтэс ГЗБА	ДЗДТГ	2020-2028
Зорилт 10. Төрийн байгууллагуудыг ил тод, хариуцлагатай сайн засаглалтай болгон ажилтнуудыг чадавхижуулж, тогтвортой хөгжлийн төлөөх иргэдийн оролцоотой түншлэлийг бэхжүүлнэ. (ТХЗ 16, 5)						
140	Нутгийн удирдлагын төв байрыг барьж иргэдэд хүргэх төрийн үйлчилгээг нэг дор төвлөрүүлэн, чирэгдэлгүй, шуурхай, хүртээмжтэй болгох	Нэгдсэн төвөөр үзүүлэх төрийн үйлчилгээнүүд	Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн үнэлгээ	ТЗУХ	ДЗДТГ	2020-2024
141	Дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлэх чадавх бүхий авлигаас ангид, мэргэшсэн, туршлага, ур чадвартай, тогтвортой хүний нөөцийг төлөвшүүлэх	Хүний нөөцийг чадавхжуулах сургалт, арга хэмжээ	Мэргэшүүлэх сургалтад хамрагдаж, албан тушаалын шаардлага хангасан албан хаагчийн эзлэх хувь	ТЗУХ	ДЗДТГ НЗДТГ	2020-2024
142	Дүүргийн бүх шатны байгууллагын төлөвлөлт, тайлагналтын үйл ажиллагаанд хүүхдүүд, ялангуяа эрсдэлт нөхцөлд амьдарч байгаа хүүхдүүдийг оролцуулж, дуу хоолойг нь сонсож, хэрэгжүүлдэг соёлыг нэвтрүүлэх	Арга хэмжээ	Хамрагдсан хүүхдийн тоо	ТЗУХ ТГХШҮХ	ДЗДТГ Харьяа байгууллагууд	2020-2028

143	Дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал болон дүүргийн засаг захиргааны удирдах албан тушаалд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх	Хөтөлбөр, сургалт	ИТХ-ийн төлөөлөгч болон дүүргийн удирдах албан тушаалтнуудад эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өссөн байна	ДЗДТГ	ИТХ Улс төрийн намууд	2020-2028
144	Чанарын менежментийн тогтолцоо ISO9001 стандартыг төрийн үйлчилгээндээ хэрэгжүүлж, төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх	Төрийн үйлчилгээ	Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн үнэлгээ	ТЗУХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил	2020-2024
145	Төрийн үйлчилгээний мэдээллийн техник, технологийг сайжруулж, иргэдэд хүргэх мэдээллийн хурдыг нэмэгдүүлэх	Мэдээллийн техник, технологийн өргөтгөл, шинэчлэлт Цахим засаглал	Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн үнэлгээ	ТЗУХ	ДЗДТГ НМТГ	2020-2028
146	Орон нутгийн төсвийн төсөл, ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө боловсруулах явцад иргэний нийгмийн байгууллагууд болон иргэдээс албан ёсоор санал авах арга хэмжээг тогтмолжуулж, үр дүнг эргэж мэдээлдэг болох	Иргэдийн оролцоотой төсөвлөлт	Төсвийн төсөлд иргэдийн оролцоог хангасан болон саналыг тусган хэрэгжүүлсэн хувь	СТСХ	ДЗДТГ НЗДТГ	2020-2028
147	Бодлого, хөтөлбөр, үйл ажиллагаанд жендэрийн дүн шинжилгээ хийж, жендэрийн мэдрэмжтэй бодлого, төлөвлөлт, төсөвтэй болох	Хөтөлбөр, бодлого төлөвлөлт, төсөв	Жендэрийн мэдрэмжтэй бодлого төлөвлөлт, төсөвлөлт хийдэг болсон байна	ДЗДТГ	Харьяа байгууллагууд	2020-2028
148	Жендэрт суурилсан хүчирхийллийг бууруулж, хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдийн зан үйлд нөлөөлөх сайн дурын сургалтыг тогтмолжуулах	Сургалт	Сургалтад хамрагдсан хүний тоо	ГБХЗХХ	ДЗДТГ Бусад	2020-2028
149	Дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхэлж буй хувийн хэвшлийн байгууллагуудаас хөгжлийн санхүүжилт, хөрөнгө оруулалт татах боломжийг эрэлхийлж, татварынхаа тодорхой хувийг	Төсвийн орлого, хөрөнгө оруулалт	Дүүргийн төсвийн өсөлтийн хувь	СТСХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил	2020-2024

	дүүргийн төсөвт төвлөрүүлдэг болгох талаас нь хамтарч ажиллах					
150	Тогтвортой хөгжлийг хангахад төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагууд, иргэн хоорондын түншлэлийг дэмжин хөгжүүлж, үйл явцад бүх талуудын оролцоог хангах	Төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн түншлэл	Түншлэлээр хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний тоо, чанар, үр дүн	ТГХШҮХ	ДЗДТГ Хувийн хэвшил ТББ	2020-2028

ТОВЧИЛСОН НЭРСИЙН ТАЙЛАЛ:

АБТТ Агаарын бохирдолтой тэмцэх тасаг
 БХ Боловсролын хэлтэс
 БСШУСЯ Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам
 ГБХЗХХ Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн хэлтэс
 ДЗДТГ Дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар
 ЕБС Ерөнхий боловсролын сургууль
 ИТХ Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
 МСҮТ Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төв
 НАЖГ Нийслэлийн аялал жуулчлалын газар
 НАЗХГ Нийслэлийн авто замын хөгжлийн газар
 НБГ Нийслэлийн боловсролын газар
 НБОГ Нийслэлийн байгаль орчны газар
 НГЗБА Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын алба
 НДХ Нийгмийн даатгалын хэлтэс
 НЖДҮДТ Нийслэлийн Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих төв
 НЗДТГ Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар
 НИТХ Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
 НМТГ Нийслэлийн мэдээлэл, технологийн газар
 НОБГ Нийслэлийн онцгой байдлын газар
 НОСДБГ Нийслэлийн орон сууцны дэд бүтцийн газар
 НОСК Нийслэлийн орон сууцны корпорац
 НХБХГ Нийслэлийн хот байгуулалт, хөгжлийн газар
 НХХ Нийгмийн хөгжлийн хэлтэс
 НХХААГ Нийслэлийн хүнс, хөдөө аж ахуйн газар
 НТҮГ Нийслэлийн тээврийн үйлчилгээний газар
 НШҮҮИГ Нийслэлийн шинжлэх ухаан, үйлдвэрлэл, инновацын газар
 НЭ Нэгдсэн эмнэлэг
 ОБХ Онцгой байдлын хэлтэс
 ОНХС Орон нутгийн хөгжлийн сан

ОУБ Олон улсын байгууллага
 ӨЗМТ Өрхийн эрүүл мэндийн төв
 СТСХ Санхүү, төрийн сангийн хэлтэс
 ТББ Төрийн бус байгууллага
 ТГХШҮХ Төлөвлөлт, гүйцэтгэлийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний хэлтэс
 ТЗУХ Төрийн захиргааны удирдлагын хэлтэс
 ТНААХ Тохижилт, нийтийн аж ахуйн хэлтэс
 УБЗАА Улаанбаатар хотын Захирагчийн ажлын алба
 УСУГ Ус сувгийн удирдах газар
 ХАА Хөдөө аж ахуй
 ХБХ Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд
 ХХҮХ Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний хэлтэс
 ХӨСҮТ Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв
 ЦХ Цагдаагийн хэлтэс
 ЭМТ Эрүүл мэндийн төв
 ЭМДЕГ Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар
 ЭМЯ Эрүүл мэндийн яам
 ЭХЯ Эрчим хүчний яам

--oOo--

ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН САНАЛЫН БАГЦ ТОВЬЁОГ

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
1	“4.1.1 Нийт хүн амд ядуурлын түвшнээс доогуур хэрэглээтэй хүн амын тоог 2 дахин бууруулах” гэсэн үйл ажиллагаа нь хэт ерөнхий байна.	НЗДТГ СХД-ЗДТГ		+			<u>Саналыг тусгасан.</u> Уг үйл ажиллагаа нь ерөнхий бөгөөд шалгуур үзүүлэлтийн шинж чанартай байгаа тул хасав.
2	“4.1.7 Ядуу, зорилтот өрхийн хүн амын эрсдэлийг даван туулах чадварыг нэмэгдүүлж, байгалийн болон нийтийг хамарсан гамшигт өртөх эмзэг өртөмтгий байдлыг бууруулах” гэсэн үйл ажиллагаа ерөнхий байна.	НЗДТГ				+	<u>Саналыг тусгаж</u> дараах байдлаар өөрчлөн найруулав. “4.1.6. Байгалийн болон нийтийг хамарсан гамшгийн үед эрсдэлд өртсөн ядуу, зорилтот өрхийн хүн амд тусламж, дэмжлэг үзүүлэх, хохирлыг арилгах бодлогын төлөвлөгөө боловсруулж, бэлтгэл хангана” гэж өөрчлөв.
3	5 хүртэлх насны өсөлтийн хоцролттой, хоол тэжээлийн дутагдалтай хүүхдийн тоог бууруулахад анхаарч, нэмэлт аминдэмд хамруулах, эцэг эхийн хүүхдийн хоол тэжээлийн талаарх боловсролыг дээшлүүлэх гэсэн үйл ажиллагааг нэмэх	НЗДТГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u> Энэ үйл ажиллагааг төсөлд “4.2.17. 5 хүртэлх насны өсөлтийн хоцролттой, хоол тэжээлийн дутагдалтай хүүхдэд нэмэлт аминдэм өгч, эх, эцэгт хүүхдийн хоол тэжээлийн талаарх боловсрол олгох сургалтад хамруулна.” гэж нэмэв.
4	Сургуулиас завсардсан хүүхдүүдэд нөхөн боловсрол олгоход анхаарч, цаашид хэвийн сурч боловсрох нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх	НЗДТГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u> Энэ үйл ажиллагааг төсөлд “4.3.12. Сургуулиас завсардсан хүүхдүүдэд нөхөн боловсрол олгоход анхаарч, цаашид хэвийн сурч боловсрох нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.” нэмэв.
5	Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг зогсоох	НЗДТГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u> Төсөлд “4.3.15.Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэлтэд хяналт тавьж, хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг зогсооно” гэж нэмэв.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
6	Орлогын тэгш бус байдлыг бууруулах	НЗДТГ	+				<u>Тусгаагүй.</u> Энэ нь үйл ажиллагаа гэхээс илүүтэй зорилго, хүрэх үр дүн байхаар байна. Бодлогын төслийн 3.2-т тусгасан 3.2.1-3.2.6-д заасан зорилтуудад хүрэх бүхий л үйл ажиллагааны үр дүнгийн нэг хэсэг нь орлогын тэгш бус байдлын бууралтад нөлөөлнө. Харин үүнийг дүүргийн түвшинд шууд бие даасан үйл ажиллагаа болгож оруулах нь тэдний эрхлэх хүрээний асуудлаас давсан асуудал болно.
7	Зөөврийн ус хэрэглэдэг өрхийн эзлэх хувийг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ	НЗДТГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u> Төслийн 4.8.2 дахь арга хэмжээг “Усан хангамжийн шугам сүлжээнд айл өрхийг холбож, аюулгүй, баталгаат усаар хангана.” гэж өөрчлөн найруулсан.
8	“4.10.5.Мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээг сайжруулж, иргэдэд хүргэх мэдээллийн хурдыг нэмэгдүүлэх, төрийн үйлчилгээний цахим технологийг сайжруулж, мэдээллийн технологиор тэргүүлэх дүүрэг болох” гэдэг нь ерөнхий байна.	НЗДТГ				+	<u>Саналыг тусгасан.</u> Төслийн 4.10.5-ийг “Төрийн үйлчилгээний мэдээллийн техник, технологийг сайжруулж, иргэдэд хүргэх мэдээллийн хүртээмж, хурдыг нэмэгдүүлнэ” гэж өөрчилсөн.
9	“4.10.9 Тогтвортой хөгжлийн зорилгуудын тулгуур багана эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчны тогтвортой хөгжлийг хангахад төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгэм хоорондын түншлэлийг дэмжин хөгжүүлж, үйл явцад бүх талуудын оролцоог хангах” гэсэн үйл ажиллагаа нь ерөнхий байна.	НЗДТГ				+	<u>Саналыг тусгасан.</u> “4.10.9.Тогтвортой хөгжлийг хангахад төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагууд, иргэн хоорондын түншлэлийг дэмжин хөгжүүлж, үйл явцад бүх талуудын оролцоог хангана” гэж найруулсан.
10	Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 16 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Зорилтот өрхийн хөгжил, хамгааллыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр” нь 2020 онд хэрэгжиж дуусаж байгаа тул баримт бичгийн төслийн 4.1-д заасан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн 2 дахь заалтыг шалгуур үзүүлэлтээс хасах	ННХГ		+			<u>Саналыг тусгасан.</u> Зорилт 1-ийн шалгуур үзүүлэлт 2-т “Амьжиргаа нь дээшилсэн өрхийн тоо” гэж өөрчлөлт оруулав.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
11	“4.1.6. Халамжаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмж, хөнгөлөлт, хүнсний эрхийн бичгийг зорилтот бүлэгт олгоход хяналт тавих чиг үүрэгтэй хорооны Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн үйл ажиллагаа, хариуцлагыг сайжруулна” гэх арга хэмжээг “Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн үйл ажиллагаа, хариуцлагыг сайжруулна” гэж өөрчлөх	ННХГ			+		Тусгаагүй. Ийнхүү тусгахад хэт ерөнхий болох учраас төсөлд “Иргэнийг халамжийн үйл ажиллагаанд хамруулах, хүнсний эрхийн бичгийг зөвхөн зорилтот бүлэгт олгоход Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн тавих хяналт, хариуцлагыг сайжруулна” гэж өөрчилж оруулав.
12	“4.1.8 Хүн амын тоо ихтэй, ядуурал ихтэй хороонд халамжийн нийгмийн ажилтны орон тоог нэмэгдүүлэх” гэх үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хариуцах байгууллагыг өөрчлөх	ННХГ			+		<u>Саналыг тусгасан.</u> Хамтран хариуцах байгууллагад ХНХЯ-ыг нэмэв. Гэхдээ халамжийн ажилтны орон тоог нэмэгдүүлэх төсвийн саналаа дүүргийн ХХҮХ-ээс боловсруулж дээд байгууллагад өгөх замаар шийдэгдэх дараалалтай.
13	Зорилт 4.4-т заасан үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн шалгуур үзүүлэлтийг хэт өндөр тавьсан байна. “Алсын хараа 2050” бодлогын баримт бичигт Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшинг 2030 онд 60.0, 2040 онд 70.0, 2050 онд 80.0 хувь, ажилгүйдлийн түвшнийг 2030 онд 7, 2040 онд 5, 2050 онд 3 хувь байхаар тусгагдсан бол энэхүү баримт бичигт Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшнийг 2024 онд 54.0, 2028 онд 60.0 хувь, ажилгүйдлийн түвшинг 2024 онд 8.5, 2028 онд 7.0 хувь болгох	НХЭГ			+		<u>Саналыг тусгаж өөрчлөв.</u>
14	4.4.1 дэх заалтад дүүргийн ажилгүй иргэдийг бүртгэхээс гадна тэдэнд хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх төрийн үйлчилгээг сурталчлах, ажил хаанаас хайх, хаана хэнд хандах, хөдөлмөрт бэлтгэх төрөл бүрийн сургалт, төсөл хөтөлбөр хэрэгждэг талаар нэмж өөрчлөх	НХЭГ			+		Төслийн 4.4.1-д “.....цахим мэдээллийн санг бий болгож, тэдэнд төрөөс үзүүлэх хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ, арга хэмжээг сурталчилдаг болно.” гэж нэмлээ.
15	4.4.3 дэх заалтад аж ахуй эрхлэх бүтээлч сэтгэлгээтэй, өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэх хүсэлтэй ажилгүй зорилтот бүлгийн иргэдийг санхүүгийн болон олон талт хэлбэрээр дэмжин, тэдний хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн тухайлсан бодлого, төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх гэж өөрчлөх	НХЭГ			+		<u>Саналыг тусгав.</u>

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
16	Дүүрэг дэх гадаадаас ажиллах хүч авч ажиллуулж буй аж ахуйн нэгж байгууллагуудыг бүртгэн, гэрээ байгуулах замаар ажилгүй иргэдийг ажиллуулах, сургалтад хамруулж мэргэшүүлэх гэж нэмэх	НХЭГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u>
17	4.4.4 дэх заалтад иргэдийн бие даасан, бүтээлч байдлыг дэмжих зорилгоор дүүргийн хэмжээнд аян өрнүүлэн нөхөрлөл, хоршоо, гэр бүлээрээ болон хувиараа бизнес эрхлэхийг санхүүгийн болон зах зээлтэй холбох ажлыг зохион байгуулах гэж нэмэх	НХЭГ			+		<u>Саналыг тусгасан.</u> Төслийн 4.4.4 дэх заалтыг “Шинэ мэдлэг, шинэ санаа, шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх инновацын суурь нь орон нутгийн онцлог, хэрэгцээ, сонирхолд тулгуурлан доороос дээш чиглэх тул дүүргийн түвшинд залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг сайжруулах, байгальд ээлтэй жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх чиглэлээр тэдний оролцоонд тулгуурласан аян өрнүүлэх, нөхөрлөл, хоршоо, гэр бүлээрээ болон хувиараа бизнес эрхлэхэд нь санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, шууд худалдаалах борлуулалтын сүлжээ бий болгох ажлыг зохион байгуулна.” гэж өөрчлөв.
18	4.4.4 дэх заалтад тэдний үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг шууд худалдаалах борлуулалтын сүлжээ бий болгох	НХЭГ			+		<u>Саналыг тусгасан.</u> 4.4.4 дэх заалтад “.....санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, шууд худалдаалах борлуулалтын сүлжээ бий болгох ажлыг зохион байгуулна.” гэж оруулсан.
19	4.4.8 дэх заалтыг “Ажил олгогчийг дэмжин, ажлын байр олноор нэмэгдүүлж буй ажил олгогч, аж ахуйн нэгж, хувийн хэвшлийг алдаршуулна. Түүнчлэн Сонгинохайрхан дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагад тус дүүргийн иргэдийг ажиллуулах хөшүүрэг бий болгоно” гэж тус тус өөрчлөх	НХЭГ			+		<u>Тусгаагүй.</u> Хөдөлмөрийн зах зээл зээр хамгийн эрэлттэй ажлын байрны нэг нь сувилагч, асрагчийн ажил, мэргэжил байна. Энэ чиглэлээр холбогдох мэргэжлийн сургуулиудтай хамтран дүүргийн иргэдийг сургалтад хамрагдахад дэмжлэг үзүүлэх, холбон зуучлах чиглэлээр ажиллах бүрэн боломжтой гэж үзэж байна.
20	Төслийн 3.2-т байгаа 3.2.3.Зорилт 3-ын “Охид, хөвгүүд бүрд” гэснийг “Хүүхэд бүрд” гэж өөрчлөх	НБГ				+	Хүүхэд гэхийн оронд охид, хөвгүүд гэсэн нь жендэрийн тэгш байдлыг хангаж, охид, хөвгүүдийн аль алинд анхаарал хандуулах шаардлагатай учраас зөвхөн зорилт дээр нь салгаж бичсэн болно.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
21	Зорилт 4. Шалгуур үзүүлэлт 2: 1 бүлэгт ногдох цэцэрлэгийн хүүхдийн дундаж тоо, Суурь түвшин (2018 он) - 35.3 гэж нэмэх Шалгуур үзүүлэлт 5: ЕБС төгсөгчдийн ЭЕШ-ын хэмжээст онооны дундаж оноо: Зорилтот түвшин 2024 он - 500, 2028 он - 510 гэж нэмэх Шалгуур үзүүлэлт 6: Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүртээмжтэй орчин бүрдүүлсэн сургууль, цэцэрлэгийн эзлэх хувь, Суурь түвшин (2018 он) – 10 гэж нэмэх	НБГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u>
22	Төслийн 4.3.7-д “Охид, хөвгүүдийн боловсролыг дэмжихэд” гэснийг “Хүүхэд бүрийн боловсролыг дэмжихэд” гэж өөрчлөх	НБГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u>
23	4.3.12 “Насан туршийн боловсролыг дэмжихийн зэрэгцээ ЕБС төгсөөгүй насанд хүрэгчдэд зориулсан оройн сургалтыг нэмэгдүүлж, төгсөгчдийг дараагийн шатны сургалт, дадлагын ажил, ажлын байранд холбон зуучлах тогтолцоог бий болгоно.” гэсний “оройн сургалтыг нэмэгдүүлнэ” гэсэн нэр томъёог хасах	НБГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u>
24	4.3.15 “Дүүргийн ерөнхий боловсролын сургуульд суралцагчдад эрүүл, шим тэжээллэг, аюулгүй хоол, хүнсээр хангана” гэсэн арга хэмжээг нэмж тусгах	НБГ	+				<u>Саналыг тусгаж, үйл ажиллагаа болгон оруулав.</u>
25	4.3.1 “Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн барилгыг шинээр барьж байгуулах, өргөтгөх замаар хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, бүлэг дүүргэлтийг стандартад хүргэх” арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлэх байгууллага дээр БСШУСЯ-ыг нэмэх	НБГ			+		<u>Саналыг тусгав.</u>
26	4.3.2 “Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн сургалтын орчин, тоног төхөөрөмжийг сайжруулж, барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, засвар хийхдээ хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд хүртээмжтэй байхаар шинэчлэх” арга хэмжээг	НБГ			+		<u>Саналыг тусгав.</u>

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
	хамтран хэрэгжүүлэх байгууллага дээр БСШУСЯ-ыг нэмэх						
27	4.3.6 “Багшлах боловсон хүчнийг мэдлэг боловсролоо тасралтгүй дээшлүүлэхийг урамшуулж, гадаад хамтын ажиллагааны хүрээнд гадаад оронд дадлага, туршлага эзэмшүүлэх” арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлэх байгууллага дээр БСШУСЯ-ыг нэмэх	НБГ			+		<u>Саналыг тусгав.</u>
28	Зорилт 7. “Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийг хийж, байгальд ээлтэй эрчим хүчний хэмнэлттэй, дулааны алдагдал багатай хувийн сууц, орон сууцаар хангана” гэснийг “Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төслийг хэрэгжүүлж, байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, дулааны алдагдал багатай хувийн сууц, орон сууцаар хангана” гэж өөрчлөх	НОСДБГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u>
29	Зорилт 7. “Гэр хорооллыг дулаан, цахилгаан хангамжийн найдвартай эх үүсвэрт бүрэн холбож, үе шаттай орон сууцжуулна” гэснийг “Гэр хорооллыг инженерийн дэд бүтцийн найдвартай эх үүсвэрт холбож, үе шаттайгаар төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ” гэж өөрчлөх	НОСДБГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u> Зорилт 7.-н томьёолол дээрхтэй адил байна.
30	4.7.3 “Төвийн бүсийн гэр хорооллын газрыг шинэчлэн зохион байгуулах төслийг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлж, төр- хувийн хэвшлийн дэмжлэгтэйгээр орон сууцжуулах” гэснийг “Гэр хорооллын төвийн бүсэд гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төсөл хэрэгжүүлж, өндөр давхрын орон сууц хороолол, үйлчилгээний барилга байгууламж барьж байгуулна” гэж өөрчлөх	НОСДБГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u> 4.7.3 “Гэр хорооллын төвийн бүсэд газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төсөл хэрэгжүүлж, өндөр давхрын орон сууцны хороолол, үйлчилгээний барилга байгууламж барина.” гэж өөрчлөн найруулсан.
31	4.7.5 “Захын бүсийн гэр хороололд бие даасан дэд бүтцийн төвүүдийг бий болгон, амины орон сууцны хорооллыг хөгжүүлэх, үүнд иргэдийн оролцоог хангах” гэснийг “Гэр хорооллын төвийн бүсэд байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, бие даасан инженерийн дэд бүтцэд холбож, амины орон сууцны	НОСДБГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u> 4.7.5 “Гэр хорооллын захын бүсэд байгаль орчинд ээлтэй, шинэ дэвшилтэт технологи нэвтрүүлж, бие даасан инженерийн дэд бүтцэд холбон, амины орон сууцны хорооллыг хөгжүүлж, үүнд иргэдийн оролцоог хангана.” гэж өөрчлөн найруулсан.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
	хорооллыг хөгжүүлэх, үүнд иргэдийн оролцоог хангах” гэж өөрчлөх						
32	СХД-ийн Эмээлтэд байгаа мал нядалгааны болон мах боловсруулах аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг хэрхэн зохицуулах талаар тусгагдаагүй байна.	НХХААГ	+				Бодлогын баримт бичгийн төсөл нь 8 жилийн хугацааны бодлогын чанартай үйл ажиллагаанууд учраас уг аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг шийдвэрлэх асуудал богино хугацаанд шийдэгдэх асуудал юм. Ерөнхий утгаараа төслийн 4.5.1-д баримтлах бодлого нь тусгагдсан.
33	Зорилт 6.-д “Саалийн үхрийн эрчимжсэн аж ахуйн технологийн түвшнийг сайжруулан, гойд ашиг шимт үхрийн тоог нэмэгдүүлэх, зохиомол хээлтүүлгийн цогц үйлчилгээг бий болгох” ажлыг нэмэх	НХХААГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u>
34	Сонгинохайрхан дүүрэгт 21 дүгээр хороонд Гал түймэр унтраах, аврах анги нэмэгдүүлж иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөл бололцоогоор хангах, төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмж, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг нэмж тусгах	НОБГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u> 4.9.3 дахь арга хэмжээний дараа “21 дүгээр хороонд Гал түймэр унтраах, аврах анги барьж, байгуулан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлөөр хангана.” гэж нэмсэн. Үндэслэл: Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.2-т Хот тосгоны ерөнхий төлөвлөгөөнд 10,000-аас дээш хүн ам төвлөрсөн суурин газарт гурван километрийн радиуст, эсхүл 4000 хүн ам тутамд гал түймэр унтраах, аврах анги, алслагдсан суурин газарт 2000 хүн ам тутамд гал түймэр унтраах, аврах анги, эсхүл гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг үйлчилж байхаар тусгана гэж заасан.
35	Үерийн далан сувгийн тогтолцоог сайжруулах, усны барилга байгууламжийн засвар үйлчилгээ, шинэчлэлтийн ажлыг үе шаттай шийдвэрлэх арга хэмжээг нэмж тусгах	НОБГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u> 4.8.10 дахь арга хэмжээг “Инженерийн бэлтгэл арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулан үерийн усны хамгаалалтын далан суваг, хөрсний усны шүүлтүүр байгууламжийг эрсдэл бүхий газруудад барин, засвар үйлчилгээ шинэчлэлтийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.” гэж нэмж өөрчилсөн.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
36	“Сонгинохайрхан дүүргийн хөгжлийн дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг” гэсэн нэршлийг солих. Энэхүү бодлогын баримт бичгийг хуулийн дагуу “Сонгинохайрхан дүүргийн дунд хугацааны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлогын чиглэл” гэж өөрчлөх нь зүйтэй.	НХБХГ			+		Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3 дахь заалтад “Дунд хугацааны буюу 8-10 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх хөгжлийн бодлогын баримт бичиг нь төрөөс баримтлах бодлого, бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, аймаг, нийслэлийг хөгжүүлэх хэтийн зорилт байна”, мөн 14 дүгээр зүйлийн 14.5 дугаар заалтад “Дүүргийн түвшинд эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх орон нутгийн онцлогийг тусгасан хөгжлийн дунд хугацааны бодлоготой байж болно” гэж тус тус заасан байна.
37	СХД-ийн хог хаягдлын хэмжээ нийслэлийн хэмжээнд хамгийн өндөр боловч ангилан ялгалт хийгддэггүй, хог тээвэрлэлт хангалтгүй гэж тодорхойлсон байна. Тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн тодорхой хэрэгжих боломжтой, хэмжигдэхүйц арга хэмжээ, үзүүлэлт, үр дүнг тусгах	НБОГ	+				4.9.13-16 дахь арга хэмжээнүүдэд тусгасан. 4.9.13 дахь арга хэмжээг цогцоор хэрэгжүүлэх талаар “Нийслэлийн хог хаягдлын менежментийг сайжруулах дэд хөтөлбөр”-т тусгагдсан бөгөөд холбогдох төсөл, хөтөлбөр хэрэгжиж байна.
38	СХД-т “Чингис хаан” олон улсын нисэх онгоцны буудал байрладаг ба онгоц хөөрөх, буух бүсийн аюулгүй ажиллагааг хангах зөвлөмжтэй уялдуулан Эмээлт дэх малын гаралтай хог хаягдлын цэгийг хаах, цаашид тус бүсэд ил задгай хог хаяхаас сэргийлэх, хяналт тавих арга хэмжээг тодорхой тусгах	НБОГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u> 4.9.15 дахь арга хэмжээний дараа “Эмээлтэд малын гаралтай хог хаягдлыг ачиж цуглуулах, тээвэрлэх, ангилан ялгах, дахин боловсруулах, устгах систем нэвтрүүлнэ.” гэж нэмсэн. Үндэслэл: “Нийслэлийн хог хаягдлын менежментийг сайжруулах дэд хөтөлбөр”-т тусгагдсан арга хэмжээ.
39	4.5.1 дэх заалт Эмээлтийн хөнгөн үйлдвэрийн үйлдвэрлэл, технологийн паркийн төсөлд онгоц хөөрөх, буух бүсийн аюулгүй ажиллагааг хангахад онцгойлон анхаарч төлөвлөх, ИНЕГ- аас санал авах	НБОГ				+	
40	4.9.7, 4.9.10 дахь заалтыг Хотын стандарт, аюулгүй байдал, техник зохицуулалтын баримт бичигт нийцүүлэн төлөвлөх	НБОГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u>
41	4.9.12 дахь заалт дахь экологийн нөхөн сэргээлт гэдгийг “биологийн нөхөн сэргээлт” болгон өөрчлөх	НБОГ				+	<u>Саналыг тусгав.</u> 4.9.12 “Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуул, олборлолтыг суурьшлын бүсэд

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
							хязгаарлан, биологийн нөхөн сэргээлтийг заавал хийлгэдэг болгоно.” гэж өөрчлөв.
42	Зорилт 2. Шалгуур үзүүлэлт 3: Сүрьеэ өвчний тохиолдлын түвшнийг 10,000 хүн амд 15.0 /суурь түвшин/ гэж засах	НЭМГ			+		<u>Саналыг тусгав.</u>
43	Зорилт 4-д “Нийгмийн даатгалын сангаас олгох ажилгүйдлийн тэтгэмжийн тухай хууль”-ийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1.1-9.1.3, мөн хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан заалтуудын хүрээнд ажилгүйдлийн даатгалын сангийн зарцуулалтад тавих хяналтыг чангатгаж, хэрэгжилтийг хангуулснаар ажилгүй байгаа хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнд зарцуулах зардал, тэтгэмж, халамжийг багасгаж, тэдгээр иргэдийг ажил олгогчийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн боловсон хүчин бэлтгэх, ур чадвар эзэмшүүлэх, мэргэжил олгох болон давтан сургалтуудад идэвхтэй, үр дүнтэй хамруулж, хөдөлмөр эрхлэхэд бэлтгэн, сэтгэлгээний болон ахуйн ядуурлаас гаргаж, бүтээлч идэвх, санаачилгатай амьдралын хэв маягийг дэмжин, улс орны хөгжилд бодитой хувь нэмэр оруулах”	ННДГ					Уг ерөнхий санал зорилт 1-ийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаануудад тусгагдсан болно.
44	Зорилт 10-д “Нийгмийн даатгалын бүх шатны байгууллага Чанарын менежментийн тогтолцоо ISO9001:2015 стандартыг үйлчилгээндээ нэвтрүүлснээр байцаагч ажилтнуудын ажлын ачаалал, давхардал арилж, ажлын зохион байгуулалт сайжирч иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээ чирэгдэлгүй, түргэн шуурхай болох” “Нийгмийн даатгалын байгууллага нь цахим архивыг нэвтрүүлсэн туршлага дээрээ үндэслэн төрийн бусад байгууллагатай мэдээлэл харилцаа холбооны сүлжээг сайжруулснаар төр өөрт байгаа мэдээллийг иргэнээс шаарддаг явдал үгүй болж цаг хугацаа орон зайн байршлаас үл	ННДГ	+				<u>Тусгаагүй.</u> Дүүргийн бүх шатны төрийн байгууллагуудад хамааралтай үйл ажиллагаа учраас зөвхөн нийгмийн даатгалын байгууллагад хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тухайлан тусгаагүй.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
	хамааран мэдээлэл солилцох хурд нэмэгдэж, техник технологийн хөгжлийг ашиглан, эдийн засгийн хэмнэлт гаргах” гэж тусгах						
45	Зорилт 9.-ыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд “Агаар, орчныг бохирдуулж байгаа эх үүсвэр, хаягдлын тооллого явуулж, бүртгэл мэдээллийн санг шинэчлэн бүрдүүлнэ.” гэж нэмэх	НАБТГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u> 4.9.3 дахь арга хэмжээний дараа нэмсэн.
46	“Гэр хорооллын нутаг дэвсгэрт агаарын бохирдлын хяналт явуулж, хог хаягдал шатаах явдлыг зогсоож, энэ чиглэлээр зорилтот бүлэгт дэмжлэг үзүүлнэ.” гэж нэмэх	НАБТГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u> 4.9.3 дахь арга хэмжээний дараа нэмсэн.
47	“Агаар, орчны чанарын хяналтыг өргөжүүлэн энэ чиглэлийн хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлнэ.” гэж нэмэх	НАБТГ	+				<u>Саналыг тусгасан.</u> 4.9.3 дахь арга хэмжээний дараа нэмсэн.
48	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний “83.Эрчим хүчний төвлөрсөн эх үүсвэрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, найдвартай ажиллагааг ханган гэр хорооллын 61.5 мянган өрхийг 2.5кВт хүчин чадалтай цахилгаан халаагуураар халаах техникийн боломжийг бүрдүүлэх” үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагаас УБЗАА-г хасаж, Эрчим хүчний яамыг нэмэх	УБЗАА			+		<u>Саналыг тусгасан.</u>
49	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 85 дахь арга хэмжээг хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагаас УБЗАА- г хасах	УБЗАА			+		<u>Саналыг тусгасан.</u>
50	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 86 дахь арга хэмжээний хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллага дээр УБЗАА-ыг нэмэх	УБЗАА			+		<u>Саналыг тусгасан.</u>
51	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 92 дахь арга хэмжээний хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллага дээр НАЗХГ-ыг нэмэх	УБЗАА			+		<u>Саналыг тусгасан.</u>
52	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 97. “Аюулгүй, баталгаат ундны усны эх үүсвэрт айл өрхийг бүрэн холбож, хүн амын тоо газар зүйн байршлын онцлогт нийцүүлэн гүний худаг, зөөврийн усан санг барих” гэснийг “Аюулгүй, баталгаат ундны усаар айл өрхийг хангах, хүн	УБЗАА				+	<u>Саналыг тусгасан.</u>

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
	амын тоо, газар зүйн байршлын онцлогт нийцүүлэн гүний худаг, зөөврийн усан санг барих” гэж өөрчлөх						
53	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 99. “Ундны усны сайжруулаагүй эх үүсвэрүүдийг хамгаалалтад бүрэн авч, сайжруулах” гэснийг “Ундны усны эх үүсвэрүүдийг хамгаалалтад бүрэн авч, ашиглалтыг сайжруулах” гэж өөрчлөх	УБЗАА				+	<u>Саналыг тусгасан.</u>
54	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 100. “Ариун цэврийн байгууламжийн төвлөрсөн шугам сүлжээний найдвартай ажиллагааг хангах, өргөтгөн шинэчлэх” гэснийг “Ариутгах татуургын төвлөрсөн шугам сүлжээ, барилга байгууламжийн найдвартай ажиллагааг хангах, өргөтгөн шинэчлэх” гэж өөрчлөх	УБЗАА				+	<u>Саналыг тусгасан.</u>
55	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 101. “Ариун цэврийн байгууламжийн хэсэгчилсэн эх үүсвэрийг алслагдсан хороодод бий болгох” гэснийг “Бага оврын хэсэгчилсэн ариун цэврийн байгууламжийн эх үүсвэрийг алслагдсан хороодод бий болгох” гэж өөрчлөх	УБЗАА				+	<u>Саналыг тусгасан.</u>
56	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 104. “Ариун цэврийн байгууламжийн зохистой хэрэглээний хандлага бий болгох, бохир усыг байгаль орчинд ээлтэйгээр дахин боловсруулж ашиглах сургалт, арга хэмжээг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлэх” гэснийг “Ариун цэврийн байгууламжийн зохистой хэрэглээний хандлагыг бий болгох, бохир усыг байгаль орчинд ээлтэйгээр аргаар дахин боловсруулж ашиглах, дадал зуршлыг өөрчлөх сургалт, арга хэмжээг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлэх” гэж өөрчлөх	УБЗАА				+	<u>Саналыг тусгасан.</u>
57	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 120. “Нарангийн энгэр дэх төвлөрсөн хогийн цэгийг хаахтай холбоотойгоор хог хаягдал булж дарсан талбайд нөхөн сэргээлт хийж, ойжуулах” үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлэх байгууллагаас УБЗАА-г хасах	УБЗАА			+		<u>Саналыг тусгасан.</u>

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
58	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 72. дэх арга хэмжээний хэрэгжилтийг хариуцах байгууллага нь СХДГЗБА байна.	НГЗБА			+		<u>Саналыг тусгасан.</u> Дүүргийн Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд "Онцгой болон аюултай бүсэд зөвшөөрөлгүй суурьшсан, дүүргийн харьяалалгүй өрхийн судалгааг гарган нүүлгэн шилжүүлэх" асуудал ордог.
59	Зорилт 7.-г хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд СХД-ийн гудамж замын сүлжээг сайжруулах, шинээр хотын төв чиглэл болон өмнө чиглэлд гудамж замыг бий болгох арга хэмжээг нэмэх	НАЗХГ	+				4.7.21 дэх арга хэмжээнд замын уулзварын нэвтрэх чадварыг нэмэгдүүлэхээр тусгагдсан. Өнөөгийн тус нутаг дэвсгэрээс хотын төв рүү чиглэх хөдөлгөөн нь ганцхан Саппорогийн уулзвар болон Хувьсгалын гудамж, Сонсголонгийн замаар орох, гарах хөдөлгөөн хийгдэж байна. Иймд шинээр хотын төв чиглэл болон өмнө чиглэлд шинээр гудамж замыг бий болгох шаардлагатай.
60	4.7.18 “Зам, замын байгууламжуудыг сайжруулж, нийтийн тээврийн үйлчилгээний стандартад нийцсэн зогсоол, буудал, тэмдэг, тэмдэглэгээ, тэдгээрийн арчлалт хамгаалалтыг бий болгох” гэснийг “Зам, замын байгууламжуудыг сайжруулж, нийтийн тээврийн үйлчилгээний стандартад нийцсэн зогсоол, буудал, нийтийн ариун цэврийн байгууламж тэмдэг, тэмдэглэгээ, тэдгээрийн арчлалт хамгаалалтыг бий болгох” гэж, бүтээгдэхүүнийг нь “Зам болон нийтийн ариун цэврийн байгууламж, арчлалт, шинэчлэлт” гэж тус тус өөрчлөх	НАЖГ			+		<u>Саналыг тусгасан.</u> 4.7.18 дахь үйл ажиллагааг “Зам, замын байгууламжуудыг сайжруулж, нийтийн тээврийн үйлчилгээний стандартад нийцсэн зогсоол, буудал, нийтийн ариун цэврийн байгууламж, тэмдэг, тэмдэглэгээ, тэдгээрийн арчлалт хамгаалалтыг бий болгоно.” гэж өөрчилсөн.
61	Зорилт 1.-ыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд “Зорилтот бүлгийн иргэдийг өрхийн хэмжээнд үйлдвэрлэл эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх сургалтад хамруулж, мэргэшлийн сертификат, батламж олгох, үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнээ зах зээлд гарган борлуулахад бүхий л талаар дэмжлэг үзүүлэх” гэж нэмэх	НАЖГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u> Уг үйл ажиллагаа нь иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлт, орлогыг нэмэгдүүлэх зорилготой учраас саналыг Зорилт 4-д үйл ажиллагаа болгон оруулав.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
62	Зорилт 5.-ыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд “Дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй аялал жуулчлалын байршуулах үйлчилгээний газар /зочид буудал, дэн буудал, амралтын газар, жуулчны ааз, гэр буудал/-уудын ажилтнуудыг зочлох үйлчилгээний мэргэшүүлэх сургалтад хамруулах, дүүргийн иргэдээс боловсон хүчнээ авахад нь дэмжлэг үзүүлэх” гэж нэмэх	НАЖГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u> Санал Зорилт 4-ийн доор үйл ажиллагаа болгон оруулав.
63	Зорилт 9.-ыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд “Дүүргийн нутаг дэвсгэрт байгаа шаардлагатай түүхэн дурсгалт хөшөө, байшин барилга, дурсгалт газруудыг сэргээн засварлах, хамгаалах, соёлын аялал жуулчлалын эргэлтэд оруулах” гэж нэмэх	НАЖГ	+				<u>Саналыг тусгав.</u> 4.9.4 дэх үйл ажиллагааны дараа нэмсэн.
64	Зорилт 9.-ыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд “Сонгинохайрхан уулыг байгальд ээлтэйгээр явган аяллын зам чиг гарган тохижуулж, иргэд, жуулчдын амарч, зугаалах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.” гэж нэмэх	НАЖГ	+				<u>Туссан.</u> 4.9.6 дахь арга хэмжээнд “Баянхошуу уул, Сонгинохайрхан уулын бэл, Улаанчулуут, Монгол наадам цогцолбор орчимд ойн зурвас, ногоон төгөл, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулж, амралт зугаалгын бүсээр хөгжүүлнэ.” гэж тусгагдсан бөгөөд үүнд тохижилтын ажлууд цогц байдлаар хэрэгжинэ.
65	Улс орны хөгжил хамгийн түрүүнд газартай холбогддог. Зорилт 7-г хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн газрыг нөхөн олговортойгоор чөлөөлөх ажил сүүлийн жилүүдэд ихсэж байгаатай холбогдуулан “Дүүргийн Засаг даргын харьяа газар зохион байгуулах алба газрын нөхөх олговрын асуудал шийддэг болох, тус алба нь нөхөх олговрын тухайн жилд хийгдэх ажлын төсөв, санхүүтэй байх” гэж нэмэх	СХД-ийн ГЗБА	+				<u>Саналыг тусгав.</u> 4.7.1 дэх арга хэмжээг өөрчлөн тус дүүргийн хэмжээнд нэн тэргүүний тулгамдаж буй асуудал тул “Дүүргийн Засаг даргын харьяа газар зохион байгуулах алба нь нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийг барьж байгуулахад ашиглах газрыг чөлөөлөхтэй холбоотой нөхөх олговрын талаар шийдвэр гаргах, шаардагдах төсөвтэй болох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.” гэж тодорхойлсон.
66	1.1.2 “Дүүргийн төсвийн орлогыг жижиг аж ахуйн нэгжийн борлуулалтын орлогод ногдуулсан татварын хэмжээгээр бүрдүүлдэг” гэсэн хэсгийг засах	СХД-ийн ТГХШХ			+		<u>Саналыг тусгав.</u>

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
67	5.1.8-д 2000 гэснийг 20000 гэж засах	СХД-ийн ТГХШХ			+		<u>Саналыг тусгав.</u>
68	Зорилт 3-ыг хангахын тулд “ЕБС, цэцэрлэгийн гадна, дотор аюулгүй орчин /Гэрэлтүүлэг, камержуулалт, авто болон явган зам, тэмдэг тэмдэглэгээ гэх мэт/ бүрдүүлэх” гэж шинээр нэмэх	СХД-ийн ТГХШХ	+				<u>Саналыг тусгав.</u>
69	“4.1.10.Хорооны нийгмийн ажилтнуудыг тогтвортой ажиллуулж, халамжийн туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай зорилтот бүлгийн иргэдэд үзүүлэх нийгмийн ажлын үйлчилгээг хөгжүүлнэ” гэсэн нь хороонд ажиллаж байгаа ямар нийгмийн ажилтан бэ гэдэг нь тодорхой бус байна.	СХД-ийн НХХ				+	<u>Саналыг тусгаж</u> нийгмийн халамжийн мэргэжилтэн гэж тодотгов.
70	4.2.7-д заасан үйл ажиллагаанд эрүүл мэндийн даатгалын байгууллага өөрөө эрүүл мэндийн урьдчилсан сэргийлэх үзлэг зохион байгуулахаар ойлгогдож байгаа тул засварлах	СХД-ийн НХХ				+	<u>Саналыг тусгаж, найруулав.</u>
71	4.2.2-д заасан үйл ажиллагаа нь одоо хэрэгжиж байгаа тул бодлогоос хасах	СХД-ийн НХХ		+			<u>Саналыг тусгав.</u>
72	4.1.16, 4.1.17 дах үйл ажиллагааг зорилт 1-ээс зорилт 2-т шилжүүлэх	СХД-ийн НХХ					<u>Саналыг тусгав.</u>
73	Зорилт 1-ийн томьёоллыг “Өрх иргэдийг туйлын ядуу байдлаас гаргаж тогтвортой амьжиргаанд хүргэх” гэж өөрчлөх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгууллага			+		Саналыг тусгаж Зорилт 1-ийг “Ядуурлыг бууруулж, туйлын ядуу иргэдийг тогтвортой амьжиргаанд хүргэх” гэж өөрчлөв.
74	Зорилт 1.4-ийг “Нэн ядуу өрх иргэдийн зохих халамжийн үйл ажиллагаанд хамруулах, хүнсний эрхийн бичгийг зөвхөн зорилтот бүлэгт олгоход Амьжиргааг дэмжих зөвлөлийн тавих хяналт, хариуцлагыг сайжруулна.” гэж найруулах	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгууллага				+	<u>Саналыг тусгав.</u>
75	Зорилт 1-ийн үйл ажиллагаа 5: “Байгалийн болон нийтийг хамарсан гамшгийн эрсдэлийг бууруулах талаарх эмзэг бүлгийн өрх иргэдийн мэдлэг ойлголтыг нэмэгдүүлэх, эрсдэлд өртсөн үед ядуу, зорилтот өрхийн хүн амд тусламж, дэмжлэг үзүүлэх, хохирлыг арилгах бодлогын төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлнэ” гэж найруулах	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгууллага				+	<u>Саналыг тусгав.</u>

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгуул-лага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
76	Зорилт 1-ийн үйл ажиллагаа 6: “Хүн амын тоо ихтэй, ядуурал ихтэй хороонд халамжийн мэргэжилтний орон тоог нэмэгдүүлэх, нөгөө талаас иргэдийн болон сайн дурын ажилтнуудыг оролцоог хангана.” гэж өөрчлөх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага			+		<u>Саналыг тусгав.</u>
77	Зорилт 1-ийн үйл ажиллагаа 13: “Ядуу өрх, иргэний орлогыг бодитоор нэмэгдүүлж, ядуурлаас гаргахад тусалсан төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоо, компани, хувь хүнийг алдаршуулан, сайн туршлагыг нь дэлгэрүүлэх, харилцан уялдаатай хамтын ажиллагааг дэмжсэн тогтолцоотой болно” гэж найруулах	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага				+	<u>Саналыг тусгав.</u>
78	Зорилт 1-д “Ядуу өрх, иргэний оролцоог хангах албан болон албан бус нийгмийн сүлжээнд хамруулах, өрхийн орлого зарлагаа зөв тооцож сурах, тогтмол хуримтлал хадгаламжийг хийх санхүүгийн мэдлэг дадалд сургана.” гэсэн үйл ажиллагааг шинээр нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				<u>Саналыг тусгаж, үйл ажиллагаа болгон нэмж оруулав.</u>
79	Зорилт-1-ийн хүрээнд нэн ядуу өрх иргэдийг туйлын ядуурлаас гаргах ОУ-ын Төгсөлтийн цогц загвар аргачлалын туршилтын төслийг ядуурлын хувь хэмжээ хамгийн өндөр хороодыг сонгон дэд хөтөлбөр болгон 2 үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				<u>Саналыг тусгаж, Зорилт 1-д “Нэн ядуу өрх, иргэнийг 24-36 сарын хугацаанд ядуурлаас гаргах “төгсөлтийн аргачлал”-д үндэслэсэн дүүргийн дэд хөтөлбөрийг Дэлхийн зөн ОУ-ын байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлнэ.” гэсэн арга хэмжээг шинээр нэмэв.</u>
80	Зорилт 3-т “Хүүхдийн хөгжил, оролцооны байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжиж, хүүхдийн амьдрах ур чадварыг хөгжүүлнэ. Хүүхдийг оролцооны байгууллага, үйл ажиллагааг чиглүүлэх багш нарыг дүүргийн хэмжээнд бэлтгэн ажиллана.” гэсэн үйл ажиллагаа нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				<u>Саналыг тусгаж, зорилт 3-т үйл ажиллагаа болгон оруулав.</u>
81	Зорилт 3-ын хүрээнд “Дүүргийн төрийн болон хувийн өмчит бүх ЕБС болон СӨБ-д Хүүхэд хамгааллын бодлогын хэрэгжилтийг хангаж, боловсролын орчинд хүүхэд бүрэн хамгаалагдсан орчин бий болгоно.” гэж нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				Уг санал нь илүү ерөнхий хүрээгээр бусад үйл ажиллагаанд тусгагдсан тул үүнийг оруулаагүй. Уг заалтыг дүүргийн дэд хөтөлбөрийн заалт болгон оруулбал илүү зохимжтой гэж үзсэн.

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгуул-лага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрч-лөх	Най-руулах	
82	Зорилт 3-ын хүрээнд “Боловсролын орчинд цахим болон үе тэнгийн дарамтыг устгах хөтөлбөр хэрэгжүүлж, хүүхэд, өсвөр үеийнхний суралцах найрсаг, соёлч орчин бүрдүүлнэ.” гэж нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				<u>Саналыг тусгаж</u> , зорилт 3-ын үйл ажиллагаа болгон оруулав.
83	Зорилт 10-т “Дүүргийн бүх шатны байгууллагын төлөвлөлт, тайлагналтын үйл ажиллагаанд хүүхдүүд, тэр дундаа хамгийн эрсдэлт нөхцөлд амьдарч буй хүүхдүүдийг оролцуулж, тэдний дуу хоолойг сонсон хэрэгжүүлдэг соёлыг нэвтрүүлж, уламжлал болгоно.” гэсэн үйл ажиллагаа нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				<u>Саналыг тусгав.</u>
84	Зорилт 10-т “Эцэг эх, асран хамгаалагчдын гэр бүлийн орчинд хүүхдээ хамгаалах чадавхыг нэмэгдүүлэх зорилго бүхий хүүхэд хүмүүжүүлэх эерэг арга, хүүхдэд ээлтэй өрхийн сургалт, мэдээллийг тогтмол зохион байгуулна” гэж нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				Уг заалттай агуулга ойролцоо үйл ажиллагаа зорилт 3-т байгаа тул үүнийг нэмж тусгаагүй болно.
85	Зорилт 10-т “Дүүргийн хэмжээний өмчийн бүх хэлбэрийн байгууллагуудад “Хүүхэд хамгааллын бодлого” хэрэгжүүлж, эцэг эхийн зөвлөлийг идэвхжүүлэх” гэж үйл ажиллагаа нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				Зорилт 3-д дүүргийн хэмжээнд эцэг, эхийн зөвлөл байгуулахаар тусгасан тул нэмж оруулаагүй.
86	Зорилт 10-т “Хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдийн зан үйлд нөлөөлөх сайн дурын сургалтыг тогтмолжуулж, дүүргийн хэмжээнд үйлдэгддэг жендэрт суурилсан хүчирхийллийн хувь хэмжээг бууруулна.” гэсэн үйл ажиллагаа нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				<u>Саналыг тусгав.</u>
87	Зорилт 10-т “Эрүүл зан үйл, дадал зуршлыг хөгжүүлэх эрэгтэйчүүдэд чиглэсэн туршилтын хөтөлбөр хэрэгжүүлж, туршлагыг түгээн дэлгэрүүлнэ.” гэсэн үйл ажиллагаа нэмэх	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				Энэ үйл ажиллагаатай төстэй үйл ажиллагаа Зорилт 2-т “Эрэгтэйчүүдийн дундах халдварт бус өвчлөлийг бууруулж, дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд тэдний хооллолт, таргалалт, биеийн тамир, архи, тамхины хэрэглээтэй холбоотой буруу хэвшил, зан үйлийг нь өөрчлөх нөлөөллийн ажлыг хэрэгжүүлнэ.” гэж байгаа тул саналыг нэмж оруулаагүй болно.
88	Зорилт 10-т “Эрүүл зөв харилцааг эрхэмлэгч, ухаалаг, соёлтой иргэн бэлтгэх зорилго бүхий “Хүчирхэг хөвгүүд”, “Ухаалаг охид” урт хугацааны	Дэлхийн зөн ОУ-ын байгуул-лага	+				Зорилт 3-т “Сургуулийн өмнөх насны болон сургуулийн насны хүүхдийг байгаль орчноо хамгаалах, байгалийн нөөцийг хэмнэлттэй

№	Бодлогын баримт бичгийн холбогдох зорилго, зорилт, үйл ажиллагаа	Байгууллага, хувь хүн	Санал гаргасан				Тусгасан эсэх (тайлбар үндэслэл)
			Нэмэх	Хасах	Өөрчлөх	Найруулах	
	хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.” гэсэн үйл ажиллагаа нэмэх.						хэрэглэх, түүх соёлын өв, үндэсний зан заншлыг дээдлэх, хотын соёл зэрэг тогтвортой хөгжлийг дэмжихэд шаардлагатай мэдлэг, боловсролтой, зөв дадал, эерэг хандлагатай иргэн болгож төлөвшүүлэх дэд хөтөлбөрийг дүүргийн хэмжээнд хэрэгжүүлнэ” гэсэн үйл ажиллагаа тусгагдсан учраас давхардуулан оруулаагүй болно.

--o00o--

СОНГИНОХАЙРХАН ДҮҮРГИЙН ХӨГЖЛИЙН ДУНД ХУГАЦААНЫ БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙН НӨЛӨӨЛЛИЙН УРЬДЧИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ

А. ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ, ЗАХИРГААНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ	
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖИЛ БОЛОН ЗАХИРГААНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ	<i>Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлснээр зорилтот бүлэг болон бусад бүлэгт үзүүлэх нөлөө:</i> ДҮҮРГИЙН ИРГЭД: • Ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй хүн амын тоо 2 дахин буурна. • Дүүргийн хүн ам чанартай эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй авдаг болно. • Хүн амын дундах халдварт ба халдварт бус өвчлөлийн түвшин буурч, эх, хүүхдийн эндэгдэл эрс багасна. • Хүүхдийн хөгжлийн бэрхшээл, өрхийн орлогын түвшин, ямар орчинд амьдардагаас үл шалтгаалан хүүхэд бүр чанартай боловсролыг тэгш хүртээмжтэй эзэмших нөхцөлөөр хангагдана. • Сургууль, цэцэрлэгийн сургалтын орчин сайжирч, компьютер, сургалтын орчин үеийн тоног төхөөрөмжөөр бүрэн хангагдсан байна. • Дүүргийн иргэд хотын соёлд суралцаж, эрүүл зөв амьдралын хэв маяг, дадал зуршил, ухамсар, төлөвшилтэй болно. • Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин нэмэгдэж, ажилгүй иргэдийн тоо буурна. • Зохистой ажлын байрны тоо нэмэгдэж, шинээр 20000 ажлын байр бий болно. • Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, мал аж ахуй эрхлэгч өрхийн орлого нэмэгдэж, малчин өрхийн 50 ба түүнээс дээш хувь нь эрчимжсэн мал аж ахуй эрхэлдэг болно. • Дүүргийн өрх бүр цахилгаан эрчим хүчинд бүрэн холбогдож, дулаанаа төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн байдлаар бүрэн шийдэж, сэргээгдэх эрчим хүчний хэрэглээ нэмэгдсэн байна. • Төвөөс алслагдсан болон гамшгийн эрсдэлтэй бүсэд дэд бүтэц хүрсэн байна. • Дүүргийн газар зохион байгуулалт оновчтой болж гэр хорооллыг орон сууцжуулан, амины болон нам давхрын орон сууцны хороолол болгон хөгжүүлсэн байна. • Дүүргийн зам тээврийн харилцаа сайжирч, нийтийн тээврийн хүртээмж нэмэгдсэн байна. • Гэр хорооллын оршин суугчид баталгаат ундны усны эх үүсвэрээр хангагдаж, айл өрх бүр стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжид холбогдсон, 58.3 мянган нүхэн жорлонг сайжруулж өөрчилсөн байна. • Нэг хүнд ногдох ногоон байгууламжийн хэмжээ нэмэгдэж, нийт үүсэх хог хаягдлын хэмжээ багасан, хог хаягдлыг ангилан ялгаж, дахин боловсруулдаг болсон байна. • Төрийн үйлчилгээг түргэн, шуурхай, чирэгдэлгүй хүлээн авах нөхцөл бүрдсэн байна. АЖ АХУЙН НЭГЖҮҮД: • Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа нь сайжирч, хувийн хэвшлийн байгууллагууд нийгмийн хариуцлагаа ухамсарлах, байгууллагын үйл ажиллагаа нь зохистой ажлын байр, инновацыг бий болгох, дэвшилтэт технологийг ашиглах тал дээр идэвх, санаачилгатай болно. • Дунд хугацааны бодлого тодорхойлогдсоноор хувийн хэвшлийнхэн хөрөнгө оруулалт хийх тогтвортой орчин бүрдэнэ.

ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГУУД:

- Аливаа үйл ажиллагаанд оролцогч талуудын хамтын ажиллагаа дээшилж, шинэ шатанд хөгжих, хамтран ажиллах нөхцөл бүрдэнэ.
- Төрийн бус, олон улсын байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, дүүргийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд хувь нэмэр оруулах төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлж, төрийн үйлчилгээг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

Эдийн засгийн хөгжилд үзүүлэх нөлөө:

- Урт хугацаанд эдийн засгийн дундаж өсөлтийн тогтвортой байдлыг хангах, нэг хүнд ногдох эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлнэ.
- Бүс нутгийн нөхцөл байдалд нийцүүлэн өндөр технологид суурилсан, нэмүү өртөг шингэсэн болон боловсруулах, оюуны баялаг бүтээх үйлдвэрлэлийг хөрөнгө оруулалтын бодлогоор дэмжиж хөгжүүлнэ.
- Төсвийн орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, орон нутгийн төсөв, санхүүгийн эх үүсвэрийг хөгжлийн голлох чиглэлд оновчтой хуваарилж, хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг дээшлүүлэх замаар хүн амын орлого, нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- Өрсөлдөх чадварын үзүүлэлт сайжирна.
- Орон нутгийн өмчийн ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалт, бүртгэлд тавих хяналт сайжирна.
- Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны үр дүн, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжсэний үр дүнд ажлын байр, өрх болон иргэдийн бодит орлого нэмэгдэнэ.
- Үйлдвэрлэл технологийн парк, логистик, худалдааны төв, боловсруулах үйлдвэрүүд, аялал жуулчлал, спортын цогцолборын үйл ажиллагааг дэмжсэнээр үйлдвэрлэл, үйлчилгээний газрууд шинээр бий болох нөхцөл бүрдэнэ.
- Хөрөнгө оруулалтын бодлогоор импортыг орлох, экспортын баримжаатай өндөр технологид суурилсан бүтээгдэхүүн болон экологийн цэвэр бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжсэнээр эдийн засгийн төрөлжилт нэмэгдэж, бизнес эрхлэгчдийн орлого нэмэгдэнэ.

Захиргааны үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөө:

- Төрийн захиргааны байгууллагуудын ил тод, нээлттэй, хариуцлагатай үйл ажиллагааны зарчмыг бий болгох бөгөөд төрийн захиргааны байгууллагуудаас гарч буй аливаа бодлого, үйл ажиллагаанд саналаа илэрхийлэх, иргэдийн идэвх, оролцоо нэмэгдэнэ.
- Төрийн байгууллагын ажилтнуудын чадавх сайжирна.
- Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх салбар, орон нутгийн хөгжлийн бодлогын хэрэгжилтийг хангах, хяналт тавих хариуцлагатай, чадварлаг засаглалын бүтцийг бий болгоно.
- Төрийн бүх шатны байгууллагын удирдлагын манлайллыг дээшлүүлэх, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг хангасан, төрийн үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог дээшлүүлнэ.
- Төрийн албаны мэргэшсэн, тогтвортой байдлыг хангана.
- Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг дүгнэх үзүүлэлт, шалгуур үзүүлэлт боловсронгуй болж, түүнийг мөрдөж ажиллах, бүтээмж дээшлэх, төрийн үйл ажиллагааны цахим системийг шинэчлэх, дүүрэг, хороо, нэгжийн үйл ажиллагаа, бүтэц оновчтой зохион байгуулалттай болно.

Б. ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙН НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ	
НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ	Нийгмийн хамгааллын хүрээнд үзүүлэх нөлөө: - Иргэдэд үзүүлж буй төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж сайжирна. - Нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дээшлүүлж, баталгаатай, хүртээмжтэй, тэгш оролцоонд тулгуурласан, тогтвортой хөгжлийг хангахад чиглэсэн, зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх замаар ядуурлыг бууруулна. - Мэргэжлийн болон техникийн боловсролын чиг хандлагыг хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтэд нийцүүлэн хөгжүүлж, зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, хөдөлмөр эрхлэх ур чадвартай залуусын тоог нэмэгдүүлснээр ажилгүйдлийн түвшнийг бууруулна.. - Хүн ам, ялангуяа ядуу болон бага насны хүүхэд, өсвөр насны охид, жирэмсэн болон хөхүүл эхчүүд, өндөр настныг тэжээллэг эрүүл ахуйн баталгаатай хүнсээр хүртээмжтэй хангахад анхаарна. - Хүүхэд бүр, ялангуяа тусгай хэрэгцээт боловсрол шаардлагатай хүүхдүүд сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролд бүрэн хамрагдаж, суралцах орчин, дэд бүтцийн хүртээмж нэмэгдэнэ. - Хөдөлмөр эрхлэлт, шийдвэр гаргах бүх түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоо нэмэгдэнэ. - Эрүүл мэндийн тогтолцооны шинэчлэл хэрэгжсэнээр төрийн болон хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагуудын менежмент, тоног төхөөрөмжийн хүртээмж, санхүүжилт, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмж сайжирна. - Багш, эмч болон төрийн үйлчилгээний ажилчдын ажиллах орчин нөхцөл сайжирч, нийгмийн баталгаа нэмэгдэнэ. - Зам харилцаа, нийтийн тээвэр, инженерийн дэд бүтэц бүрэн шийдэгдсэн иргэдийн амьдрах эрүүл, аюулгүй, тохилог орчин бий болно. - Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, цахилгааны дамжуулах болон түгээх сүлжээг өргөтгөж, алдагдлыг бууруулснаар нийт хүн ам найдвартай, хүртээмжтэй эрчим хүчээр хангагдана. Хүмүүсийн амьдралын хэв маягт: - Нийгмийн эрүүл мэндийн боловсрол нэмэгдэж, иргэдэд амьдралын зөв дадал хэвшүүлэх боломж бүрдэн, хүн амын дундаж наслалтыг уртасна. - Нийт хүн амын тогтвортой хөгжлийн талаарх мэдлэг, боловсрол дээшилж, зөв амьдралын хэв маягт төлөвшинө. - Нийт хүн амын дунд эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүс, гэр бүл, нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, оролцооны талаарх хэвшмэл ойлголт өөрчлөгдөж, жендерийн мэдрэмжтэй бодлогын үр дүн дээшилнэ. - Зорилтот бүлгийн иргэдийн хөдөлмөрлөх сонирхол нэмэгдэж, өөрийн чадвар, туршлагад тулгуурласан ажлын байрыг бий болгох, өрхийн амьжиргаагаа дээшлүүлэх боломж бүрдэнэ. Хүмүүсийн соёлд: - Хууль дээдлэх зарчмыг төрийн үйл ажиллагаанд хэвшүүлэх, хуулийг хүндэтгэн сахин биелүүлэх талаар нийгмийн ухамсар дээшилнэ. - Өсвөр үе, залуус, эцэг эхчүүдийн нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд, гэр бүл төлөвлөлт, хүүхэд хамгааллын талаарх мэдлэг дээшилнэ. - Тогтвортой хөгжлийн боловсрол, ногоон хэрэглээний соёлыг бүх нийтэд олгож, байгаль орчноо хамгаалах соёл төлөвшинө. Хүрээлэн буй орчинд: - Хүн амыг тэжээллэг, эрүүл, аюулгүй, экологийн цэвэр хүнсээр тогтвортой хангах боломжтой болно. - Хүн амын баталгаат ундны ус, сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжийн хүртээмж нэмэгдэнэ. - Агаар, хөрс, усны бохирдол буурч, хог хаягдлын дахин боловсруулалт нэмэгдэж, нийгмийн нийт бүлгүүдэд зөв зохистой хэрэглээний дадал бий болно. Ингэснээр орчны бохирдолтой холбоотойгоор хүний эрүүл мэнд болон байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл эрс буурна. - Гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээ хийж, инженерийн дэд бүтцийг сайжруулснаар гамшгийн хор хөнөөлийг бууруулна.

	• Хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдлыг хадгалж, байгалийн нөөцийн ашиглалт, хамгаалалт сайжирна. • Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, экологийн цэвэр эрчим хүчээр айл өрхүүдийн цахилгаан, дулааныг хангахад анхаарч ажиллана. • Гэр хорооллын дахин төлөвлөлт, шинэ суурьшлын бүсийг бий болгох, байгальд ээлтэй, эрчим хүчний хэмнэлттэй, дулааны алдагдалгүй ногоон барилга байгууламжийг дэмжинэ. • Хотын хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагааны менежментийг сайжруулна.
В. ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР ДАГАЖ МӨРДӨЖ БАЙГАА ХУУЛЬ ТОГТООМЖ БОЛОН ЭРХ ЗҮЙН ТОГТОЛЦООНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ	
1. БОДЛОГЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД ШААРДЛАГАТАЙ ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН АКТ	Монгол Улсын хууль, эрх зүйн акт, улс, нийслэлийн урт болон дунд хугацааны бодлого, олон улсын гэрээ, конвенц, бусад бодлогын баримт бичгүүдтэй уялдуулан боловсруулсан дүүргийн хөгжлийн дунд хугацааны энэхүү бодлогын баримт бичгийг: • дүүргийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, • жил бүрийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, • дэд хөтөлбөрүүдэд тусган батлуулж, хэрэгжүүлнэ. Дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг дэмжиж орон нутгийн хөгжилд тэдний оруулж буй хувь нэмрийг бодитойгоор үнэлж, үйл ажиллагаа явуулах эдийн засаг, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.
2. ХАРИУЦАХ БАЙГУУЛЛАГА	Дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар дээрх бодлогын баримт бичгүүдийг боловсруулах, өргөн мэдүүлэх үүрэгтэй. Эрх зүйн орчин бүрдүүлж, баримт бичгийг батлах асуудлыг дүүрэг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хариуцна.
Г. ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР ОДООГИЙН БАЙДЛААР ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛЖ БАЙГАА БАЙГУУЛЛАГЫН (ИНСТИТУЦИЙН) ТОГТОЛЦООНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ	
1. ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД ОРОЛЦОХ БАЙГУУЛЛАГУУД	Дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын хэрэгжилтийг зохион байгуулж, хэрэгжүүлэх үүргийг дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар, Засаг даргын дэргэдэх байгууллагууд болох Ахмадын хороо, Боловсролын хэлтэс, Биеийн тамир спортын хороо, Газар зохион байгуулалтын алба, Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн хэлтэс, Дотоод аудитын алба, Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих төв, Замын цагдаагийн тасаг, Мэргэжлийн хяналтын хэлтэс, Нийгмийн даатгалын хэлтэс, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний хэлтэс, Онцгой байдлын хэлтэс, Статистикийн хэлтэс, Татварын хэлтэс, Худалдан авах ажиллагааны алба, Усан спорт сургалтын төв, Эрүүл мэндийн нэгдэл, Өрхийн эрүүл мэндийн төвүүд, бусад холбогдох төрийн байгууллагууд хариуцна. Анхан шатны түвшинд бодлогын хэрэгжилтийг удирдан зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих үүргийг Хорооны Засаг дарга холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтран гүйцэтгэнэ. Энэхүү бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэхэд салбарын мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоо хангагдахаас гадна уялдаа сайжрах боломж бүрдэнэ. Тогтвортой хөгжлийг хангах явцад иргэдийн оролцоо сайжирна.
2. ТӨРИЙН УДИРДЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, БҮТЦЭД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ	Дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилт, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхдээ төрийн болон төрийн бус байгууллага, судалгаа, шинжилгээний байгууллага, олон улсын байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэний хамтын үйл ажиллагааг уялдуулах, санхүүжилтийг шийдвэрлүүлэх, удирдлага зохицуулалтаар хангах, төлөвлөх, хуваарилах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих чиг үүргийг “Тогтвортой хөгжлийнн зөвлөл” хариуцна. Зөвлөлийн дарга нь дүүргийн Засаг дарга байх бөгөөд зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг Засаг дарга томилно. Тогтвортой хөгжлийнн зөвлөлийн байнгын ажиллагааг хангах, зохицуулах, бичиг баримт бэлтгэх үүргийг нарийн бичгийн дарга хариуцна.

	Тогтвортой хөгжлийн зөвлөл нь үйл ажиллагаагаа дүүргийн ИТХ-д тайлагнана. Тогтвортой хөгжлийн зөвлөл нь “Ядуурлыг бууруулах, нийгмийн хөгжлийг хангах”, “Хөдөлмөр эрхлэлт, эдийн засгийн хөгжил”, “Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах” гэсэн 3 дэд зөвлөлтэй байна. Дэд зөвлөлийн хариуцах асуудал, гишүүдийн эрх, үүрэг, ажлын хүрээг тодорхойлсон удирдамжтай байна. Түүнчлэн дунд хугацааны хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд төр, нийгмийн түншлэл, хамтын ажиллагааг бий болгож, хамтран ажиллах бөгөөд төрийн зарим үйл ажиллагааг төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн байгууллагаар гэрээлэн гүйцэтгүүлэх боломжтой.
3. ХҮНИЙ НӨӨЦӨД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ	Дүүргийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлэх чадавх бүхий авлигаас ангид, мэргэшсэн, туршлага, ур чадвартай, тогтвортой хүний нөөцийг төлөвшүүлэх зайлшгүй шаардлагатай. Үүнд “Нийслэлийн нутгийн захиргааны байгууллагуудын албан хаагчдын чадавх бэхжүүлэх хөтөлбөр”, “Авлигын эсрэг нийслэлийн хөтөлбөр”, “Нийслэлийн жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах хөтөлбөр” болон салбарын хөтөлбөрүүдийн сургалт, нөлөөллийн үйл ажиллагаанууд чухал үр нөлөө үзүүлнэ.

